

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 1, 1873.

122—18. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca, 16 sz. —

A szamosujvári ref. egyház sérelme.

Eljöttnek látjuk az időt, hogy egy már 17 évvel ezelőtt megmozdult s azóta a tárgyalás különböző fokain átvezetett, de még máig is befejezetlenül álló ügyet a nyilvánosság elébe hozzunk. Magán természetűnek látszik ugyan a dolog; de általános érdekűvé válik azon, a vitában felszínre került, elvi kérdés miatt: tartozik-e az állam az irányában jogosan támasztott követelést kielégíteni, ha szintén az illető miniszter nem rendelkezik is oly pénzalappal, melyre a kifizetést fektethetné; és megoldhat-e a kormány valamely kártalanítási kérdést egyoldalulag, a követelő fél beleegyezése nélkül?

Szorosan az okmányokat tartva szem előtt, közzöljük egész tárgyilagossággal a szöveg kivonatát, miként itt következik:

* * *

— Még 1856-ban az akkori cs. k. helytartóság szeptember 11-éről 21017 sz. alatt kérdést intézett egyházi főtanácsunkhoz: mikint lehetne szamosujvári hitsorsosainkat, kik emlékezetet meghaladó idő óta isteni-tiszteletre a várba jártak fel s ott a felekezetünkhez tartozó várbeli foglyokkal együtt hallgatták az isten igéjét: a vár helyiségén kívül eső helyen, külön templomozásban részeltetni, minthogy a büntető elvekből kifolyólag, a várbeli foglyok isteni-tiszteletét a városon lakó hivekétől elválasztani szándékszik; nem áll-e valami rendkívüli akadály a külön-választás útjába; és mikint lehetne, ezt mentől célszerűbben s gyorsabban végrehajtani?

A megkérdezett egyház, a széki t. esperes útján 1856, november 26-ról fölfejté, hogy ő mint leány-egyház a szamosujvár-németii anya-egyházhoz tartozik: a templomi szolgálatot náluk a németii pap végzi, melyre ők a várbeli raboknak is szabad bejárást engedtek s urvacsora-osztás alkalmával a fog-

lyok részére kenyeret és bort is ők szoktak adni. Népeességük jelenleg ott helyt, Szamosujvárt, 114 családban 485 lélek, mely folyton szaporodik; a beszo- gáló lelkésznek a m. főkörmányszék a foglyok pász- torlásáért pótlék-fizetést ad. Ha a cs. k. kormány őköt a váron kívül tartandó isteni-tiszteletre akarja utasítani: templomot, papi-lakot és iskola-helyet s illő kánonika porciót kívánnak kárpotlásul. E válaszuk a cs. k. helytartóságnak megküldetett 1857 jan. 4-én.

A vár országos fogházzá s abban levő felekeze- ti templom-helyiségünk közössé tétetvén: Szamosuj- vás város közönsége, felsőbb rendelet folytán, tem- plom-, paplak-, és iskola-helyet szakasztott ugyan ki, — régi jegyzőkönyveink tanusítása szerint, hajdan ott Gerla név alatt virágzott — ref. egyházunk részé- re; de szamosujvári hiveink a várba-járástól elrekesz- tetvén s templomról a városon számukra gondoskodva nem lévén: házaló isteni-tisztelet tartására szorultak. Ezen sérelem megszüntetése végett, folyamodást nyuj- tanak be egyházi főtanácsunk útján a nmltgu kirá- lyi főkörmányszékhez 1861 jun. 28-ról, 271 szám alatt, melyben számukra egy a helyi szükségnek megfelelő templomnak álladalmi költségén való épi- tését kérik.

Ezen folyamodásra a kir. főkörmányszék 1861 okt. 30-kán válaszol, tudatván, hogy a szamosujvári ref. leány-egyház kérését legfelsőbb helyre juttatta s onnan 1861 október 11-ről keltezve 3162. udva- ri szám alatt azon rendelést vette: kívánjon bővebb felvilágosítást a következőkrül:

a) minő ajánlatokat tett a szamosujvári tanács az ottani reform. paplak-, templom- és iskola-helyiség- gekre és a majorsági pénztárból kánonika porció fe- jében adandó évenkénti segélyezésre nézve?

b) Nem lehetne-e célirányos az isteni-tisztele- tet, valamint régebben, ugy jövőben is, a várban tartani?

c) Ha ezt célirányosnak nem tartaná: küld- jön fel egy, a szamosujvári refom. lel-

kek számát tekintve, arányos mértékben építendő templom felől költségvetést; egyszersmind, a szamosujvári helvéthitű egyház illető kérelmét is, mely az egész ügynek alapjául szolgál.

Ezen leiratra az egyházi főtanács 1862 április 6-káról 103 sz. alatt következő felvilágosító nyilatkozatot teszi:

Az a) pontot illetőleg: Szamosujvár közönsége, a várral szemben, odavaló ref. egyházunknak alkalmas helyiséget adott templom-, paplak-, és iskola építésre s ezt irt egyházunk már valósággal birtokába is vette. A kanonika porció megváltásakint, az azon városi majorság pénztárából kért évi 100 frt. o. é. segély-pénz, urunk ő felségének idei jan. 15-én, 67 udv. sz. alatt kelt rendelete szerint, legkegyelmesebben meg van rendelve.

A b) pontot illetőleg: nem tartja célszerűnek egyházi főtanácsunk a már egyszer megszüntetett közös templomozás visszaállítását; sem a foglyoknak a fenyítő-rendszerből folyó szükségelt elkülönítésére, sem hiveinkre s kivált az ifju nemzedékre gyakorolt hatás tekintetéből. Ez okból

c) felterjeszti a megrendelt templom-tervet és költség-számítást, az illető egyházi előljárástól megkivánt kérelemmel együtt.

Az erdélyi kir. főkormányzónak, ezen fölterjesztésre, 1864 ápril. 11-éről kelteve, 11485. sz. alatt megküldi a cs. k. országos építészeti igazgatóságnak észrevételeit a Szamosujvárt építendő templom-tervre s kívánja, „hogy mielőtt ezen ügy legfelsőbb helyre elhatározás végett fölterjesztetnék, az illető szamosujvári ref. egyház nyilatkozzék némely az építészeti igazgatóság által kérdésbe tett körülményekről, építési pénzalapról s arról is, mennyi költséggel és munkával járuland az egyház az építéshez?”

A szamosujvári egyház ezen felhívásra kinyilatkoztatja, hogy az építészeti hivatal által a templom-tervben ajánlott célszerű módosítást ő is óhajtja; az új templom építéséhez azonban, a hivek szegénysége miatt, semmivel sem járulhat, mert ezek áldozat-készsége a paplak és iskola felépítésével nagyon is igénybe van véve; irt célokra nem rendelkezhetvén 487 frt. 64 krajcárnál több tőkével. Ezen nyilatkozat fölterjesztetett, a tervek és költségvetés visszazárása mellett, a kir. főkormányzónak 1864 szeptember 18-án, 434 egyházfőtanácsai szám alatt.

A késlekedő választ egyházfőtanácsunk 1865 július 23-án megsürgetvén: a királyi főkormányzónak

1866 január 24-kén felel, hogy a fenforgó templom-építési ügyet azon napról 30793 szám alatt legfelsőbb helyre ajánlattal fölterjesztette; melyre az egyházfőtanács március 18-án, 106 szám alatt terjedelmes tájékozó feliratot küld az erdélyi udvari kancelláriához Bécsbe, kijelentvén, hogy az országos építészeti igazgatóság által készített 24 ezer frtos tervnél egyszerűbbel is megelégszik; csak hogy az építendő templom az egyház népességének megfelelő nagyságu legyen. Egyuttal kiemeli, hogy Szamosujvár közönsége a templomhelyet oly kikötéssel adta, hogy ha azon 10 év alatt az építés meg nem kezdetik, a helyet visszavehesse; bárha ezen fentartás jogosulatlan, de a 10 év kitelében van s a város és egyház közt kellemetlen surlódásokra vezethet.

Az építés elrendelése helyett végre, az alkotmányos időszak beálltával, 1867 szept. 22-ről 10448 szám alatt értesít a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium, hogy ő felsége egy egyszerű új imaház építésére szamosujvári ref. egyházunknak, az erdélyi kultusz-szükségekre megállapított átalányból 8000 (nyolcezer) o. é. frt. kifizetését rendelte el.

Egyházi főtanácsunk látván, hogy ezen őszszeg a legegyszerűbb igényeknek megfelelő templom kiépítésére sem elegendő, elrendelte a szamosujvári egyháznak egy újabb, lehetőleg korlátolt terv és költségvetés készíttetését, mely többszöri keblí felterjesztések és leiratok után végre 1869, március 7-ről felküldetett: az építési költségek 15678 frt. 8 krajcár-ra o. é. számíttatván.

Időközben, a vasuti építkezések az épület-anyagok árát szokatlan magasságra csigázták; a szamosujváriak mind érzékenyebben panaszkodnak, „hogy a hivek oszladozó félben vannak; az alsóbb osztály kezd áttérni más egyházak kebelébe; a többieknél a vallásos közöny botránkoztató; s mindennek egyedüli oka, hogy templom nincs!” A dolgok ily állásában folyamodnak: engedjék meg egy a város közepén fekvő 5500 frtra tartott kőház megvétele: ezt képesek lesznek, kevesebb költséggel és rövidebb idő alatt templommá átalakítani; melyre az egyházi főtanács, a kérdés alatti épületet a helyszínén, kinevezett biztos által, megvizsgáltatván, az engedélyt megadja 1870, október 2-án, 485 sz. alatt.

A szamosujvári egyház ekkint építkezéshez fogott; de már 1872 elején tudósítja az egyházi vizsgálóbizottság egyház-főtanácsunkat, hogy a templom fölépítése a legnagyobb takarékoság mellett és az ál-

lam által adott 8000 forinttal végre nem hajtható s okvetlenül legalább még 3000 frtra van szükség. Ennek folytán, az egyházfőtanács fölriratot intéz 1872, febr. 18-ról 39. sz. alatt a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz Budára, kérvén a hiányzó 3000 frtot, mint a melyhez a szamosujvári egyháznak jogos igénye van, országos alapból való fedezetését. A miniszterium azonban 1872, március 6-ról felel, hogy oly alappal, melyből a kérdéses felekezeti célú összeg fedezhető lenne, nem rendelkezik.

Erre az egyházfőtanács ugyanazon év március 24-ről bővebb felvilágosítást küld a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, részletesen fölfejtván, hogy a követelt 3000 frt. nem oly nemű segélykérés, melynek hordozása a felekezeti célokra szánt országos alapra lenne utalható, hanem egyenesen állami tartozás; és oly mérsékelt kívánság, melyet jogosan megtagadni, nem lehet. A vallás- és közoktatásügyi miniszter át is teszi a fölterjesztést pártolól a m. kir. igazságügyi miniszterhez; de onnan 1872, 19595. szám alatt következő sajátos választ nyeri:

„A velem közlött iratokból meggyőződtem ugyan a szamosujvári helvét-hitvallásu egyházközség abbéli kérelmének méltányosságáról, hogy neki a temploma befejezésére még hiányzó 3000 frtnyi összeg utalványoztassék; sajnálattal kényteleníttem azonban kijelenteni, miszerint a község kérelmét teljesítenem lehetetlen, minthogy hasonló célokra pénzalappal egyáltalán nem rendelkezem; de reménységem sincs az iránt, hogy a kívánt összeget a törvényhozásnál kieszközölhetném, minthogy az által, hogy az 1867-ik év szeptember 15-én kelt legfelsőbb határozvánnyal legkegyelmesebben engedélyezett 8000 frtnyi összeg a kérdéses hitközségnek az imaházul használt helyiségből történt kizáratása kárpótlásául adatott: a hitközség a fegyalap irányában való követelésével kielégítettnek levén tekintendő, az ügy a fegyalapot illetőleg végmegoldást nyert.“

A vallásügyi miniszterium ezen választ 18249 számú átiratában küldé meg egyház-főtanácsunknak, mely a fenforgó sérelmi ügyet anynyival inkább kötelességének tartá az egyházkerületi közgyűlés elé főlebezni, minthogy ugyanazon időtájt, 1872, július 19-ről 436, esperesi szám alatt jutott elébe a szamosujvári ref. egyház hiveinek újabb sürgető kérelme, melyben az elkeseredés hangján szólnak, hogy

félben levő templomukat képtelenek a kormánytól jogosan megkívánható 3000 frt. nélkül bevégezni; „nem vagyunk abban az állapotban, hogy saját erőnkön a kormánytól elvett és börtönné alakított templomunk helyébe mást építhessünk“ mondják s el nem ismerik, hogy a kormány egyoldalulag egy, úgy nevezett, végkielégítési öszszeggel önmagát a templom-építési kötelezettség alól feloldozhassa.

Eddig tart a * történet; s legfőlebb még azal egészíthetjük ki, hogy mult augusztus végén tartott egyházkerületi közgyűlésünk egyenesen az igazságügyi miniszterhez irt fel, kérvén: hogy a méltányos és jogos kívánság teljesítésének halogatása által ne kényszerítsen a panasz és sérelem terére lépésre.

Én részemről feszült figyelemmel várom az ügy tovább fejlődését. Hasonlít az kicsinyben kameratikum beneficiumaink viszontagságaihoz, melyek hogy még meddig lesznek miniszteri „tanulmány“ tárgyai: képzelnem sem tudom. Anynyit látok, hogy ezer a szükségünk, melyet ama pénzekekből kellene fedezni; addig pedig, minden oldalról osztogatják a jó tanácsot: korholnak, tépnek, mint az utfélre ültetett bokrot!

auu.

Fröbel elvei a nép-iskolákban.

Első cikk: a betű-ismertetés.

(Folytatás.)

Igy ismerik meg s állítják elő a tanítványok az I, betűt. Nem sokat kell bizonyítgatni, hogy ekkint a gyermek által alkotott nem csak látható, de kézbe vehető, tapítható, szóval: testtel bíró betűnek alakja sokkal hamarabb, biztosabban s maradandóbban vésődik bé az emlékezetbe, mintha rajzolás, vagy írás által csupán képet, sokszor idomtalan képet nyer a megismerendő tárgyról.

De menjünk tovább.

Az első betű megkészítése után, rögtön alkalmazásba veendő Fröbel azon követelménye, hogy ellentétek állításának egymással szembe s hogy — és erre kellő figyelem fordítandó — minden újabb készítmény az előbbeni készítményből származtassék.

Mind két követelmény megvalósúl, ha az agyagból készített I betű felülről is begörbítették akkint, hogy az alsó begörbítéssel a felső begörbítés egybe foglaltatván, o betű álljon elő. Ime, látszólag határozott ellentét került a gyermek szeméi elé: az egyenes pálca körré, a két véggel bíró tárgy végtelenné változott; azonban, a több tekintetben ellentétes két tárgyon azonos tulajdonságokat is találunk: az o az I betűből származott; mindkettőnek teste henger idomú stb. Röviden nem lehet elősorolni azon előnyöket, melyek hasonló eljárásból — ha t. i. a cselekvés-

hez értelmes beszéd köttetik — az oktatásra nézve háramlanak. A gyermek saját cselekvősége, tehát öntapasztalásból jut számos újabb fogalmakhoz, az egyenes és görbe, véges és végtelen, belső és külső, henger és kör stb. mint ellentétek, majd mint ellentétesen azonosak tűnnek elő, táp-anyagot nyújtván a szünet nélkül tovább kutató gondolkodásnak.

Szükségtelennek látom, mindannyiszor ismételnem, hogy az újabb készített tárgy mindannyiszor előbb valamely más tárggyal hozassék hasonlatba s csak ha a hasonlítások kimerítvék, mutattassék be mint az illető hang jégye, (l, <, ó =, kerék, percc stb = o betű.)

Ekkint, két betűt ismertek meg s állítottak elő tanítványaink, mely után rögtön kezdetét veheti a hangok (betűk) összefoglalása, vagy is, az olvasás, midőn a létrehozott két betűből némi kiegészítés mellett több betű, s ól, ló, öt, lö, tó, öt, sat. szavak származnak.

Mint mondtam, nem lehet ez uttal céloom, vezérkönyvet írni, s így a tanító belátására kell hagynom, hogy az agyagból idomítás által létrejött betű alakításhoz és olvasáshoz a betűk ismertetésének sorrendjét — tekintettel a fennemlített elvekre, valamint a tehnikai akadályok fokozatos leküzdhetésére is — megállapítsa.

Az alapos fogalom-nyújtás első foka tehát, a betűknek agyagból előállításában határozódik. Testet adunk a megismerendő tárgyagnak, a gyermek lát és tapint s az önerejéből létrehozott művecske — mely megszáritás által tartóssá is tétethetik — nagy örömet okoz neki, nagyobb, tartósabbat, mint a fehér lapra nyomott fekete betű — mely a tanítás első eszközeül, sokszor unalmas eszközeül használtatik. Nem szükséges azonban, hogy valamenyuni betűt agyagból állítsunk elő; elég itt csupán a könnyebben megalkotható betűknél maradni; a nagy betűk ismertetése meg épen későbbre hagyandó.

Fröbel igen genialis módon vezeti a gyermek figyelmét lassú fokozatokban a tárgyról annak képéhez, a valóságtól a képzelethez, a tapinthatóruól a csupán láthatóhoz. E célra szolgálnak az építő szekrények, táblák, rakás, vesző-munka, papir-fűzés stb. melyek a fogalom-szerzés természet-szerű menetének egy-egy fokát képezik.

Ezen a Fröbel-féle fejlesztő rendszer általános törvényéhez viszonyítandó az írás és olvasás tanítása is. Midőn tehát a tanítványok agyagból testtel bíró betűket formálnak, megtanultak: egy lépéssel tovább menve, a rajzolást és írást inkább megközelítő művelettel közvetítjük a tapintható és csupán látható betűket.

E célra a borsó-szemek s veszőkkel való foglalkozás szolgál. Ugyancsak az agyag-munkára nézve fölláított szabályok szerint, puha borsó-szemekből s hegyesített veszőkből formálják a gyermekek a már megismert betűket, melyekhez közbe-közbe a még ismeretleneket is fölveszszük, sőt lassankint kiterjeszkedünk a betűkre is. Az ekkint létrehozott betűk még mindég testtel bírók, de a test már vékonyabb s jó formán csak a test hátrvonalaít nyújt részekből áll. Közeledünk tehát az íráshoz s a gyermek a legtermészetesebb — az emberiség mű-

velődési törvénye által is igazolt — módon vezetetik a tárgytól annak képéhez.

A betűknek ily módon való újra előállítása egyszersmind újabb fogalmak s újabb ügyességek szerzésére szolgál alkalmul. Az anyag különbözősége, s az eredmény azonosossága; vagy a munka azonosossága s az anyag különbözősége itt számos meghatározásra szolgál alkalmul. A gyermek figyelmét megragadja azon körülmény, hogy valamely tárgy különbözőkép hozható létre különböző anyagokból; eltérbe lép a munka és az anyag sokfélesége s ezzel együtt a teremtő gazdag adományai; míg más részről nem csekély nevelési eredmény, hogy a gyermek a benne rejlő alkotó-képesség öntudatos fölismerésére jut, s észre veszi, hogy ezen képességet sokféle irányban használhatja. És épen ezen eredmény teszi Fröbel fejlesztő rendszerét reális beccsel bíróvá. Nevelés által oda hatni, hogy az ember a töméntelen anyagnak különböző módon értékesítésére képes legyen, hogy tehetségeinek öntudatos ismeretére emelkedjék: ez azon követelmény, mely a társadalom jobb jövőnek föltételeként áll elő.

Szabó Endre.

(Vége következik.)

A tiszán-túli egyházkerület nyilatkozata a protestáns-egyletről.

A tiszán-túli ref. egyházkerület bizottmányának adta ki véleményezésre a magyar prot. egylet alapszabályait. E bizottság tagjai voltak: Hajnal Ábel elnökte alatt: Pápai Imre, Tisza Kálmán, Móric Pál, Tóth Mihály, Balogh Ferenc, Tóth Sámuel, Celder Márton. A bizottság ápril. 19-én, a következő véleményes jelentést terjesztette elő, melyet az egyházkerületi közgyűlés elfogadott.

„Általában a közművelődés, a vallás és erkölcsi életre célzó törekvést, az irodalom szabad vitatkozása előmozdításának szándékát látja a küldöttség a magyarországi protestáns egylet alapszabályaiból; de látja e célokat több ponton oly széles alapra fektetve, mely kihatásában veszélyeztetethető a magyar protestáns egyház tömör fennállását, annak belbékéjét; szakadást idézhetne elő annak kebelében, és csak is az evangéliumi keresztyén hit, a vallás-szabadság és egyenlőség ez utóbbi hazánkban még oly hatalmas ellenségeinek tenne szolgálatot, miért is fontolóra véve egyfelől a szóban levő egyletnek humanistikus szándékát és céljait; másfelől azt, hogy a protestántizmusnak soha sem volt, és nem lehet feladata az irodalmi szabad vizsgálódást akadályozni; de fontolóra véve végezetül azt is, hogy hazai viszonyaink között, különösen az említett két szempontból is szükséges a protestáns egyház tömörségét fentartani, s hogy mindaz, a mi ezen egyház keresztyén voltának veszélyeztetésére, szerkezetének lazítására, vagy épen lerontására, az azok kebelében levő egyetértés veszélyeztetésére vezetne, csak is az evangéliumi hit és vallás-szabadság s egyenlőség ellenségeinek tenne szolgálatot: a küldöttség a következő határozat hozatalát ajánlja a föltisztelendő egyházkerület figyelmébe:

„noha azon humanistikus célra, melyet a magyarországi protestáns egylet egyik feladatául kitűzött: a ma-

ga saját közegei útján folyvást munkálni magának az egyháznak félreismerhetlen rendeltetése, és az a cél, az egyházkerületek belkörü intézkedései közé tartozik, és ez által el is érhetik, mind a mellett, szívesen látja közgyűlésünk, ha valamint bármely magán vállalkozó társulat, úgy a magyar protestáns egyesület is ezen cél elérésére irányzott törekvésében közreműködésével őt elősegíteni kész.

„Az irodalom terén szabad vizsgálódást pedig részéről éber figyelemmel fogja kísélni, örömmel karolva fel mindazt, a mi a szentírás alapján alapuló prot. szellemű vallásosság,

vallásos erkölcsi élet s ennek folytán az igazi felvilágosodottság terjesztésére vezethet.

„De egyszersmind kinyilatkoztatja azt is, hogy a magyar protestáns egyháznak s jelesen a reformált hitfelekezetnek ingatlan fennállását épen a szabadság, felvilágosodottság és humanizmus érdekében okvetlenül szükségesnek tartja, és saját kebelében arra törekedni, minden ezt veszélyeztethető áramlat ellen megvédeni, elutasíthatlan kötelességének ismeri.

TÁRCA.

M á t é, XXVIII. 19.

(Folytatás.)

Jézus ellenben nem irt, nem hirdetett „rendszer” s nem is iratott tanítványai által sem vallás-, vagy törvénykönyvet. Midőn a világtól bucsút vesz, nem utalja az embereket se törvényhez, sem valamely könyvhez, sem bizonyos egyházba; hanem „az igazság lelkére.” Az általa alapított vallás becsét nem nevének tekintélye, hanem az igazság ereje szabja meg. Hiveit nem nevezi tanítványainak, hanem „isten gyermekeinek.”

Jézus eltávozása hasznos volt az emberiségre nézve, mert csak úgy lehetett szabad és önálló. Ily állapotban mit sem fog tőle kérdeni, mivel isten lelke vezérelni fogja az igazságban s meg fogja tanítani az utódot arra, mit a kortárs nem tudott megbírni.

Főlséges vallás! Ez előtt ezernyolcszáz évvel élt a földnek egyik jelentéktelen szögletében egy férfi, ki sem patricius, sem pap nem volt, hanem egyszerű polgár; és e férfi, kit szülővárosa eleinte figyelemre sem méltatott, kit vérei is félreismertek, kit a nép bálványozott, s kit az arisztokrácia és papság megvetett s keresztre feszített: e férfi alapít egy vallást s hiszi, hogy győzelemre jut; mivel hiszen isten és az igazság lelkében. Minek írjon könyvet, melynek alakját az idő megemészti s melynek tartalma a jövő kor szükségleteihez mérve, hiányos leend? Minek hagyjon egyházat s papi-rendet hátra, mikor azoknak az emberi természetből kell kinőniök? Eltávozik s helyettesül az igazság lelke marad.

Igy fogták föl őt első tanítványai, kik nem azért léptek fel, hogy másokon uralkodjanak s kik nem irtak könyveket az utódok számára.

Jézus Krisztust hirdették a világnak; de nem azért, hogy tanát formulának tartsa, nem azért, hogy csudáin rágodják; s nem is azért, hogy a sabbatot megszentelje, a templomot látogassa, a páschát megülje; hanem azért, hogy felköltse benne azon szellemet, mely Jézus életében, küzdelmében és halálában nyilvánult. Pál nem akar tudni Krisztusról „a test szerint,” ki a zsidó törvény alatt születve, népének vallásos szokásait tiszteletben tartá s kire a korlátolt zsidó-keresztényen párt hivatkozott, hogy tekintélyével palástolhassa aggályos ragaszkodását a „törvényhez,” hanem csak is a „szellemi Krisztusról.” Az első pünkösdi

áldása nem egy új törvény hirdetése, hanem az új lélek kiöntése volt. Nem Jézus parancsa, hanem a szentlélek bocsátá ki a pogányokhoz Pált és Barnabást; a szentlélek által győzte le Péter zsidó előítéletét a pogányság iránt.

Nem a Jézus szava és példája, ki a zsidó kultust tiszteletben tartotta, hanem a sz.-lélek ellenállhatlan hatalma szólt Istvánban ily képen: „a főnnséges nem lakik kézzel csinált templomokban.” Általa hirdette azt, hogy a körülmetélkedés, az oltár, sabbat s ünnepek ideje lejárt, s hogy Ábrahám igaz maradéka nem a test szerinti zsidók, hanem azok, kik hitét osztják, nem tekintve arra, ha zsidók, avagy pogányok-e? Általa mondta azt, hogy nem a jeruzsálemi templom, hanem az emberiség istennek igaz temploma. Hiszünk istenben, mint atyánkban, mely nevet Jézus jelentett ki; azonban ama kérdésre: miétt hiszitek azt, hogy isten atyátok? nem azt fogjátok felelni, hogy: „azért, mert Jézus, vagy Pál azt tanították,” hanem: „azért, mert a sz.-lélek szívünkben abbát kiált.” Nem Jézus tekintélye nyomán hirdette Pál azt, a mi jó és kedves isten előtt, hanem a sz.-lélek írja isten szavát a szívbe, s az szól a lelkiismerethez. Ha valaki kérdi az örök élet és halhatatlanság alap okát, nem azt feleljük, hogy az a Jézus tana, mely a régi hádes és főtámadási hit alakjában van kimondva; se nem azt, hogy az a Pál s apostol-társainak eschatologikus váradalmi, melyek fölött az idő kimondta ítéletét; de nem is hivatkozunk Jézusnak látható megjelenésére a halálból, mely még ha megtörtént volna is, akkor sem használna nekünk, kik e személyes tapasztalásban nem részesültünk: hanem rámutatunk a sz.-lélekre, s az általa megnevesített erkölcsi természetre, mely Pál szerint: „örökségünknek záloga,” mely megtanít arra, hogy higgyünk az örök életben a nélkül, hogy „lássunk,” a nélkül, hogy testi szemeink lássanak valakit „halottaiból föltámadni.”

A sz.-lélekről szóló tan megszabadítja az embert minden nemű külső tekintélytől, a törvénytől, irástól, hagyománytól, papságtól, egyháztól, formulától, az apostolok, sőt magának Jézusnak is tekintélyétől; de nem azért, mint ha ő nem volna érdemes e tekintélyre, hanem azért, mert Jézus nem akar külső tekintélyvel uralkodni, s mert a betű szolgáit nem számítja hiveihez. A mi Jézus gondolatkörében kizárólag korához és nemzetéhez tartozott, mint pl:

a nap-rendszer fogalma; az angyalok és démonok tana; a halottak föltámadásának képzete, sz 6-szöv. elbeszélések és csudák használata, szóval, mindaz, a mi benne zsidó volt, a test szerinti Krisztus, elmúlt; de a vallásos élet, a szellem, az elvek, melyeket vallott, megmaradtak s lassankint széttörték azon alakot, melyekben maga Jézus is, mint izraelita, élt és gondolkodott.

Ha a régi elenyészett, a sz.-lélek ujat teremt, s megalkotja azon alakot, melyben az igazság megjelenik a századok folyamában. A sz.-lélek vallása, a szabadság vallása.

Az igaz vallás, istennek vallása atya néven s az embernek, mint gyermeknek istenhez, mint atyához való viszonya. Az igaz vallás az isten- és ember-szeretet vallása, mely örökös tökélyesbülést hirdet isten képe szerint. Ez az első cikk.

E vallást a názareti Jézus hirdette szóval, megvalósította életében, s megpecsételte halálával. Ez a második cikk.

E vallásnak örök alapja az emberi természet s annak fejlődése a szentlélek által, mely Jézusból indulva ki, a községben él. Ez a harmadik cikk.

Más szókkal: a keresztyénség azon vallás, melynek tárgya isten, atyánk; melynek legnagyobb minta-képe és betetőzője Jézus; s melynek fejlődése és győzelme az igazság lelke által van biztosítva. E három cikk alkotja a ker. hitvallásnak tartalmát, melyet beavatás alkalmával kell elmondanunk.

Az atya, fiu és sz.-lélek vallása azon zászló, mely minden keresztyént öszszetart. A ki e hitvallás becsét föl-fogni képes: fogja-e kívánni azt, hogy mellőztessék? Még akkor is ha a keresztesítés, mint külső cselekvény, már csak mint történelmi tény szerepel, mely volt és nincs, még akkor is büszkesége lehet a keresztyénnek így szólani: „hiszszek az atyában, a fiuban, és szentlélekben.“

Ha maga a hitvallás ilyen szép s így föntartandó, akkor tán kívánatos volna, legalább a keresztesítést törölni el?

De hát miért? Tán mert nem bizonyos az, hogy Jézus szerezte volna?

Keresztes József.

(Vége következik.)

Rauscher, bíbornok-érsek beszéde.

(Gizela, királykisasszony esküvőjén.)

A bécsi érsek-bíbornok a következő beszéddel adta öszsze a fejedelmi jegyeseket Bécsben:

„Nem jó az embernek egyedül lenni.“ Így az isten szava, mely ép úgy megtanít bennünket az ég magassága, mint szívünk mélységére. Az embereknek nem csak a testi élet föntartása és biztossága végett van egymásra szükségük: a szeretetre hivatott lélek érzi, hogy nem arra teremtett, hogy egyedül éljen. Ez terjeszti ki a szellemet a létezés korlátain túl, s tisztelet, jóakarát s részvét által öszszefűzi a szellemi kapcsolatot, melytől az emberi társadalom becsülete és üdve függ.

Az isteni bölcsesség ezen okból a nemi egyesülés tör-

vényévé emelte a lelkek öszszeköttetését. Ez okból szólott így az ur, midőn a házasságot megalapította: „Az ember elhagyja atyját és anyját s feleségét követi, s lesznek ketten egy testben.“

Szent a gyermeki kötelesség; de a fiu elhagyja az apai házat, hogy választott hivatásának útjára lépjen; a leány elhagyja szülőit, hogy férje házába menjen. A házasság, az olyan t. i. minőt az isten akar, egy közösség kötelmeit alapítja meg, mely közösség nem ismer határokat, mint a földi élet határait, s a szétválaszthatatlan öszszeköttetést az áldás és vigasz forrásává teszi. Az oly házasságban, minőt isten akar, a tiszteleten alapuló szeretet bensősége a vele öszszekötöttek közt minden jót és minden fájdalmat közössé tesz; szebben virágozik az öröm, mivel a házastárs lelkében viszatükröződve, megkétszereződik, s könnyebb lesz az aggodalmak és fájdalmak terhe, mivel azt egy hűtárs vinni segíti. Az emberi szellemnek itt a földön oly föladatot kell betölteni, mely egész jövőjére nézve döntő; de a szellemnek itt nincs maradandó lakása; a halál árnyékától érintetlenül hagyatva, kilép az a sir zárából, s tettei követik őt. A keresztyén házastársak ezen meggyőződéstől áthatva, nemcsak a földi viszontagságokon át mennek kart-karba füzve, hanem egymást karon fogva, keresik az égbe vezető utat is.

Ebben van egyszersmind a szívek egyesülésének legbiztosabb kezessége. Az emberi hajlamok változóak, ha a lelkiismeretben szilárdan nem gyökereznek. Az emberi érzelem virág, mely hamar elhervadt, ha azt az ég harmata be nem nedvesíti.

Ama kötelmek, melyeket a házasság méltósága és fontossága megkíván, a házastársak élet körére kiterjednek. Ama szellem, mely együttélésükben irányadó, rányomja a családra jellegét, a család pedig az isten országának fiait és az államnak polgárait neveli.

Ez okból a családi élet a népek sorsának mihelye; ott kell lennie egyszersmind a keresztyén élet előiskolájának is. Az isten a szülőkre biz egy lelket, melyért egyetlen fia meghalt; isten a szülőket saját helyettesei gyanánt választja, hogy az isteni szándék felnövekvő örököse fölött atyai gondoskodással s anyai gyöngédséggel örködjének.

Az ur kegyelmével mindenikhez közel van; senki sincs saját hibáján kívül hijával az égi segélynek, melyre kötelmei teljesítése végett szüksége van. Mivel pedig a nemi szövetség a jelen életre és az örökkévalóságra nézve annyira fontos, az isteni üdvözítő a házasságot különös gondja alá vette is. Hogy a házassági szeretet, a ki lelkiismereti hűség ereje által mindig ifju és mindig hatályos legyen, a házasságot az új szövetség hét szentsége közé igtatta. Az isten szelleme, a lélek emez édes vendége leszáll a házastársakhoz s kegyelmét adja nekik, hogy a házastársak kötelesség-érzete el ne aludjék s ne ingadozzék. Így a pillanat, melyhez királyi és császári fölségek oly közel vannak, örömtoljes remények teljességét érleli meg; de egyszersmind fontos és szent is, mivel fontos és szent kötelmeiket köt öszsze. A kegyelmes isten adja meg fölségeknek, hogy lelkük egyesülését örökre megóvják, és szívöket, soha meg nem za-

vart bizalommal nyitva tartásuk egymás számára. Odaadásuk bensősége felett, melylyel egymásban élni fognak, vezér-csilag legyen a keresztyén kötelesség-érzet, s ez üzzön el életük egéről minden felhőt. Nem mindig kínálkozik alkalom nagy dolog művelésére, de gyakran megtörténik, hogy kis dologból nagy származik. A házastársaknak naponként ezen alkalom kínálkozik arra nézve, hogy valódi szeretetök tökéletességét apró dolgok által bizonyítsák. Minél szorosabban vannak összekötve a házastársak, annál hátrányosabb hatásuk lehetnek a látszólag csekély dolgok életetök boldogságára.

Aldott és istennek tetsző azon önuralom, mely a tévedésre vezető alkalmat elkerüli, a gyengédségnek ama kintartó ereje, mely a szeszélyt, a pillanat minden mozzanatát a hitvesi szeretetnek alája rendeli. Ez által a házassági szövetség oly fához lesz hasonlónak, mely fagyától és vihartól mentesen mindig zöldel és szakadatlanul gyümölcsöket hoz. A gyermekek, kiket isten az ily szövetségnek ad, felséges szülők erényeinek örökösei lesznek, s diszesíteni fogják azon magas állást, melyre az isteni gondviselés hitta őket. S te, szentlélek, vigasztaló, kegyelem-osztó, a lelkek világossága, szenteld meg ezen szövetséget, mely az egyház előtt köttetik, s add kegyelmedet azoknak, kik bizalommal és vágygyal tárják fel előtted szívöket! Amen.

(R—m)

Egy kis ámerikai statisztika.

Az utolsó felszámítás szerint, a hat új-angol-államban, melyeknek 3.445,043 fehér lakosuk van, csak 5,421 templom létezik; míg az átlanti-óceán mellett fekvő hat déli-államban, hol a fehér lakosság száma nem több 3.450,963-nál, 11,567, tehát, két annyinál több templom található. Ez utolsó nagy szám abban találja magyarázatát, hogy itt tömördek néger-templom van; ha ugyan templomoknak nevezhetők ama kunyhók, melyeket e célra használnak. A mi a templomba-járást illeti — a katolikusokhoz hasonlítva — a néger a legelsők; csak hogy a felszámítás szerint, az imádkozás nem termi meg egyszersmind az ohajtott jó gyümölcsöket: miután a bűn-esetek legnagyobb számát is a néger szolgáltatták.

Az unió 37 államában összesen van 27.899,535 lakos, 62,522 templom, 21.395,542 ülő-helylyel s e templomok összes értéke 349.619,780 dollár. A templomok száma, a vallásos társulatok szerint, a következő:

A templomok száma.			
A felekezet.	1850.	1860.	1870.
Methodisták	13,302.	19,883.	21,337.
Baptisták .	9563.	12,150.	13,962.
Presbyteriánusok .	4,858.	6,106.	7,071.
Katolikusok	1,222.	2,550.	3,806.
Krisztjánok	875.	2068.	2822.
Lutheránusok . . .	1231.	2128.	2776.
Kongregacionálisták .	1725.	2234.	2715.
Episkopálisok .	1459.	2145.	2601.
Német reformátusok.	341.	676.	1145.
Quákkerek .	726.	726.	662.
Universzalisták	530.	664.	602.

Unitáriusok	245.	264.	310.
Mormonok	16.	24.	171.
Zsidók	36.	77.	152.

E szerint, az 1850 és 60 közti évtizedben a templomok építése sokkal nagyobb előhaladást tett, mint az azutánban. Míg a methodista-egyházak az első évtizedben 50 % építettek, az utóbbiban csak 70 % -et; és ez arány áll — mindenik felekezetre nézve, a mormonokat kivéve — a kik az utolsó évtizedben ötszörnél több templomot építettek, mint az előbbiben, és a zsidók, kik majdnem azon arányban állanak; míg a quákkerek és universzalisták a legtöbb tért vesztek.

E templomok a következő értéket képviselik dollárookban.

Felekezet.	Templomok száma.	Érték.
Methodisták	21,337.	69.854,121.
Katolikusok	3,806.	60.985,556.
Presbyteriánusok .	7071.	53.265,252.
Baptisták	13,962.	41.608,188.
Episkopalisták	2601.	36.514,549.
Kongregacionálisták .	2715.	25.069,698. sat.

Közép-számításban egy methodista templom 3,360 dollárt képvisel; egy baptista 3,100-at; egy kongregacionálista 8000-et; egy episkopális 15,000-et s egy katolikus 33,000. S az, ki e statistikát összeállította, azt a megjegyzést teszi, hogy legjobb meggyőződése szerint mondhatja, hogy e vallásos társulatok belső értéke éppen megfordított arányt mutat ez óriási összegekkel felállított templomok külső fényével! S ez nagyon szomorú!

Elemi népiskolák Oroszországban.

1871 végével az elemi iskolák szám 16,739 volt; látogatta 675,317 tanuló; e szám (még ha az egyes parokhiális intézeteket hozzá számítjuk is, mi 24,000 iskolát adna, 874,000 tanulóival) a birodalom népségéhez képest felette csekély. A miniszter jelentése kiemeli még azon körülményt is, hogy csekély kivétellel, az elemi iskola alig tesz többet, mint hogy a gépies olvasás és írásra megtanít s hogy befolyása a nép erkölcsösödésére s művelődésére alig van. A kormány azért főfeladatának tekinti a népoktatás terén, hogy egy részre kellő tanítók képzéséről gondoskodják, más részt az iskolák vezetését szak-képzett férfiak kezébe tegye. Állami tanító-képezde 1871 elején 15 volt, 15 nem állami; az év folytán az állam még 10 újat alakított s nyolcnak alapítása meg van kezdeményezve. (Mindez intézet a tulajdonképi Oroszországra jut.) A képezdékbe való fölvetelt az orosz kormány jónak látá megkönnyíteni s inkább a tan-folyan tartamát meghosszabbítani, főleg a falusi ifjak kedvéért, kiket legalkalmasabbnak tart a tanítási pályára. A tanítás módjának javítására 44 értekezlet tartatott, kellően képesített szak-tanárok felügyelete s vezetése alatt.

Ez értekezlet némelyike eltart egy hónapig is, a vezető tanár részletezetteti lehető terjedelemben a népiskolai tan-tervet, megbeszéli a használandó tan-eszközöket, a tanulók s a tanítók segéd-könyveit; kidolgoztat pontos utasításokat a tanítók s iskola felügyelők számára.

Nagy gondal viseltetik a kormány az iskolai könyv-

tárak iránt is. Az állami iskolák mindegyikében található ily könyvtárt. A többi iskolák számára a miniszter kidolgoztatta azon könyvek jegyzékét, melyek a népiskolai könyvtárakba felveendőek; könyveket is osztogatott 18,272 rubel értékben.

A népoktatás költségeinek fedezéséhez a községek járulka tesz (kerek számmal) 1.271,800 rubelt (37%), a megyéké 766,600 r. (körül-belül 22%) s az állam-pénztáré 703,600 (k. 20%). Míg e téren az állam körül-belül egy ötödét fedezi a kiadásnak, a tanító-képezdek költségeihez 64%-al járul (216,300 r.), a többit a megyei pénztár, vagy iskolai alapítvány fedezi.

Az iskola felügyelet s vezetés kérdése is élénken foglalkoztatja az orosz-kormányt. A tapasztalat tanúsítja, hogy megyénként egy-egy tan-felügyelő elégtelen; kívánatosnak látszik, hogy az iskola kellő vezetésére minden felügyelő (Direktor) mellé, meg négy másod felügyelő (Inspektor) adassék; s ekkint a megyei iskola-székeken kívül, melyekben a tan-felügyelő elnököl, a másodtan-felügyelők elnöklete alatt álló kerületi iskola-székek alakítandók.

A tan-kötelezettség Oroszországban nincs törvénybe ígátva, az orosz miniszter a kötelezettség előfeltételének tekinti, hogy kellő számban legyen iskola s tanító. Ott a hol ez található, vagy előteremthető p. a nagyobb, főleg a fővárosokban, a kormány a kötelezettség rendszerét alkalmazni is akarja, remélve, hogy a példa vonz s az iskola állítással párhuzamosan a kötelezettség is általánosabbá válik. Jelenleg a miniszter a két főváros statisztikai adatait gyűjti, hogy a kötelező népoktatás mielőbb e helyeken mevalósuljon.

(M. T.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= A helybeli polgári iskolában, jövő 1873¹/₂ tan-év kezdetére, a földrajz-történelmi tanszék fog választás útján betölteni. Az erre vonatkozó pályázati hirdetés a helyi lapokban már meg is jelent. A pályázati folyamodványok folyó évi június 1-éig, ftdő. püspök, mélt. Nagy Péter urhoz, mint az iskola-szék elnökéhez, küldendőek be. Az évi rendes fizetés 1000 frt. a mely minden 5 évi tanítási idő elteltével 100 frttal fog gyarapíttatni. Kötelességünknek tartottuk, e pályázatra lapunk útján is fölhívni az érdekelte tan-férfiak figyelmét.

= Gyalú ref. egyházunkban is megtörtént a papválasztás s a győztes Deézszi Gyula barátunk lett, kit lapunk olvasói is kedvezően ismernek, mint tudományosan képzett és jóra törekvő fiatal embert. Ha e kvalifikációkkal még tapintatosságot és emberekkel való jó bánást egyesít: reméljük, hogy gyalú szép egyházunk sebei behegednek s oly papot nyertünk, ki dicsőségére fog szolgálni a pályának. Adja isten!

= Nyilt kérdés, s zilágy-szólnoki esperes n. t. Dombi Lajos urhoz. Van-e tudomása n. t. esperes urnak arról, hogy a „Hivatalos értesítő” folyó évi 96 sz. 1574 lapján közölt árverési hirdetemény szerint, a zilágyfő-kereszturi ref. egyháznak két házas-telke, 2 hold, 1499 □° és 4 hold, 300 □° rét, 1 hold, 500 □° szántó-föld, 60 frt. 36 követelésért és járulékáért folyó év május

26-án 439 frt. becsáron felül, eshetőleg jun. 26-án azon a lól is el fog árvereztetni? Ha van tudomása, megtette-e, vagy szándékszik-e mindent megtenni arra, hogy e különben is szegény egyház 60 frt. tartozásért ne legyen kénytelen oly sok, talán minden fekvőségét árverezés uján elvesztesgetni. Becses válaszát tényben várja Sz-Csehi Ferenc.

= (Halálozás.) Tatay András a kecskeméti reform. főiskolának 42 éven át volt buzgó tanára, a dunamelléki reform. egyházkerületnek 25 éven át nagy érdemű pénztárnoka és tanács-birája, a tudományoknak egyik valódi felkent bajnoka, ki részint a tanári széken, részint az irodalmi téren ezereknek volt vezérlő fáklyája, lelkes buzdítója: folyó hó 20-án agyszélhűdés következtében hirtelen elhunyt, 72 éves korában. Temetése 22-én volt hozzá méltó ünnepélyességgel. A Pestről, N.-Körösről megjelent több tiszt-társakon kívül jelen voltak a helybeli piarista gimnázium, reáliskola tanár-kara s növendékei, az izraelita tanító-egylet. Nyugodjanak békén a nagy érdemű férfi porai!

= A kis Schweic 300 tanítót küld a bécsi közkiállításra s ezek részére egy külön berendezett hajót készítetett. Ugyanezen állam egy ötven személyre való felszerelt lakást bérelt ki három hónapra néptanítói számára s úgy intézkedett, hogy egymásután 50—50 tanító egy-egy hónapig ingyen lakást élvezhessen Bécsben a közkiállítás tartama alatt. S e kis állammal szemközt a nagy Magyarország kormányára még most sem tett semmit!

= Ne ütközzenek meg olvasóink, hogy e számmunk tárcájában egy rom. kath. bibornok esketési ágendájával találkozunk. Érdekesnek tartottuk közlését; mert Gizella királykisasszony ránk néve több volt, mint hercegnő: ő királyunknak leánya volt s így hazánkkal is oly forma viszonyban állott, mint a virág az anyafölddel. Meg aztán, ily fényes nász nagy ritkán esik: ki ne volna érdekelve, hogyan szólal meg azon a magas mátkapárhoz egy magas állású főpap? Hogy nem különös, azt mindenki látni fogja; de hát hiszen, a rom. kath. ritus nem is arra fekteti a súlyt, a mi érzés, a mi közvetlen melegség, hanem a ceremóniára; hanem ebben aztán elment a legszélsőbb határig.

KÖRÖZTETIK.

441—1873.

Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a m.-gy.-monostori organistasággal egybekötött kántor-tanítói állomás; fizetés 173 frt. 93 kr-ra van számítva.

Pályázati határnap június 15.

A folyamodványok kolozs-kalotai esperes t. t. Szakács István aa.-hoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendőek.

Kolozsvártt, április 28, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Nyiltposta.

9) Radnóthfűjára. G. L. urnak. Ha arannyal fizetnénk meg minden akkori számot, még sem kapható. Hiában, a mi jó, az becses!

10) Zomborra. P. M. unak. Mi kész szívvvel megteszünk, a mit lehet. Ám, kevés függ ott mi tőlünk.

11) Hová vezetnek a modernek? Felfordulás; erkölcstelen-ség; pokol; elkárhozás; hitetlenség; gyehenna. A Dante „L'Inferno“-jába képeltük magunkat s elhatároztuk, hogy semmi esetre sem leszünk orthodoxusok, inkább cikkét sem közöljük. Nem olyan veszedelmes, bolond világ az, a mint ön képzei.

12) Respice finem! Respektusból minél kevesebb van; finisről meg szó sincs; sőt inkább: finis coronat opus! Csak előre, édes fiam!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdász betűivel Kolozsvártt.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 8, 1873.

123—19. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

Egy indítványhoz.

Elég az hozzá, a mult évi közgyűlés óta, mely őszintén megvallva, eredménytelenebb volt, mint a menyinyire egyelőre remélni lehetett: egyetlen egy hang sem emelkedett e lapokban, mely megemlékezett volna róla; fölszámította volna az őszhangzó, vagy széthuzó elemeket; levonta volna a következtetést tanuságul a jövő számára. Pedig nekem úgy tetszik, hogy még ennél kisebb dolog is több figyelemre lett volna méltó; hát még ily életbe vágó kezdeményezés, mely szegeletkő gyanánt van felállítva anyaszentegyházunk jövő felvirágzásának számára. E helyett azonban, önök is ott Kolozsvártt, újabb meg újabb feladatokat vetnek föl, hibáztatnak, nem egyszer ítélnék és mintha az volna törekvésük: hogy annak, a ki szomjuhozik, nem vizet adnak, hogy megenyhüljen; hanem magyarázzák neki a víz alkotó elemeit.

Hiszen, lehet önöknek igazuk, szerkesztő uram; hanem, előttem úgy rémlik, hogy önök oly gyökeresen óhajtanának javítani és átteremteni mindent, hogy egyszerre álljon előttünk az új ég és új föld. Ez bizony nagyon szép volna, ha lehetne! De mikor — fájdalom! — a minden napi élet minden pillanatban arra utasít, hogy: lassan a testtel! Nem egy oly egyházkerület, mint a mienk, de maga az állam-hatalom képes volna-e eleget tenni az önök követelésének: theologiai fakultásunkat átteremteni s Kolozsvárra áthelyezni; népnevelésünk számára az iskolákat virágzásba hozni; a középtanodákat a tökély fokára emelni; a papság erkölcsi tekintélyét fokozni az által, hogy anyagi javadalmazásban gyarapodjék sat. mind szép dolgok; de mentől többet gondolkozom felőlük, annál inkább világosabb lesz előttem, hogy a ki sokat markol, keveset szorít.

E kis szemrehányás ne lankaszsa a munkakedvet, a buzgóságot a szerkesztőségi irodában. Mi, kiket a kor, és a tapasztalás sok mindenre oktatót,

bár gyönyörködünk az ifju élet pezsgő lüktetésében, de nem tudjuk visszatartani magunkat, hogy néha tanácsokat ne adjunk, még pedig öszszevont szemlődökkel; s ne hibáztassunk, de jóakaró indulattal.

Örömmel olvastam ez év folyamában e lapokban megjelent cikkeket; sokat helyeslek, sok ellen volna kifogásom; de megvallom, majdnem inkább szerettem volna, ha többször találkoztam volna oly felszólalásokkal, melyek nem újabb meg újabb alkotásoknak kezdő betűi, hanem folytatásai a már szerencsésen megkezdetteknek. A mult közgyűlésen egy egész sereg indítvány terjesztetett elő, melyek közül nem egy kapcsolatban áll szervezetünk tökéletesítésével, melyek átadattak a 7-es bizottságnak: szerettem volna, hogy az indítványt tevők maguk állottak volna elő érveikkel s vitatkoztak volna, előkészítvén az utat azok elfogadására. Ily értelemben azonban egy hang sem emelkedett, s ezt hibáztatom, melyből a t. szerk. ur is vegye ki a maga részét, ki két indítvánnyal figurált a t. ház asztalán.

Én egy ilyen indítványhoz kívánok szólani, még pedig más értelemben, mint maga az indítványt tevő; és más értelemben, mint a hogy a 7-es bizottság javasolja. És felszólalok azon meggyőződésben, hogy tán a szó nem lesz pusztában elhangzó; s kölcsönös felvilágosítások után valamely célt elérünk.

A mult évi közgyűlés V-ik ülésében, aug. 22-én adta be Szabó Sámuel tanár ur azon indítványát: hogy a szervezeti törvény VI fejezete c. pontja megváltoztatásával, a hat igazgató-tanácsoson kívül még hat vidéki tanácsos választassék, kik havonkint egy népes ig.-tanácsi ülésre megjelenvén, a fontosabb tárgyak e népes havi üléseken láttassanak el. A 7-es bizottság erre javasolja; „mondja ki a közgyűlés, hogy a szervezeti törvény módosításával, jövőre 12 ig.-tanácsos választatván, az ig.-tanács ülései kétfélék legyenek: rendes és nagy gyűlések. A rendes gyűlések, melyek legalább öt tag jelenlétében határozat-képesek: ellátják a beérkezett ügyeket s hatá-

roznak az iránt, hogy mely tárgyak elintézése halasztandó s halasztható a legközelebbi nagy gyűlés tartásáig. A nagy gyűlések, melyek legalább 9 tag jelenlétében határozat-képesek, minden hó első vasárnapján, külön meghívók szétküldése nélkül, ülnek össze s ellátják a rendes gyűlések által számukra fentartott ügyeket. Mind a nagy, mind a rendes gyűlésben szavazat-képesek az állam-gondnokok, a tisztviselők és a tizenkét ig.-tanácsos. E gyűlések határozatairól, a jegyzőkönyvben felsorolt szavazók az egyházkerületi közgyűlésnek felelősek, a rendes gyűlések irányában a nagy gyűlések felülvizsgálati joggal nem bívnak. (Lásd. Erd. prot. közlőnyek 11 számát. 1873.)

Nem akarok belebocsátkozni azon okok fürkészésébe, melyek ez indítványt létre hozták; már csak az is, hogy a 7-es bizottság is elfogadta: indokolja szükséges voltát anynyival inkább, mert a régi főkonzistorium felszámíthatatlan nagy száma, és az új ig.-tanácsnak csupán hat tagból álló kis testülete közt oly óriási ugrás történt, hogy önkint jövünk rá, hogy közbül van az igazság: amazt jó volt eltörölni; emezt meg kell szaporítani. De, hogyan; minő alakban?

E kérdésekre nem felelt sem az indítványt tevő; sem a 7-es bizottság. A mostani hat ig.-tanácsos — igaz, hogy nevetségesen parányi, de mégis — fizetést húz, ez által mintegy kötelezettséget vállalva el a felelősséért. Fog-e húzni a még megválasztandó hat vidéki is? Ha fizetéses leendő: honnan lesz fizetendő; ha nem lesz fizetéses: hogyan tegyük felelőssé? Hát, a „vidéki“ jelző hogyan értendő: a Kolozsvárhoz legközelebb eső traktusokat illeti-e az, hogy kevés költséggel hozzá férhessenek a nagy gyűléshez; vagy fog választani a közgyűlés Háromszékről, kinek tizenkétszer kell felutazni Kolozsvárra — buzgóságból? S ha az ujjonnan választandó hat vidéki tanácsos közül nem jelenik meg anynyi, hogy kilencen legyenek, akkor határozat nem kelhet; ügyeink, még pedig legfontosabb ügyeink megakadnak s ártottunk a helyett, hogy használtunk volna, mert oly instituciót léptettünk életbe, melyet maga az élet kinevet. És mégis tennünk kell valamit; mert jó adminisztráció nélkül nem megyünk semmire; a legtökéletesebb szervezet is holt betű, ha nincs, ki belé szellemet, megelevenítő lelket öntsen.

És van nekem még egy eszmém, melyet — ha

már ismételten szervezkedni akarunk — nem volna szabad kifeledni a számításból, és ez eszme: az egyes vidékek, ha úgy tetszik, az egyházmegyék helyi körülményei; oly érdekek, melyeket egy kolozsvári ember — bármennyit ír is fel az egyházmegye — nem ismerhet teljesen s így lehet, hogy „de jure et lege“ helyesen, de nem állhatván a helyzet színvonalán, nem éppen a viszonyoknak megfelelőleg hozza határozatát. Ez nem történhetné meg, mihelyt az egyházmegye, vagy vidék képviselője ott ülne az ig.-tanács nagy gyűlésében s felvilágosításokkal szolgálna oly ügyekben, melyekben a tanácsos nem mindig véleményezhet akkint, hogy lelkiismeretét is megnyugtathassa. S ha jól emlékszem, már megtörtént, hogy az ig.-tanács egyszer már kimondott határozatát visszavonta, a mi ha igen sokszor ismétlődnék, sehogy sem szolgálna e testület tekintélyének öregbítésére.

De tovább menve, mihelyt az ig.-tanács összeállításában a vidékekre is tekintettel lennének: egy hatalmas gát volna emelve az igen könnyen kifejlődhető burokratizmusnak, annak a hivatalnok — izü állapotnak, mely a maga „őszinte meggyőződéseitől“ elállani nem akar, s melynek kebelében rendszeren ki szokott fejlődni holmi nexus, mely csak érdekeket lát és nem közügyet. Mihelyt a vidék oda áll a tanácskozók soraiba, nem lévén belelegyedve az apró fakciozuskodásokba: azonnal tiszta vizet tölt a pohárba; s józan gondolkozásával megzavar oly cirkulusokat, melyek bűnösökké is válhatnak, ha szabadon üzhetnek.

Volna még egy okom, mely teendő indítványomat támogatná, ha nem félnék, hogy ez meg nagyon is elüt voltaképpen az ig.-tanácsnak jelenlegi szervezetét igazoló intenciótól, mely a centralizáció felé való törekvés némi bélyegét viseli homlokán. — Az én ohajtásom t. i. az volna, hogy még az igaztanács szervezetére nézve is — a menyinyiben lehetséges — vigyük keresztül a — decentralizációt mert tökéletesen egyetérték e lapok szerkesztőjével, hogy a protestántizmusnak éltető lelke éppen ebben rejlik; és a mint ettől eltávoznunk, a mint azon igyekszünk, hogy ha nem is minden — mert ez lehetetlen —, hanem a legtöbb hatalmat egy kézbe adunk, vagy egy testületre ruházunk, nevezzük azt bárminek s kívánjunk tőle még nagyobb felelősséget: még is inkább távoznunk a céltől, mint közeledünk ahhoz. Mig ellenkezőleg, ha decentralizálunk; ha a köteles-

ségek mellett több jogot adunk; ha megnyitjuk a tért, hogy szabadon érvényesüljen minden józan befolyás; ha fölkeljük az érdeklődést meszsze vidéken: én hiszem, hogy izmosodni fog a buzgóság, fokozodni a munka-kedv, s a lehető legnagyobb tisztelettel lesz körülfontva az a testület, mely anyaszentegyházuink kormányzásának dicsőségét magának követelheti.

Hozhatnék fel még több indokot is, mely támogatná indítványomat; de mellőzöm ez uttal, hogy magára a dologra térjek igen röviden, mely eltér a Szabó Sámuel tanár urétól, és a 7-es bizottságtól is, de egyesíteni törekszik mind a kettőt.

Szerintem: az igazgató-tanács maradna ugy, a mint van a szervezeti törvény VI-ik fejezetében; ugyanazon hatáskörrel, s ugyanazon szervezettel, és fizetéssel, kötelesség-teljesítéssel és felelősséggel a rendes gyűlések (Lásd 7-es bizottság) teendőire nézve.

De a hetes bizottság által ajánlott nagy gyűléseket (ha a régi kifejezést akarnám használni: plenum konzistoriumot) nem úgy állítám össze, mint ajánlva van Szabó Samu szerint, hogy még hat „vidéki“ választassék; sem a 7-es bizottság szerint, hogy a közgyűlés általában 12 tanácsost válaszson; hanem kimondatni óhajtanám: „hogy a közgyűlés által választott hat rendes ig.-tanácsos mellé minden egyházmegye, a maga képviseleti közgyűlése által, választ két követet, kik szavazati joggal bírnak, kik mindketten, vagy legalább egynek erkölcsi kötelessége megjelenni a havonkint egyszer (legyen, az első vasárnapon) tartandó nagy gyűléseken s ott bölcs belátásukkal szolgálni az egyházmegyék külön s az anyaszentegyház közös érdekeinek, uti költségeiket — arányos mértékben — az egyházmegye hordozván.“

Meg vagyok győződve, hogy ezen az uton bevónván az egész egyházkerületet az egyházkerület kormányzásába, oly igazgató-tanácsot nyernénk, mely eleget tenne az eredeti indítványozó tanár urnak; nem döntené meg a 7-es bizottság célzatát s népszerűvé tenné az új istitúciót az által hogy az ösgyűlések eltöröltettek ugyan, s mégis képviselve van benne az egész egyházkerület oly számmal, mely nem sok: holott a követek száma summum 36 volna, minimum 18, lévén enynyi egyházmegyénk.

Nem akarom hinni, hogy enynyi buzgó és aldozatkész férfit ne találkoznék egyházkerületünkben most, midőn a távulságot legyőzte a gőz s az utazás nem tereh többé, hanem valóságos gyönyör.

Ajánlom indítványomat az egyházmegyék és a kerületi közgyűlés figyelmébe!

Anonimusz.

Fröbel elvei a nép-iskolákban.

Első cikk: a betű-ismertetés.

(Folytatása és vége)

A betűknek vesszőből alakításánál azonban nem válik lehetővé a betűk kör alakú részeinek szabatos létrehozása. Igaz, hogy a vesszőcskék több helyen való megtörése által az egyenes vonalból a kört megközelíthető görbe vonalat alkothatunk: de a szögletek nem lévén elenyésztethetők, a munka nem volna tökéletes. Ezen Fröbelnek egy más foglalkoztató módja fölkarolásával, t. i. a körrakó játéknak a borsó és vessző-munkával egyesítése által segíthetünk. Egész, fél, negyed, sőt nyolcadrész köröket is könnyű szerrel állíthat elő a tanító vékony réz-sodronyból s a hol görbe vonal szükséges, az öszszetartó borsó-szemecskébe egy ily a szükséghez képest többé kevésbé meghajlitott sodrony dugatik.

Mit az agyagból alakításnál említeni mellőztem, itt sietek figyelembe hozni, hogy t. i. a gyermekek által alkotott betűknél nem csupán az egész betű, hanem az egyes részek (sőt előbb a részek s azután az egész) alaki sajátosságai is meghatározandók, figyelmet fordítván a derék, tompa, hegyes szögök, a szögök, élek, s csúcsok számának meghatározására. Így válik e foglalkozás minden irányban fejlesztővé; főleg, ha az ellentézés sokszor említett törvénye folytonos méltatásban részesítettik.

A betű-íráshoz vezető uton utolsó állomásul végre a betűknek papír-tűzés és kivarrás által való létrehozása szolgál, melyhez a papírból kimetszett s fölragasztott betűk is számíthatók.

A fenn előrebocsátott föltételezés folytán, nem látom szükségesnek, a papír-tűzés (böködés=Ausstecken) műveletét részletesen ismertetni. Teszem ezt csupán a betűknek ezen foglalkozás által való előállítására vonatkozólag.

A gyermekek hálózatos (carirt) papírt és nyélbe erősített tűt kapnak; a tanító pedig a hálózattal szintén ellátott táblára írja a betűket akkint, hogy a betűknek nem csak hossza (magossága) de szélessége is a hálózat kockái általmeghatározva legyenek. Tegyük föl, hogy a táblára a t betű iratik. Most figyelmezteti a tanító a gyermekeket ezen betűnek alkatrészeire; aztán megkérdi, hogy a fölalkatrészt képező függélyes vonal, hányháló-szemen húzódik keresztül; hány háló-szemen húzódik keresztül a fekvő vonal; végre, a függélyes vonal behajtásának az illető háló-szem által való meghatározására is figyelmessé teszi tanítványait. Ekkint, a gyermekek a betű területi viszonyával megismerkedvén, utasíttatnak, hogy hálózattal ellátott papírjukra ugyan ily terjedelmű, (vagy is a táblán látha-

tóval egyenlő meynyiségű háló-szemeken keresztül huzó-dó) betűt böködjének ki.

A betűknek ily módon előállítása ismét számos újabb fogalom meggyökeresítésére szolgál alkalmul.

Eddig a betűknek csupán alakja vétetett figyelembe; itt már a terjedelem is meghatározásra talál: tehát, alkalom nyílik a gyermekek térfelfogási tehetségének fejlesztésére.

Eddig a betűk testtel bíró, helyből elmozditható készítmények valának: a kitűzés által azonban oly betűk hozatnak létre, melyek a papírról el nem mozdithatók; tehát, a gyermek megközelítő fogalmát nyer a tárgyak képeiről; végre,

eddig az élek és csúcsok tapinthatók voltak, itt már csupán láthatók: tehát mint vonalok és szögök tűntethetők föl.

Hogy mindezen ellentétek s az azokból következtethető meghatározások mily nagy mérvben gazdagítják a gyermek ismeretkörét, mennyire hatnak a gondolkodó tehetség művelésére a tapasztalt paedagog könnyen belátja.

A betűknek kitűzés által való létrehozása egyszersmind az ítem-írás előgyakorlatául szolgálhat, a mennyiben t. i. a tűzést „fel“ „le“ vezényszavak mellett lehet végrehajtani.

Némelyek előtt a testtel bíró betűk formálása s a betű írás közé ékelt ezen foglalkozás feleslegesnek tűnhetik föl, jóllehet az értelem fejlesztés fokozatainál e cikk során említettekben következtethető, hogy ezen foglalkozás nélkül a fölállított fokozat hézagossá válnék. A hézagosság elkerülésén kívül, lényeges azonban, a betűknek ily módon előállítása a hálózat használása céljából is. A betű íratás alkalmával ugyan is, a szokásos fekvő vonalok a betűnek csupán hosszúságára nézve szolgálnak irányadónak; a betű kellő szélességének eltalálására nézve azonban semmi segéd-eszköz nem szolgál; innét van, hogy a gyermek a betű területi viszonyából csak hosszúság vesződés után jó tisztába, a betűk sok ideig túl-szélesek, vagy keskenyek; szóval, a fejletlen szem-mérték nem képes a kellő arányt eltalálni. Valóban, igen sokat köszönhet a népiskolai módszertan Fröbelnek a hálózat alkalmazásáért, melyet ő csaknem minden foglalkozáskor használt s mely által a gyermek keze biztos irányt nyer, szem-mértéke gyorsan ügyesedik s szabályos idomok létrehozására képesítettvén, benne a szépérzelem mind inkább kifejtetik. *)

Az ekkint feltüntetett gyakorlati uton tehát elvezetjük a gyermeket a betű íratásához. Midőn ide érünk, ismeri és pedig tökéletesen ismeri ő már a betűk miutánanyuiát; sőt olvas is s a betűknek ugy alaki, valamint terjedelmi sajátságairól tiszta fogalmakkal bírván, a helyes és szép írást igen rövid idő alatt s aránylag kevés fáradsággal sajátíttatja el.

A tulajdonképeni írás-tanításról e helyt nincs mit

*) Ha a betű-ismertetés itt leirt módja merőben mellőztetik és csupán a betűknek hálózattal ellátott papírra, a hálózat figyelembe vételével, íratása alkalmaztatik: már ez is nagyban tökéletesíti az írás-tanítás jelen módszerét.

mondanom; ez az írva-olvasásra nézve megállapított módszertan utasításai szerint és pedig az ítény-írás rendszerét követve, hajtandó végre; csupán annyit jegyezvén meg, hogy az írás is kezdetben hálózott papíron eszközöltessék.

Számosan lesznek a tanító urak közt, kik az írás-tanítás nehéz munkájában elfáradván, e cikk olvasása után így nyilatkoznak; „hát, nem elég az eddigi ujtás; hanem a betűknek agyag, bórsó, vessző s ki tudja, miből való előállítatásával is vesződünk?!“

Nyugodjanak meg; nem leendő ez nagyobb vesződés az eddig gyakorolt eljárásnál; sőt bizony állithatom, hogy könnyebb, rövidebb s mégis sikerteljesebb ut a kitűzött cél felé. A gyermek beusó ösztönéhez, s cselekvés-vágyának természetes nyilvánulásához alkalmazkodva, oly foglalkozásokat nyújtunk kezébe, melyeket ő kedvel, melyeket önként keres, szívesen, tehát örömtelven hajtja azokat végre, nekünk csupán az irányt kell kijelölni.

A kísérlet nem sokba kerül s én azon reményben vagyok, hogy azok, kik e kísérletre vállalkoznak, rövid idő múlva, örömtelven szemlélendik a meglepően gyors eredményt, mely őket Fröbel elveinek az oktatás egyéb ágai-ban való alkalmazására buzdítandja.

Sajátságos, hogy Fröbel rendszerének leghűbb barátai kezdetben legtöbbször ellenségei valának mindaddig, míg gyakorlati kísérletet nem tettek. S ime, a kísérlet meggyőzte őket a rendszer helyességéről s ebben rejlik Fröbel elvei gyakorlati értékének legkésebben szóló bizonyítéka.

Szabó Endre.

Az igazgató-tanács üléseiből.

Kolozsvártt, április 20-án, 1873.

Elnök: gr. Mikó Imre ő exja. Jelenvoltak főt. Nagy Péter püspök, Ince Mihály, br. Bánffy Dezső, Dr. Kolozsvári Sándor, Szabó Ádám, és Bodor Antal, h.-titkár.

1) Bejelentetik, hogy a bölöni egyh.-község ládája a papi házban felveretett és az egyh.-község 900 frtot meghaladó kész-pénze és két kötelezvénye ellopott. A szükséges intézkedések megtételnek s a kötelezvények ujlag kiállítására az egyh.-község utasittatik.

2) A közgyűlési jegyzőkönyv sajtó alá rendezése: megsürgettetik.

3) Az erdélyi föld-tehermentesítési alap-igazgatóság tudatja, hogy a pénz-ügyminiszterium az ördög-kereszturi papi tized utólagos bejelentését megengedte. A tized-vesztesség kimutatása iránt Szacsvai Sándor, gondnok aa. megtaláltatik.

4) A kultusz-miniszter Zilinszky Gyulának a 60 frtos erd. kincstári ösztöndíjról lett lemondását tudomásul véve, Gáspár József m.-vásárhelyi tanuló részére folyosította. A tanodai előjáróság értesítettik.

5) A sz.-udvarhelyi egyh.-község pénzügye rendezése végett t. Nagy Lajos gondnok, Dr. Kolozsvári Sándor és Szakács Mózes tanár aa. küldetnek ki.

6) A deézi egyh.-község kéri négy-szögű bástyája eladását megengedni: megengedtetik.

7) Felterjesztetik az ádámoi leány-egyház iskolája ki-
közösítési ügye; a megyesi iskola felépítésére a kéregeté-
si engedély megadása iránti folyamodvány sat. Több kü-
lön nemű ügyek egy fölterjesztésbe halmoztatván össze,
viszsa küldetik, hogy a rendes ügy-kezelése végett, külön-
külön terjesztessenek fel.

8) A n.-enyedi egyh.-megyei köztörvényszék a brád-
ribicei lelkész ellen elrendelt kereset költségei fedezésére
100 frt. előleget kér utalványoztatni. Miután az egyház-
megye az előleget nem képes fedezni, alap hiánya miatt,
a visszatérítés fentartásával: folyósítatik.

9. Panasz emeltetik, hogy gr. Toldy Lujza urnő a
bolyai egyh.-község klenodiumait visszatartotta és Keresd-
re vitette. Felszólítatik, hogy 30 nap alatt az egyh.-köz-
ség tulajdonába bocsássa vissza, különben per útján fog
követeltetni.

10) A pénzügy-miniszterium tudatja, hogy a gör-
gény-sz.-imrei lelkészt három éven át 200 frt. segélyben,

a tanítót 100 frt. és az üveg-hutai leány-egyház levitáját
150 frt. segélyben részesítette, mint a görgényi uradalom
tulajdonosa. A lelkész és tanítónak jutatott segély kedvező
tudomásul vétetik; az üveg-hutai levitai állomás betöltése
végett, esp. aa. utasítatik.

11. A kolozsvári egyh.-község tudatja, hogy a több
rendbeli építkezéseire fölvelt 17,000 frt. kölcsönt és ré-
szint tőkési kamatainak, részint reálításai jövedelmeinek
főlemelése által akarja törleszteni. Utasítatik, hogy rész-
letes kimutatást terjeszzen fel; nem helyeseltetvén, hogy
jelentését csak utólag tette meg.

11) Mátyás Zsigmond, cegei lelkész aa. kérdést in-
téz, hogy a szőlő-dézma-váltás végett kiállított kötvénye-
ket az egyh.-községeknek, vagy az ig.-tanácsnak küldje-é
be? Utasítatik, hogy küldje be az ig.-tanácshoz.

— Ezekon kívül előadatott még 21 ügydarab. —

Bodor Antal.
h.-tádkár

TÁRCA.

M á t é, XXVIII. 19.

(Folytatás és vége)

De hát, mit sem cselekedhetik a ker. község, a mire
a mester határozott parancsot nem adott? Ebből állana-e a
ker. szabadság?

Avagy tán azért, mert a keresztyénség nincs külső
ségekhez kötve?

De hát, nevezhető-e „megkötésnek“ az, ha egy ré-
gi intézvényt főtartunk s következik-e ezen liturgiális
szokásból az, hogy Jézus keresztelekten hívétől a
keresztyén nevet megtagadjuk s hogy tiszteletben ne tart-
suk azok meggyőződését, kik szerint a keresztség csak szel-
lemi lehet a keresztyénségben?

Helytelenül cselekszünk-e akkor, midőn a régi egyház
példája nyomán, a hét első napját vallásos egybejövetelekre
szenteljük föl s midőn Jézusnak emlékére ünnepeket ülünk
meg: holott Jézus azokat nem rendelte el s Pál a vallás lé-
nyegét nem a napok, hónapok s évek megülésébe helyezte?

Sokan azt mondják, hogy ama formula nem elég vi-
lágos s így félreérthető. De hát mire való a lelkész,
ha nem arra, hogy azokat megmagyarázza? Nem beszélnek-
e „szentlélekről“ azok, kik úgy irtoznak a biblia nyelvétől?
Pedig alig van fogalom, melyet oly gyakran félreértettek vol-
na. Ne neveznök-e istent „atyánknak“ azért, mert sokan e
nevet oly képzetekkel hozzák kapcsolatba, melyek fönségével
végetlenségével s gondviselésével ellentétben állnak? Ne nevez-
nök-e Jézust „isten fiának“ azért, mert e néven őt sokan
isteni rangra emelték; s ne szólítók-e Jézus hiveit „isten
fiainak“ azért, mert e szólás-forma sémi hangzású?

Más kérdés az, ha meg kell-e keresztelnünk a szü-
letett keresztyéneket, miután e szokás az apostoli
községben nem volt meg? (1 Kor 7: 14.) Ugy de, hát hozzá
vagyunk-e kötve az apostoli egyház gyakorlatához? Érvény-
telen tán a keresztség azért, hogy az apostoli „bemár-

tás“ az idő folytán „leöntéssé“ s a leöntés „meghin-
téssé“ s a háromszori meghintés egyszerivé vált?
Ha Pál azt mondja, hogy a ker. gyermekek már születésük-
nél fogva tagjai a községnek s ha ez első keresztyének e
végből mellőzték gyermekeik megkeresztelését: következik-e
ebből az, hogy nekünk tiltva volna a Krisztus testéhez tar-
tozó gyermekeket egy külső jel által is ajánlani a köz-
ségnek? Még mai nap is eltérőleg felelnek meg azon kér-
désre, hogy hány éves korában kell a gyermeket megke-
resztelni?

Mi reformátusok előnyt adunk a gyermek keresz-
tségnek, mivel meg vagyunk győződve arról, hogy gyer-
mekeink születésüktől, sőt születésüknél fogva részesei
a keresztyénség áldásainak.

Sokan azt hozzák föl, hogy a gyermek csak akkor le-
het valódi tagja az egyháznak, ha a ker. vallás áldásait föl
tudja fogni.

De hát, hozzá van-e kötve ez áldások birtoka azoknak
öntudatos elismeréséhez? Nem élvezi-e, pl. a ma-
gyar gyermek a magyarság áldását felnőtt koráig? Meg-
van-e fosztva a magyart illető a jogoktól és előjogoktól,
míg azoknak becsét át nem érti? A felnőttek keresztsé-
ge ép oly kevésbé bizonyítható a bibliából, mint a gyer-
mekeké. Az apostoli egyház nem keresztelt ker. gyerme-
keket igaz, de felnőtteket sem, kivéve ha azok zsidók és
pogányok voltak, kik a dolog természeténél fogva, csak fel-
nőtt korukban léphettek át a keresztyénségre. A felnőttek
megkeresztelése e reformáció korában főleg onnan eredt,
hogy sokaknál visszatetszést szült azon babona, mintha a
keresztséghez, az eredendő bűn lemosásának e
„szentség“-éhez volna kötve idvességünk.

E szempontból tekintve hatalmas tüntetés volt. Azon-
ban, e babonát ma már nem osztják sem a reformátusok,
sem az ujrakeresztelők. Mindkét fél csak „signifikans“-nak
veszi a beavatási szertartást. E szerint, csak az lehet még

kérdés tárgya: ha észszerű-e a „jeggyel“ évekig várni, míg a keresztyén községi tagság már a születésnél megkezdődik?

Ha ez utósót tagadják, akkor a különbség elvileges. Ellenkező esetben, maradunk a gyermek-keresztségnél nem szükséges, hanem találóbb volta mellett s tiszteljük azon keresztyén-testvéreink szokását, kik e felől más meggyőződésben vannak s ennek folytán, vagy a felnőtteket keresztelik meg, vagy pedig merőben elvetik e külső ünnepélyességet, mint szerintök fölöslegest.

Eddig terjed Scholten* dolgozata. A „Zeitstimmen“ című folyó irat is közölte a maga idejében. Közleménye végén e szavak olvashatók: „Ez rövid tartalma eme fontos és tartalom-dús füzetnek. Pártoljuk Scholtennek józan s minden tekintetben igazságos ítéletét e tárgyban, habár méjebben érezzük is, mint ő azt, hogy mit teszen egy olyan formulát, mely több mint ezer évig csak is a szentháromság kifejezése volt, újra kivetkőztetni ez értelméből s a kortársak hallását annak eredeti, dogmátlan jelentéséhez szoktatni hozzá. Nem oly könnyű dolog, egy természetleg kinőtt fát gyökeréig visszametszeni.“

„E kérdésben is kitűnik az ítéletnek szabadító, előítélet-ozlató, s egyesítő ereje. Miért ne lehetnének ugyanazon ker. egyház tagjai a quäckerek és sociniánusok, kik a keresztséget fölöslegesnek tartják, *) a baptisták, kik a felnőtteket keresztelik meg, és a gyermek-keresztség barátai: ha kimutatja az ítélet azt, hogy a keresztség nem tartozik a keresztyénség lényegéhez, hanem az egyesek szabad tetszésére van bízva? Mondhatjuk-e azt, hogy a keresztség a keresztyénségnek szükséges ismérve s hogy nélkülözhetlen jegye a ker. egyházhhoz tartozásnak? Nem! Jézus nem szerezte a keresztséget; az apostolok kétségkívül nem keresztelkedtek meg, valamint a ker. szülők gyermekei sem egy századig. Pál sem mondja azt, hogy a keresztyénségben sem a körülmetélkedés, sem a motéletlenség nem ér semmit, hanem a keresztség és urvacsonya; hanem azt, hogy az: „új ember.“ Tekintsük a keresztséget ép oly egyszerű, mint tartalom-dús s tehát szerencsés szymbolumnak; de többnek nem!

„Meg kell-e keresztelkednie a zsidónak és pogánynak ma is okvetlenül, ha keresztyén akar lenni? Ha kedve van, tegye! De ha e cselekvény visszataszást szűlnála, míg meggyőződése a keresztyénség igazságáról tiszta és méjj, akkor; ha a baptistát, ki örömmel visszaterne az egyházba, csak azért utasítjuk el, mert genirozza magát felnőtt korában a keresztségi ünnepély alávétetni? Ha e kérdésekre, melyek nem a levegőből vannak kapva, hanem a jelen-tapasztalásból meritve, határozott igennel felelünk: akkor Scholten bizonyítéka, melyet a keresztség történetéből vont ki, veszve van reánk nézve.

„Alig mult el egy tized, hogy Schweiz több kantonában katona-erővel vitték templomba azon szülők gyermekeit, kik vallásos okoknál fogva, szegültek ellene a keresztségnél. Meg-

*) Nálunk legalább — tudunkra — ez utolsók keresztelkednek. Szerk.

esett volna-e ez, ha sejtelmük lett volna a ker. egyház lényegéről?“

Én csak annyit kívánok Langnak ezen észrevételeire megjegyezni, hogy ama „természetileg kinőtt s gyökérig visszanyesett fa“ képe sántikál. Láng maga is elismeri, hogy a kérdéses szavakban szt.-háromságról nincs szó s tehát azokat visszanyesni, nem szükséges. Ama fa nem egyéb, mint a keresztyének bár czeréves, de hibás fölfogása.

Ezt pedig vissza lehet ám nyesni, még pedig gyökérig. Ha az öregek füle ugy hozzá van szokva ahhoz, hogy ama szavakban sz.-háromságot halljanak, forduljunk a „gyökérhez“, a gyermekekhez, kikben e szokás nincs meg s így nagyon könnyen segítve lesz a bajon.

A mi a felnőtt zsidó s pogány visszataszását, a baptista „Genirungját“ illeti: Scholten tiszteletben tartja Jézus keresztleetlen hiveinek meggyőződését s csak annyit mond, hogy mi reformátusokul a gyermek-keresztséget találóbbnak tartjuk s így ama történelmi „Nachweis“-ot nem akarja senkinek nyakára erőszakolni. De ezen „Genirungból“ még korántsem foly az, hogy: baptizmus delendus est.

A mi pedig amaz erőszakos kereszteléseket illeti, helyeselnünk teljességgel nem lehet; de ép oly joggal kérdehetjük mi is, ha vajjon megesett volna-e ama szülők ellenszegülése, ha „vallásos okaik“ helyesek lettek volna s ha sejtelmük lett volna a keresztségről?

Keresztes József.

A pápa-választás.

A pápa választásra vonatkozólag korszerűnek tartjuk néhány adatot közölni azon röpirat után, mely közelebb megjelent s a pápa-választás történetét s módzatait adja elő.

E szerint, VII. Gergely a leghatalmasabb pápa volt az utolsó, kinek választását a császár megerősítette. Már II. Miklós kinyilatkoztatta, hogy a pápa-választásba csak a bibornokok folyhatnak be. Azóta III. Sándor, X. Gergely, V. Kelemen, IV. Pius, XV. Gergely, VIII. Orbán és VII. Kelemen a bibornokok által eszközendő pápa-választást külön bullákban szabályozták.

A választás főbb mozzanatai ezek: tíz nappal a pápa halála után történik az új pápa megválasztása a jelenlevő bibornokok által a nélkül, hogy a távollevő bibornokokra várakoznának. A bibornokot semmiféle pápai censura sem foszthatja meg választási jogától. A megválasztandó papára nézve a kiközösítés sem képez akadályt. A választás maga egy zárt konklávében történik. A választottnak a szavazatok legalább $\frac{2}{3}$ -át kell birnia. Ha e szám nem kerül ki az első választás alkalmával, per accessum eszközendő. A választás még kompromissum útján választottak által is eszközölhető; de ez esetben az illetők nem szavazhatnak önmagokra. Végül, közfelkiáltással is választható a pápa.

Az újonnan választott pápa, ha még nem volna püspök, azzá szentelendő és pedig a bibornok-dékán (az ostiai püspök) által.

A hármaskorona jelzi az egyház hitét a szentháromságban. VI. Orbán óta (1378) a pápák szakadatlanul a bi-

bornokok sorából választattak. Az előtt laikusok is választottak a pápai méltóságra. XI. János (931) és XII. János (956), mind ketten 20 éves korukban választottak meg pápákká és megválasztásukkor a világi rendhez tartoztak; hasonlókép VIII. Leo, ki I. Ottó császár által emeltetett a pápai székre.

A meghalt pápa temetésének és az új pápa választásának szertartásai, formái és ünnepélyességei részletesen elő vannak adva a római rituáleban. A pápa halála esetén a nagy penitenciarius és a Kamerlengo folytatják hivatali működésüket.

Ez utóbbi átveszi az államügyek (?) vezetését. A meghalt pápa a kimulás után 24 órával bebalzsamoztatik s a palota egyik előszobájában ravatalra közszemlére tétetik. Harmadnapon hármassal zárva a Szent-Péter-templomba vitetik. Háboru esetén a pápa nem csak Rómában, hanem más helyen is választható. Így 1800-ban VII. Pius Velencében választott meg.

VIDÉKI ÉLETT.

A sepsii ref. egyházmegyéből.

Réty, április 10, 1873.

Sepsii ref. egyházmegyénkben a vizsgálat lefolyt; még pedig január 20—29, és február 10—21 között. Megvizsgáltatott 35 anya- és egy leány-egyház. Hogy a vizsgálat eredményéről valódi fogalmat adhassak, az 1867-diki közszínt 138 száma alatti határozatban megállított egyházvizsgálati kérdőpontok szerint mutatom ki egyházmegyénk jelen állását; de nem úgy, hogy minden egyházat külön tárgyaljak, hanem a vizsgálati kérdő-pontok szerint általánosan s ha valahol különös eset merül fel, azt az illető száma alatt fogom felhozni.

1) Egyházaink mindenütt be vannak állítva lelkészekkel és tanítókkal. Van egyházmegyénkben, a püspöki egyházakon kívül, 35 rendes és 4 nyugalmazott lelkész; 44 rendes, és 8 nyug. isk.-tanító

2) Képviselőlet együtt sincs egyházmegyénkben. (Ezt nem értjük! Szerk.) A megye-birák rendszeren három évre választatnak, kevés kivétellel; a m.-birói hivatalok és presbyteriumok mindenütt pontosan be vannak állítva; több egyházban a presbyteriumok $\frac{1}{3}$ -da évenként megújítatik, kevés helyen, mint Bikfalván és Martonoson egész újítás történt, Kilyénben és Kőröspatakon szükség szerint újítatik.

3) Lelkek száma 21,348 Az 1873-iki név-könyvbe azon hiba csuszott, hogy a lelkek száma 22,060-ra tétetett; holott 20,260 volt az 1872-iki vizsgálati jegyző-könyvben felvéve; ezt azért említém fel, hogy ha a százaz 2 az ezeres helyen marad, nagy apadás tűnnék fel. Szülöttek száma 816; halál eset 803. szaporodás 11; de még is, hogy ily emelkedés van a lélek-számban, oka az, hogy Brassó a múlt évben nem volt felvéve, mint a hol az egyház-vizsgálat 3 évenként jelenik meg. Nevezetes apadás volt Erőszdön a forró láz miatt, Kőröspatakon, Oltszemen, Bodokon, Etfalván, Gidófalván és Rétyen a ragályos toroklob miatt. N.-Borosnyon és Egerpatakon a tífus miatt. Házaspárok száma 240, e szerint ama statistikai észlelet jön ki, hogy 26

előre esik egy születés, $26\frac{1}{2}$ közül egy halt meg, 89 egyén közül egy pár házosodott. Nem volt házasság Kilyénben, Kőröspatakon és Magyaroson.

4) Az isteni-tisztelet iránti buzgóság mindenütt emelkedőben van; jelenleg hiány, vagy fogyatkozás az egyházi cselekvények kiszolgáltatásában sehol sincs; mint örvendetes jelenség adatott be Brassóból, hogy egy negyed század óta most a múlt karácsonkor a fogházakban egy református személy sem találtatott. Egyházmegyénkben a nép a protestáns öntudatra felébredt; átlátta, hogy a mi alkotmányunk nem olyan, hogy róla nála nélkül lehessen határozni; mutatja ezt azon örvendetes tapasztalat, hogy a vizsgálatra nem kell most erővel szedni össze az embereket, mint régen; hanem önkint és résztvevő érdekekkel jelennek meg és pedig mindenütt számosan: ez eredménye a templom szeretetének, és öntudatos buzgóságnak.

5) Biblia-magyarázat mindenütt gyakorlatban van, kivéve K.-Borosnyót, hol a múlt évben a lelkész terhes szemfájdalom miatt nem volt, és a szotyori egyházat.

6) Ismétlő iskola nem volt Szotyorban, Martonoson, és Angyaloson, tehát 3 egyházban; a múlt évi vizsgálatkor 6 egyházban nem találtatott ismétlő iskola; ez is emelkedésre mutat. Ismétlő iskola köteles 998, iskolába jár 738, nem részesül oktatásban 260, ide számítva azon 3 egyházbéli 59 gyermeket is, hol nincs ismétlő iskola. Ezen kívül, felnöttek oktatása gyakorlatban van Brasóban, Árkoson, Kálnokon, Málnáson, Oltszemen, Bodokon, Rétyen, mely egyházakban 202 részesül oktatásban.

7) Konfirmáció volt 11 egyházban u. m. Brassóban, Bodolán, Uzonban, Szotyorban, Szemerján, Árkoson, Kőröspatakon, Zalánban, Martonoson, Angyaloson, K.-Borosnyon. Konfirmáltatott 304 ifju, kik közül 74 nem tudott írni, olvasni.

8) Himlő-oltás nem volt Árkoson; más egyházokban mindenütt volt; 8 egyházban nem adatott be a beoltottak névsora; egyebütt be levén adva, a beoltottak száma 511, a 8 egyház-belieken kívül.

9) Botrányos életűek, kik törvénytelenül együtt élnek, 7 egyházban vannak; a múlt évi vizsgálatkor 13 egyházban találtattak ilyenek, s ez is tehát erköcsi emelkedésre mutat.

10) Iskola. Legkitünőbb iskolák találtattak Brassóban, Arapatakon, Hidvégén, Uzonban, Szemerján, Rétyen, N.-Borosnyón, K.Borosnyón, Oltszemen. Kitünők: Egerpatakon, Blkfalván, Málnáson, Martonoson, Besenyőn. Általában emelkedés tapasztalható mindenütt. Etfalván a ragályos toroklob miatt fel van oszlatva.

Iskola kötelesek száma 2684; iskolába jár 2425; nem jár fel 259. Az egész népességet felvéve, 6 személyre esik egy iskola-köteles, és 8 személy közül egy jár iskolába.

A múlt évi közvizsgán vizsgát állott 1690 gyermek; tehát a múlt évi iskolába járók közül 445 nem állott vizsgát.

61 tan-kötelesre esik egy tanító és 55 tanuló-ra egy.

Idegen felekezetű részesült tanításban a mi iskoláinkban: unitárius 11, oláh 56, rom. kath. 59, izraelita 13.

A 2-ik foku megintést megkapták iskoláink közül a

körispataki, kálnoki, zaláni, málnási, oltszemi, bodoki, etfalvi, gidófalvi, martonosi, angyalosi, rétyi, komollói iskolák. Egyház vizsgáló székünk közölvén mindenütt a megintést, március 15-ét tüzte ki indokolt jelentés beadására.

11) Az anya-, és jegyző-könyvek rendben találtak; különösen szotyori lelkész aa. megdicsértetett az anya-könyv tiszta és pontos vezetéseért. A szacsvai egyházban rendbe jöttek valahára az anya-könyvek.

12) Kepe-hátralék 11 egyházban van u. m. Bodolán, Lisznyóban, Uzonban, Kökösbén, Kilyénben, Erösdön, Kálnokon, Oltszemen, Mártonoson, Komollón, N.-Borosnyón, egyebütt nincs; és ezen egyházakban is nem valami elcsüggesztő a hátralék, csak kevés és némely helyen számba is alig vehető; e tekintetben is haladás észlelhető, mivel a mult vizsgálaton 14 egyházban volt hátralék.

*Kisantal Sámuel *)*

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Két napon át Kolozsvár ünnepélyes hangulatban volt. Folyó hó 3-án, vallás és közoktatási miniszter, Trefort Ágoston ide érkezett Gönci, Mészáros és Markovszki és egy építész társaságában. A miniszter fogadta a testületek tisztelgő küldöttségeit, megszemlélte a közintézeteket, az egyetemet, iskolákat, melyeket mind a megelégedés benyomásával hagyott el s azon meggyőződéssel, hogy városunk anynyi szolgálatot tesz a kulturának, hogy méltán az első között foglal helyet. A miniszter egyszerű és lekötözött modorával minden szívet megnyert és Kolozsvár sietett kifejezni-vendég szeretetét az által, hogy minden lehető eszközt felhasznál, mely által bizalmát, és tiszteletét kifejezhette. E hó 5-én reggel már elhagyta városunkat s mi hiszszük, hogy a személyes tapasztalat csak inkább szorosabbá tette azt a ragaszkodást, melylyel az erdélyi részek viseltetnek az anya-ország iránt s ez hasznára válhatik az öszszesnek. Adja isten!

= A tiszán-inneni egyházkerületnek ünnepe van ma, midőn lapunk éppen megjelenik. Miskolcon ünneplik máj. 8-án, fő-gondnok, báró Vay Miklós öngyméltóságának egyházi hivataloskodása félszázados jubiléumát. De nem csak Miskolcra ez ünnepe: jogot tartunk hozzá mindnyájan; mert azon férfi, kinek hálás elismerést nyújt ma a kegyelet, oly magas állást foglalt el, s munkásságának termékeny magvait oly széles körben hintette, hogy belőle gazdagon jutott az öszszes magyar protestántizmusnak; sőt, mert Vay Miklós pályája öszsze van forrva hazánk történetével is: a miskolci nap valóságos országos ünnepély. Főtiszt. püspökünk megragadta a kínálkozó alkalmat, hogy személyesen vigye meg egyházkerületünk szerencse-kívánatait, átrándult Miskolcra s mi szerfelett örvendünk, hogy hallgathatunk akkor, midőn ilyen tolmács fog szólni öszszint, meleg érzelmeinkről, tiszteletünkről és azon együvé tartozásról, melynek szükségét érezzük, és érezni, s fentartani akarjuk.

= A tiszán-túli egyházkerületnek a mult héten tartott ülésében elhatározott, hogy Balogh Péter superintendens emlékköve Pesten készíttessék el; az emlékre begyűlt öszszegből fenmaradó rész Balogh Péter neve

*) E lélekismeretesen és tartalmason, röviden és mégis példányos részletezéssel írott közleményért fogadja t. barátunk meglegező köszönetünket. Ha minden egyházkerületből ilyen közölkésünk!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdász betűvel Kolozsvárt.

alatt szegény tanulók segélyezésére fordítandó. Meliusz emlékére pedig gyűjtés rendeztetik, melyre mi is felhívjuk olvasóink becses figyelmét és áldozat-készségét.

= Dr. Kajdacs István pestmegyei volt tiszti főorvos meghalt. A nagy tudomány és humanus lelki férfi végrendeletét a napokban hirdették ki, melyből kitűnt, hogy a magyar tud. akadémiának 20,000 frtot, a Kisfaludy-társaságnak 3000 frtot, az írói segélyegyletnek 2000 frtot, a gyermek kórháznak 2000 frtot, a pesti, veszprémi s csuzi ref egyházaknak egyenkint 1000 frtot hagyományozott. Azonfelül alapítványt tett, melynek évi 500 frtos kamatai egy-egy református orvosnövendéknek lesznek kiadandók.

= A bécsi közkiállításon a kisedővódák, gyermek-keretek, bölcsődék s más hasonnemű intézetek egy önálló csoportban lesznek kiállítva; s nem csak a szellemi, de az egészségi és háztartási szerek is be lesznek mutatva, még pedig a különböző nemzetek szokásai szerint. Magyarország a tan-ügy terén felmutatott eredményével minden esetre az első között fog állani, sőt mindenféle tekintetben — az eddigi öszszeállítás szerint — a harmadik helyet foglalja el e kiállításon.

KÖRÖZTETNEK.

445 — 1873.

Szilágy-szólónoki egyházmegyénkben:

1) A sz.-sámsoni kántor-tanítói állomás, melynek évi jövedelme: a) minden bérfizető gazda, kinek 20 kereszt búzán felül 56 kéve terem, fizet 20 kévét; b) a kik szalmás gabonát nem fizethetnek, fizetnek 1 véka gabonát; c) minden szőlős gazda fizet 13 kupa mustot; d) fa-pénz 12 — 14 frt. o. é.; e) temetés: ének-szóval 20 kr.; bucsuztató 60 kr.; f) tandij 1-ső osztályos 8 kr., 2-od oszt. 16 kr., 3-ad oszt. 32 kr., s egy csirke, vagy 20 kr. o. é. g) van egy 2 boglyás kaszáló, melyet az egyház-tagok lekaszálnak és behordják, felgyűjti a tanító; h) özvegy-aszszonyok 1 $\frac{1}{2}$ sing vásznat fizetnek; i) azon kepe-fizetők, kiknek szőlőjük nincs, fizetnek 12 kr.; k) tisztességes lak és konyha-kert. Jelenleg van 180 bérfizető, 80—100 tanuló. Orgonálni, tudni kell.

2) N.-K.-pacali kántor-tanítói állomás; fizetés: a) 100 véka gabona; b) tandij 4 frt. 80 kr.; c) kegy-hagyomány kamatja 24 frt. 25 kr.; d) 100 veder must, vagy e helyett 60 frt.; e) egy köblös tavasz föld, szántja az egyház; f) három fordulón egy-egy vékás föld, szántja az egyház; g) két szekér szénát termő kaszáló, kaszálják, gyűjtik és behordják az egyház-tagok; h) hat öl tűzi fa beszállítva; i) tanulóktól 1 véka csős-törökbuza, 1 csirke, 5 kupa must természetben, vagy pénzben; k) prédikációs halottért 48 kr. énekesért 24 kr.; l) lak egy szobával és konyhakerttel. A tanító orgonista is.

3) A sz.-szegi kántor-tanítói állomás, melynek jövedelme: a) 1 hold, 1388 \square kaszáló 2 helyen; b) 3 hold szántó 5 helyen, a kaszálót kaszálják és behordják, a szántót szántják az egyház-tagok; c) dézma-kárpotlási kamat 145 frt. 68 kr. o. é.; d) minden gazdától egy véka gabona (jelenleg bérfizető 32); e) 8 szekér fa; f) tandij: kezdőkül 1 $\frac{1}{2}$ véka gabona és 20 kr. o. é.; olvasni s írni tudó gyermekektől 1 $\frac{1}{2}$ véka gabona és 40 kr. o. é.; g) ének-szóval temetésért 20 kr.; bucsuztatóval 40 kr.

Pályázati határnap mind három állomásra nézve június 20.

A folyamodványok szilágy-szólónoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvárt, május 5, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 15, 1873.

124—20. SZÁM

Megjelenik minden esztendőben egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

Báró Vay Miklós beszéde,

(melyet 50 jubileuma alkalmából, Miskolcon, 1873. június 8-án tartott.)

Méjjen tisztelt gyülekezet!

Még ha egykori testi s lelki erőmnek volnék is teljes birtokában, alig vélhetném magamat képesnek, méltólag viszonzhatni főtisztelendő ur e tisztelt közönség nevében hozzám intézett s keblem méjjeig hatott meleg szavait, annyival kevésbé lehet most már ahhoz reményem, midőn, ha nem is „megtörve, de kétségtelenül mindkettőben „megfogyva“ kell, az előttem álló feladat megoldása irányában kísérletet tennem.

Nehézíti e felett, különben kedves teendőmet, maga az ünnepélyes alkalom megható volta is, mert hiszen lehetetlen, hogy az elérzékenyedésig elfogult szív szokottnál gyorsabb dobogása ne gátolja némileg az ész higgadt működését.

Pedig mi természetesebb, mint hogy mindenek előtt a legméjjebb hála-érzet szárnyain emelkedik szívem szentélyéből imaszerű hála-köszönetem e pillanatban az egek urához, ki e napot megérem engedé s egy emberi korszakon keresztül megóvá számomra, mit zsenge koromtól kezdve élttem egyik legfőbb feladatául tűzök ki magamnak s napjaim legdrágább kincséül tekinték: hitfeleim szeretetét s hozzám való ragaszkodását. S nem is az én korombeliek, nem az én egykori munka-társaim azok, kiknek figyelme e mai ünnepélyt tervezé, mert hiszen amazok közül csak egy-kettőnek látom még, könyektől áztatott, elhunyt bajtársainak veszte felett velem együtt kesergő, jóindulata arcát közelemben. Egy második, illetőleg harmadik ivadék az, melytől ma környezetem, s ily módon az ősktől örökölt kegyeletes hagyománykint is tekinthetem azon irántam nyilvánuló szives jó indulatot, melynek ime e körülmény is csak nevelheti becsét. Azonban, ha komolyan s magam tulbecsülése nélkül vizsgálom mind azt, mi ma, közvetlenül ugyan egyházi félszáza-

dos, de alkotmányos hazai szervezetünknel fogva, ezzel kapcsolatban levő egyidejű világi hivataloskodásom alkalmából is történik, lehetetlen annak forrását nem napjainnak, isten kegyelméből, ily meszsze határokig lett terjedésében is keresnem.

Mert hiszen, alig van rajtam kívül még valaki e széles hazában, ki ezen protestáns életünkre nézve anynyira fontos, összes nemzetünkét is mint egy újjá teremtett ötven éven keresztül, kezdettől fogva s szakadatlanul vett volna részt egyházunk kisebb s nagyobb ügyeiben, a honnan igen megfogható, ha mint az ezen időbeli meganynyi érdekes eseményeknek egyik, talán már utolsó szemtanuja, jóakaratu közfigyelmével találkozom én ma it egybesereglett tisztelt gyülekezetnél, mely előtt nem is késnék részletesen és tüzetesen tární fel, mindazt mit e téren észlelhetni s tapasztalni módomban volt, ha az idő rövidsége anynyira szűkre, s azon körülmény, mely szerint, mint ezen főt. egyh.-kerület főgondnoka, vagyok szerencsés itt ma szólani, nem szabták volna ki a keretet, melyben tért kell foglalnom s melyen túl nem terjeszkedhetem.

Nem említem tehát azon folytonos, bosszantó, csekély eredményű csatározásokat, melyek között telt le e megérintett félszázadnak első fele; nem azon átalakító eseményt, mely 1848-ban az uralkodó vallás eszméjének véget vetett; nem azon időszakot sem, mely a vallások egyen-joguságát kimondott törvény kihirdetése után nyomban beállott; hanem szoritkozom azokra, melyek azon idővel vannak szoros kapcsolatban, midőn a főt. egyh.-ker. gondnokává lettem megválasztva; azon korra, midőn a prot. egyháznak újabb harcot kelle kiállania, védve azon alapelveket, melyeken egyházi alkotmánya áll; védve azon törvényeket, melyek a haza alkotmányos szabadságának harcában születtek.

A küzdelem nehéz vala, a fegyverek egyenetlenek voltak, de a prot. egyh. egyeteme, mint egy férfiu állt fel, s nem hódolva ígéreteknek, nem

félve fenyegetésektől, kimondá általában s kimondá közelebb egyh.-kerületünk ünnepélyes nyilatkozatában, miként egyházi autonómiánkat oly féltő kincsnek tartjuk, hogy azt, mint hitéletünk magzatát, egyházi organikus életünk fejlődésének főelvét, semmi földi árért fel nem áldozzuk! Igen, hitünket megtartottuk, a harcot megharcoltuk, s velünk lévén az isten és a jog, végre a hatalom leereszté fegyverét és mi megmaradtunk.

A küzdő és győzelemeskedő egyháznak egyik nem utolsó tagja volt ezen egyházkerület, melyhez már akkor hivatalom szent kötelmei s meggyőződésöm fűzték.

Az egyházi élet ezen forduló pontját több örvendetes esemény tette nevezetessé.

Alig, hogy fellelegezhetett a protestáns egyház, megtartá ezen egyházkerület a sárospataki főiskola, eleven emlékezetünkben levő, háromszázados ünnepét, melyet az események szerencsés találkozása nemcsak az egész felekezet, de mondhatni az egész nemzet örömtünnepére varázsolt által; érezte ugyanis mindenki, vallás- és rangkülönbség nélkül, hogy ez leend a nyitánya a haza alkotmányos újjászületésének!

S reánk nézve kétszeresen jelentékenyebbé váltak e napok, mert általuk nemcsak szellemileg erősödöttünk, de gyarapodtunk anyagilag is, hálával őrizvén a főiskola évkönyvében mindazok neveit, kik alapítványaikkal siettek a háromszázados tanintézetet boldogítani.

A másik nagyjelentőségű mozzanat, mely az említett korszakra következett, az volt, midőn a protestáns egyetemes egyház debreceni konventjén kimondá a „restitutio in integrumot“ s visszahelyezé magát azon presbyteri alapokra, melyek létfeltételeihez artoztak, e felett még a nevelés és oktatás ügyét újra egész buzgalommal kezébe vevén.

Azon munkásság, mely e téren versenyezni mutatkozott, szülte meg azon testvéri egyesülést, mely a népnevelésre nézve oly szép gyümölcsöket termelt, s talán részben e felbuzdulásnak is köszönhető, hogy az alkotmányos kormány az 1790-ben elejtett fonalat felvegye, az 1868-iki törvényhozás szentesítés alá bocsássa a népoktatási törvényt, mely kimondá, hogy az államnak nem csak joga, hanem kötelessége gondoskodni a népnevelésről, felhagyva mindig a versenyt a felekezeteknek, társulatoknak és egyeseknek.

Azon alapelvek, melyeket ezen egyházkerület

eleitől fogva vallott s programjában kifejtett, hitebb kifejezést nem nyerhettek, mint ezen országos törvényben.

A középtanodákra s akadémiaakra nézve a közös tanácskozások nem vezettek eredményre; az elsőre nézve azonban mi jelenlegi körülményeink mellett csakhamar tisztába jöttünk magunkkal, sőt akadémiainkra nézve nincsen okunk megbánni azon 1865-ben kimondott elvet, miszerint, „emeljük az akadémiai tanpályát, a szabad tanulás és szabad tanítás elvénél fogva, egyetemi színvonalra“ és hogy ha ezen forma nagyobb mérvet nem ölthetett, anyagi erőnk korlátoltsága az oka. Maga az eszme azért még ma is rezeg a lelkekben s talán eljő az idő, midőn a protestáns egyház egyeteme meggondolja, nem teremthetünk-e ezen alapon s e téren egyesült erővel valami nagyot, üdvöst! Lehetne több ilyen-nemüeket is még felhoznom; azonban, úgy hiszem, elég enynyi is arra, miként a főt. egyh.-ker. nyugodtan tekinthet vissza a közel-múltban megfutott pályájára; miután az örvendetes események mellett a küzdelemből is csak a kivivott győzelemnek győnyör-élvezete maradt fel számunkra.

Ánde ne bizzuk el ezért magunkat, sőt meritünk belőlük erőt, lelkesülést, bölcsességet a jövőre, mert reánk a jövőben is nagy munka várakozik! Igen, a protestántizmus sehol, és így nálunk sem végezte be élet-miszsióját; nem, mert azon nagy eszmék, melyeket a reformáció kijelentett, nem egy felekezeté többé, hanem a tudomány, modern államiélet és társadalom élet-elveivé lettek; annyival kevésbé szabad tehát nekünk tétlenségre kárhoztatni magunkat. Midőn a protestántizmus a gondolat szabadságát proklámálta, kimondá azt is, hogy a tudomány nem ellensége, de legnemesebb szövetségese a vallásnak, e szövetséget nem szabad megtagadnunk! Az idő folyamában hit-rendszerünk előfájáról egyes ágazatok leválhatnak, de a ker. vallás örök igazságait a tudomány el nem homályosíthatja! Legyen azért köztünk a lényegesekre nézve egység s minden másban szeretet. Az eretnekités nem a protestántizmus természete! De hát az állam, a társadalom irányában nincsenek-e kötelességeink; nem segítnők-e nagy feladataik megoldásában, hogy az igazság és jogegyenlőség nagy elvei mind inkább hitebb kifejezést találjanak intézményeinkben?

Van egyház-társadalmunknak bizonyos önhatósági köre, hová az állam-hatalom kezei be nem nyul-

hatnak, de elzárkoznánk-e anynyira, hogy még ott is bizalmatlankodnánk, hol arra nincs ok; ott is felfegyverkezni, hol arra semmi szükség?! Miért hivatoznánk minden lépten-nyomon anynyi tüntetéssel alap-szerződéseinkre, béke-kötéseinkre, s ignorálnánk 1848-tól fogva velünk szerződött sokkal hatalmasabb szövetségeseinket, a mindinkább terjedő s előre haladó civilizációt s felvilágosodottságot? Ezeknek garantizáló hatalmával kell ma már, ha anakronizmussal nem akarunk vádoltatni, mentül szorosabb frigyét kötnünk s bizony-bizony, ha különben cselekszünk, a mivelő világ megölő hidegségét idézzük fel magunk ellen, fejünkre zúditjuk a közvélemény kemény ítéletét s fegyvert adunk elleneink kezeibe, melyet azok, mint a tapasztalás mutatja, örömmel átvesznek, hogy vele az államot sértsék, sőt ha kell, ellenünk is fordítsák. A mi egyik legkiválóbb jellemünk, mondhatni erényünk: a bizalom az alkotmányos kormány és törvényhozás irányában s közös vállvetés. Az állam reánk számít, s biztosan számíthat, mint szövetségeseire, azon harcban, melyet, — adja isten, hogy az idők jelei csaljanak, — az államoknak meg kell vivniok, hogy fenségi jogukat és hatalmukat minden irányban, minden hatalom ellen megszilárdítsák.

De ha ez így van, az államnak sem szabad megfeledkezni irányunkban köteleiségeiről.

Protestáns egyházunk megvárhatja és meg is várja: hogy valahára teljesen megoldassanak a még mindig függőben maradt egyház-társadalmi kérdések, mielőtt azok gordiusi csomóvá nőnek ki magukat.

A protestáns egyház csak akkor nyughatik meg teljesen, ha mikint a vallás-felekezetek, úgy az állam és egyház egymáshoz viszonyai a jogegyenlőség elve szerint fejtenek és szilárdítatnak meg, s az állam főfelügyeleti joga a nevelés és oktatás ügyében szabatosan körvonaloztatik.

Ezt fejezte ki egyházkerületünk a mult országgyűléshez benyújtott petíciójában; s hogy ehhez egyházunk egyeteme mindez ideig nem járult, nem járulhatott, azon köztünk való egyetértés hiányában keresendő, mely rendesen meg szokott nálunk lázulni, mihelyt valamely külső nyomásnak nem érezzük nagyobb mérvű kényelmetlenségeit, vagy nagyobb veszély közeledését nem sejdítjük. És valóban, midőn ily nagy tárgyakkal, ily fontos feladatokkal foglalkozunk, lehetlen szemeinket önmagunkra is nem fordítanunk. Számot kell magunkkal vetni. Egyházunk-

nak vannak erőtlenségei, mondhatni, vérző sebei, melyeket önmagunk gyógyíthatunk meg.

Volt idő, midőn a protestáns egyháznak egyik legfőbb élet-feladata volt, hogy tért foglaljon; de az idők nagyban változtak. Ma már, kivált Erdélynek hozzánk lett csatolása, az ottani szuperintendenciának testvéri karokkal lett fogadása után, egyik legfőbb élet-szükségünk az erők tömörülése; ma, sok tekintetben az egyházkerületek, mint mezanynyi külön felekezetek állnak egymással szemközt, feledve amaz evangéliumi elvet: „egymásnak terhét hordozzuk.“ Szükség, hegy az önfentartás ösztöne öntudatra ébreszsen bennünket, mert különben némi módosítással reánk fog illeni: mint „oldott kőve“ hulland szót egyházunk.

Ez az, mit minden áron meg kell akadályoznunk s úgy hiszem, nem meszsze az idő, hogy e tekintetben megteendik testvéreink, velünk karöltve, a szükségeseket.

Legyen még szabad, azokhoz fordulnom, kik azon idő óta, hogy ezen tiszán-inneni egyházkerület főgondnokságára meg lettem választva, nem szüntek meg soha egyénileg támogatni jó szándékimban; mert őszintén el kell ismernem, hogy ha ez időből némi sikert tudunk akár az egyházi, akár az iskolai téren felmutatni, az kétségtelenül előjáróinknak, főiskolai s többi tanárainknak s maguknak buzgó lelkészeiktől vezetett egyházainknak őszhangzatos érdeme.

És midőn e tekintetben lehetlen hálámat főleg elnök-társam főt. szuperintendens ur irányában nem nyilvánítanom; e mellett, csakis a kegyelet adóját rovom le akkor, midőn azon korán elhunyt derék férfiről, felejtetlen Zsarnaynról teszek említést, kivel azon egy napon választatám meg azon szuperintendencia kormányzatára, s kinek, ha rövid ideig tartott hivataloskodása minden egyéb nyom nélkül tűnt volna is el, örökre fentartja emlékét a hollandi alapítvány, melynek létre jötte kirekesztőleg a dicsőültnek érdeme; fel továbbá azon tette, mely szerint egyik volt az elsők közül, ki egy közös domesztika életbe-léptetését élénken szorgalmazta s ahhoz élte fogytáig tetteleg is járult, belátván akkor már (mit még ma is tagadni akarni, anynyit tenné, mint folyó ellen uszni) felekezetünk első keservesen érzett, nélkülözhetlen szükségét. Legyen örökre megáldva e jelesünk emlékezte közöttünk!

Végül, irántam ez alkalommal tanusított kegyességökért, ismételve hű köszönetemet nyilvánítván,

az még esedezésom, hogy ha hátralevő kevés napja-im munka-képes csekély részét érvényesíteni kívánja még rövid ideig a főt. egyh.-kerület, legyen szives elnézéssel korommal járó fogyatkozásim iránt; erőm hiányait eddig is tanusított kegyes támogatása által fedezendő.

Többire tartson meg mind addig kegyességében s kedvezéseiben, mig nem a természet adóját lerovandó, mad csak azon szives megemlékezés marad még fel számomra, mely az elhunytak utolsó rész-osztályra, s melyet ez esetben arcképem megőrzése iránt épen hozott kegyeletes határozata által kíván a főt. egyházkerület megőrkíteni.

És most azon forró óhajttással rekesztem be beszédemet, hogy legyen istentől áldva mindig szép magyar hazánk s viragozzék annak oltalma alatt s erősítésére magyar reformált egyetemes egyházunk s ebben minden jó iránt fogékony egyházkerületünk!

A sepsi-sz.-györgyi iskoláról.

Jelentése azon bizottmánynak, mely Császár Bálint, Molnár Sámuel, Kovács Bálint, Csiszér Gábor, Demeter Sámuel, Nagy Sándor, Veres György és Göde Károly tagokból, a kommunitás 1873, aprilis 16-án tartott közgyűléséből kiküldetett a végre, hogy

1) mutassa ki egy középtanoda négy alsó osztályának a mostani idő kívánatához mért berendezése és felszerelése megkívántató szükségletét.

2) Vegye pontosan számba a s.-sz.-györgyi tanodának mindenemü vagyonát, mutassa ki az ebből bizton remélhető évi tiszta jövedelmet, mely az 1 pont alatti szükséglet fedezésére fordítható, s ha ez nem elégséges: adjon tervet arra, hogy a szükséglet fedezetlen maradó hiánya honnan, mi módon fedeztessék.

3) Vizsgálja meg az építésre tett ajánlatokat, s mutassa ki, mi van még azokból befolyandó, s vegye föl; vegye fel, mibe kerül az épület teljes fölépítése, s adjon tervet arra, hogy az erre szükséges pénz-összeg honnan, miképen volna beszerezhető.

A bizottmány feladatának fontosságát és kiküldetésének sürgős voltát szem előtt tartva, két albizottságra oszlott s így előkészítette az ügyet annyira, hogy aprilis 22-én tartott gyűlésében bevégezve, jelentését arról ma megteheti.

Midőn nagy munkájához kezdett, a bizottmány egy pillantást vetett azon szép és valóban lelket emelő lelkes mozgalomra, melyet a rikán-belőli kommunitás egy S.-Sz.-Györgyön állítandó középtanoda ügyében 1854-ben kezdett, s a rá következő években fáradsást nem ismerő buzgósággal vezetett, mig 1859-ben az óhajtott iskolát öt-osztálylyal megnyitnia sikerült.

Szép volt, hogy Háromszék népe a lelki szükséglet megértvén, tette termelt ügyes vezetők és buzdítók szavára

nom csekély, de elég szerencsés fáradság után kiteremté a szükséges alapot, melynek erején a négy elemi s egy középtanodai osztálylyal megindított iskola rendre fel a negyedik középtanodai osztályig kifejlődhetett; s tiz év lefolyása alatt éveukint 340—350-ro menő növendékei számával nemcsak becsületére és örömeire szolgált Háromszék protestáns lakóságának, de bocsátott ki kebléből felsőbb iskolákba sok oly ifjut, ki ereje lesz a protestántizmusnak, disze a nemzetnek, helyét becsülettel s haszonnal betöltő tagja az emberiségnek.

Fájdalom, a kezdetben oly lelkes hévvel folytatott nemes mozgalom az iskola életbeléptetése után mindjárt meglankadott; s a hatvanos évek részint politikai hánykodásai, részint többszöri terméketlensége miatt, nem nyílék többé alkalom, nem vala semmi kedvező körülmény annak ujra föllevenítésére, holott minden ahhoz értő belátta már akkor azt, hogy az iskolát tovább is kellene fejleszteni, s fölszerelésében is erősíteni, hogy a hozzája kapcsolt várakozásnak s áltáljában céljának megfelelhessen.

1868-ban megtörténik az ébredő mozgas, midőn magának az iskolának esdő szavára hirlapok tovább kiáltják, s a vidék viszhangozza: hogy ház kell az iskolának. De hogy az minő erőtelen ébredés volt, azt elég szomorúan mutatja az, hogy az ennek következtében 1870-ben megkezdett tanoda-épület azóta félben áll s naponkiut porlik szét.

Szomoru dolog annak, ki tudja a középtanodák nagy hivatását, s érti Háromszéken egy élet-erős jó középtanoda szükségét; szomoru dolog, tudnia, hogy a mi oly biztató remények között megindított középtanodánk kellő felszerelés nélkül s csak négy osztályig fejlesztve, tengődik; látni azt, hogy a tanoda épülete, melyet erős akarat oly igazi hévvel megindított, a nem álló idő mozgása közben majdnem elporlik. Szomoru dolog ez annyival inkább, mivel már az idő a közép tanodák rendezését kérdéssé tette; nem sokára országos törvény fogja meghatározni, hogy milyenek kell lenni a középtanodának, minő épületekkel, minő felszereléssel, minő tan-erőkkel ellátva lennie; s mi elevenen érezzük, tudjuk, látjuk, hogy a mi tanodánk az idő által nyilván kiirt mértéket teljességgel nem üti.

Ezen szomoru tudat indította a kommunitást arra, hogy aprilis 16-án feltette a nagy kérdést: mit cselekedjünk? S jelen bizottmányt kiküldötte épen a végre, hogy a kérdésre feleletet adjon.

A bizottmány épen ugy érzi az ezen elbusult vizsgáló emlékezésből folyó szomoru valóság terhelő nyomását, mint bárki más. De pillantatra sem akar helyet adni azon elcsüggedésnek, mely sokaknak szívében felkél, szavából kihangzik. Nem; sőt újból vizsgáló idézvén lelke elébe ama szép s valóban nemes tüzrel lángoló buzgóságot, mely az iskola alapításakor Háromszék népének életén látszott, szavában felhangzott, tettében megdicsőítette magát: ebből biztató reményt merit arra, hogy ezen szívünk véréből kifolyt, lelkünk melegével táplált, s.-sz.-györgyi iskolának nem lehet jövőben tengődni, nem lehet bizonytalanságban tovább maradnia; hanem itt az ideje, hogy erőre kapjon, életteljes fejlődésnek, virágzásnak induljon, s ugy hozza

meg, mit oly buzgón várunk tőle, t. i. örömet érte dobo-
gó szívünknek, becsületet Haromszék összes népének, de-
rék fiait a hazának.

E biztató reményben teszi meg az iskola jövőjét egé-
szén felfelelő jelentését a következőkben:
(Folytatása következik.)

TÁRCA.

A zsidó pascha-innep *)

Az ó-szövetség mellett az új is többször említi ezen innepet, mely Jézus élet-történetében is oly fontos szerepet játszik. A szynoptikusok szerint, az urvacsoara szereztetése, Jézus elfogatása és kivégeztetése is egy ily innepen törté-
nik. Sőt az első keresztyének Jézus halála után is sokáig megülték a paschát, s csak később, Róma kezdeményezése és az első egyetemes zsinat (325) végzése következtében cse-
rélték fel a zsidó paschát a keresztyén husvétal.

Valószínű, hogy még Mózes előtt volt a zsidóknak — mint a legtöbb sémi néptörzsnek — az őszi innep mellett bizonyos tavaszi innepük is. Ezen tavaszi innephez csat-
lakozott később az egyiptomi szabadulás, még inkább, az első szülöttek ellen dühöngő angyal kiengesztelésének emlék-
ünnepe — a pascha.

Többen vitaták, hogy a Mózes előtti ős időkben is ta-
álhatni némi nyomaira e pascha innepnek. Azonban, ezt biz-
ton kimutatni, nem lehet és még csak nem is valószínű, mert
ez esetben legalább az elohista **) bizonyosan említést ten-
ne e körülményről; minthogy ezt nem teszi, hallgatása is
a mellett bizonyít, hogy a tulajdonképi pascha innepet ma-
ga rendeli el az egyiptomi szabadulás, illetőleg az öldöklő an-
gyal kiengesztelésének emlékére.

Az idő folytában lassankint fejlődő és változó innep
folyamáról az erre vonatkozó adatok elégtelen volta miatt,
kévés bizonyost tudhatni. Az ó-szövetség inkább csak ál-
talanosságban beszél róla. A Jeruzsálem elpusztulása után
későbbre keletkezett thalmud már részletesebb, de nem min-
den ellenmondás nélküli leírását adja.

Maga az innep a pascha bárány levágásával kezdődött,
minek törvény szerint (2. Móz. 12, 6) mindig az első hó-
nap (abib, később nisan) 14-én kellett történni. Kezdetben
egészen magán jellegű innep volt. Minden családfő lelte sa-
ját lakásán a bárányt, vérével befűcskendé az ajtó szemöl-
dökét és az ajtó félfát; azután hálaadások közt elkölté esa-
ládjával a jól megsült bárányt. Később, a jeruzsálemi tem-
plom körül koncentráldik minden ilyes áldozatszerű, vallásos
színezetű szertartás. Csak itt szabad, levágni a páscha-bá-
rányt. Ide kell tehát zarándokolni az innepelő izráelitáknak;
s miután halálos büntetés terhe alatt tiltva volt ezen in-
nep fontos ok nélküli elmulasztása: tömérdek nép szokott
ezen alkalommal Jeruzsálemben összejönni. Mi végett már
a megelőző Adár hó 15-én hozzá fogtak a tavaszi zivata-

*) Kutfők: Vaihinger, de Wette, Keim, Hilgenfeld, Volkmar.

**) A Mózesről nevezett ó-szövetségi iratok egyik szerzője a 10-ik
században Kr. e., ki nem csak a szombat-törvény eredetét tud-
ja fölvinni egész a teremtésig (1 Móz. 2, 23) hanem több mózosi in-
tőzmény eredetét is különös előszeretettel igyekszik föltüntetni már
a patriarkák korában.

rok által mörögált utak és hidak kijavításához, a kutak
és vitzartók kitisztításához, az árkok és vermek betöltésé-
hez, vagy megjelöléséhez; szóval, mindent gondosan eltávoli-
tottak, mi a szent karavánt útjában feltartóztathatta, avagy
pláne megtisztátalaníthatta volna.

Adár hó 30-án aztán öszszegyűlt a szynedrium, s
s várta az új hold feltűntét jelentő tanukat. Ha elég korán
megjöttek a várt hiteles tanuk, még az nap tekintetett el-
ső nisánnak, ellenesetben a következő nap. Azonban, ha a
szynedrium látta, hogy o számítás szerint, a tavaszi éjja p-
egyen nisan 16-ra, vagy még későbbre esnék, hogy tehát
nisan 16-ra — a mikor az aratás zseugjét be kelle mutat-
ni az urnak (3 Móz. 23, 10) — a gabona még nem lesz elég-
gé elkészülve, akkor egy, 13-ik hónap közbe szurása (inter-
calatio) által tolták hátrább nizant, és segítének a holdév
szerinti számítás által okozott nehézségeken.

Mihelyt ekkép meg volt állítva a mindig újholddal kez-
dődő hónap elsője röktön hírnököket küldének szét annak
tudatása végett. Mint fennebb is emlitém, jókor megtevék
az előkészületeket az innepre. Nisán 10-én már kiválaszták
az áldozatra szükséges egy éves hibátlan him-bárányt. Ké-
sőbb ezt is jutányosan be lehetett szerezni, közvetlen a le-
vágás előtt, a templom pítvarában. Nehány nappal az innep
előtt a sskpulózításig menő gonddal kitisztogatták a pascha
lakomához szükséges edényeket, s elkészíték a kovásztalan
kenyérhez szükséges lisztet, még pedig rendesen buza-lisz-
tet használtak, kivételesen azonban árpa, rozs, zab, vagy
tönköly liszt is meg volt engedve; míg a rizs, borsó, len-
ese és bab használata kifejezetten tiltva volt. Ezen liszt el-
készítésénél különös gondot fordítanak arra, hogy ahhoz leg-
kisebb idegen anyag se férjen, különösen óvták a nedves-
ségtől, ne hogy az által a liszt valamint kis savanyuságot
kapjon. 13-án estve felé beszerzők a kenyér-süléshez szük-
séges vizet is. Szokás szerint, a családfő merité azt a kut-
ból. E vizet gondosan beföldve tarták a házban, ne hogy meg-
tisztátalanodjék. 13-án estve — a zsidó számítás szerint 14-
ik nisán kezdete — a családfő viaszgyergyát gyujtva, imád-
kozott, s aztán hozzá fogott a kovászos anyagok fölkeresé-
séhez. Gondosan átvizsgálta a ház minden zugát, s a talált
kovászos anyagokat óvatosan elzárta, s a mi figyelmét kikerülve,
netán még valahol elrejtve maradt volna, azt a föld porá-
val azonosnak nyilvánítá. 14-én kora reggel a házi asz-
szony megsüté a kovásztalan kenyeret, elkészíté a vacsorá-
hoz szükséges savanyu zöltségeket és a különféle gyümöl-
csökből készült, fahéjjal fűszerezett édes mártást (charo-
szeth).

Mindezen előkészületeknek 14-én Jélelőtt meg kellett
történni. Ha pedig e 14-ike szombat napra esett volna,
akkor egy nappal előbb, 13-án végezték el a teendőket: ek-

kor azonban anynyi kovaszos kenyeret még hagytak a házbán, a menyinyi szombatn ebédre elég volt. Ezen ebédet a szokottnál kissé mindig korábban tarták, s csak keveset ettek, hogy annál jobb étvágygyal költessék el a bárányt. Az ebédet végezve, még mielőtt a nap a délpontra emelkedett volna, a szabad ég alatt tüzet raktak s a megmaradt kovaszos anyagokat elégeték. Ez alatt dél lett és ekkor kezdődött Jeruzsálemben az innep.

Benkő Lajos,
lelkész jelölt.

(Végo következik.)

B. Vay Miklós jubilauma.

Ma folyt le városunkban azon emlékezetes napok egyike, melyekhez hasonló az abszolutizmus elleni küzdés egyes magasztos emlékü napjai óta aligha fordult elő a hazában.

A borsodi megyeház nagy terme Miskolcon 11 óra tájon zsufolásig megtölt a környékről érkező intelligencia és a városi lakosság képviselőivel, hogy újra láthassák a férfit, kinnek edzett vonásaihoz anynyi bizalommal szoktak hozzá az új föltámadás kétesen derengő napjaiban, az 1859—60-as években.

Az ünnepély az új egyházban tartott isteni-tisztelettel vette kezdetét, hol fehérbe öltözött leánykák várták a hometnél a megyeházi szállásáról kíséretével együtt érkező ünnepelt bárót, egy diszes babérkoszorút nyújtván át az ifju nemzedék nevében. Az isteni-tisztelet végével, újra a megyeházba térve vissza a menet, kevés idő múlva a tisztelgő küldötségek elfogadása következett. A főispáni teremben egymás után jelentek meg először a szuperintendencia küldöttsége, melynek nevében Bálint főjegyző, majd a sárospataki főiskola tanári karának és ifjúságának nevében üdvözlőtök a főgondnokot. Azután a tiszán-tuli, dunamelléki és erdélyi egyházkerületek küldöttségeinek nevében Révész Bálint püspök tartott emelkedett hangu üdvözlő beszédet. A báró feleleteit mindezekre azon tapintat és találó viszonzás jellemzi, mely nála országgyűlési beszédeiből eléggé ismeretes,

A megyeház nagy termében, hol az ünnepeltnek nagy olajfestményü arcképe volt leplezetten föllállitva, ezalatt a borsodmegyei tisztikar disz-öltönyben egyházi és világiakból álló tisztelgők serege várta az ünnepeltet.

Legelőször Kun Bertalan püspök üdvözölte egy terjedelmesebb beszédben az ünnepeltet, melyre b. Vay válaszolt, melynek fő tárgyát részint az abszolutizmus idején kifejtett működés, részint a magyar protestánsok jövő teendőinek jellemzése képezte, s ezt követte a sárospataki tanári kar albumának Emődi Sándor tanár által tartott beszéd kíséretében történt átadása.

A főgondnok beszédjére válaszólag, Török Pál pesti szuperintendens szólalt föl, saját maga és társai nevében örömmel üdvözlőlvén a b. Vay beszédében megpendített eszméket, s az ünnepelt ötven éves működésének emlékekét az által ajánlva megörökíteni, hogy e tapintatos vezér vezénylete alatt az összes magyar protestáns egyház egyesülve, valahára szüntessenek meg a szétszagattottság vészes következményei. Ezután meg több szónok indítványára jegyzőkönyvileg kimondatván, miszerint a tiszán-inneni szuperintendencia saját részéről oda fog törekedni, hogy az egye-

lés mielőbb létre jöhessen, szintén jegyzőkönyvileg köszönet szavaztatott a jelenlevő többi protestáns szuperintendenciák és más hitfelekozettek képviselőinek, u. m. az egri prépostság részéről Longyel, kis-prépost és több más római és görög kath. lelkész uraknak, valamint Borsódmegye közönségének, hogy az ünnepelt férfi ötven éves egyházfőnöki működésének ünnepélyét minden meghívás nélkül nemzeti ünnepé tenni segítették.

A gyűlés végével egy több száz teritékü nagy fényű bankett várt a vendégekre, melyen a toasztok hosszu sorát maga a báró nyitotta meg, legelőször ő felségére a magyar királyra köszöntvén poharát, ki mintegy tizennégy évvel ezelőtt, midőn b. Vay a pápens visszavonása ügyében egy órai személyes hihallgatáson fogadtatott, egy hatalom szavával először törte ketté az abszolutizmus emberei által kovácsolt békokat, s kész volt visszaadni az egyháznak és nemzetnek törvényes jogait. A többi toasztok leginkább a kor egyházi kérdései és az ünnepelt politikai multja körül forogtak, — s későn estve felé volt, midőn a vidám-társaság oszlani kezdve, az ünnepélyesség véget ért.

VIDÉKI ÉLET.

A sepsii ref. egyházmegyéből.

Réty, aprilis 10, 1873.

(Folytatás és vége)

13) A klenodiumok mindenütt megvannak. Hidvégén szaporodtak egy kínai ezüst tányérral, melynek átmérője 9 hüvelyk, értéke 12 frt. o. é. ajándékozta oda való ifju, Erdő József és neje Bernád Anna.

Köröspatakon a klenodiumok leltárában nem találtván meg a korona, melyet régebben csináltatott Bakcsi Miklós, és az urasztala, melyet ajándékozott Zenc Mihály, a leltárba felvételni rendeltettek.

Komollón a paphoz szállitott az egyház ládája, mely 2 évtől fogva pap nem léte miatt a m.-birónál állott, a klenodiumok leltár szerint megvizsgáltattak a ládában. N.-Borosnyon Szabó László és nője Beder Rozália ajándékoztak egy szép szószéktakarót.

14) Az ingóságokban változás történt Sz.-Királyban, hol 2 harang, Erösdön, hol egy harang öntetett, Gidófalván a régi orgona átadatott orgona művész Nagy József urnak, egy új orgona felállitása céljából 825 frt. felül fizetés mellett. Az óta az új orgona elkészült és beállitattott a templomba március 27-én, átadatva a használatnak. Angyaloson, Komollón, Szacsván a leltár megújítandó. Besenyőn Imre János készítettett és ajándékozott egy pecsétnyomot ily körül irással. „A S.-Besenyői ev. ref. egyház pecsétje.“

15) A fekvőségekben nincs változás Sz.-Királyban; az erdő 30 plágára osztatik s évenként egy plága vágatik le; Magyaróson Lörinc József ur és nője, Magyarósi Ágnes urnő ajándékoztak a papi szántó végében egy 200 □ öles szántót papi használatra a külső határban, a hold-világ nevü al-lábban, mely az egyházra van átírva; Árapataknán örvendetes tudomással vétetett az egyház azon nyilatkozata, hogy a temetőt kö-kerttel keritik be. K.-Borosnyón az egyház és Jóós Elek közti erdő per be van végezve; N.-Boros-

nyón a piac az egyházé levén, a községre iratott, de meghagyatott, hogy az egyházra irassék át. A temetők bekerítésére nézve mindenütt intézkedés tétetett.

16) A középületekre nézve: Aldobolyban a mesteri telken új csűr építettett, Erösdön mind a papi, mind a mesteri épületeken javítások tétettek. Arkoson új szin és sertéspajta építettett a mesteri telken, Kőrispatakon a mesteri csűr újra födetett, Kálnokon a mesteri telekre új csűr építettett, Eresztevényen új papi lak vásároltatott, Angyaloson a mesteri ház és telek ideiglenesen átadott az iskolának.

Gyenge, vagy romladozott épületek Bodolán a templom, Szemerján az iskola, Málnáson az iskola; Sz.-Királyon a templom, Árkoson a templom kijavítására lépések tétettek, Zalánban a mesteri ház és iskola, Oltszemen a mesteri telken sütő ház nincs, Etfalván a templom, Mártonoson az iskola, Besenyőn a templom, Rétyen a mesteri ház, Magyaróson a papi és mesteri házak fődele. — Szacsván a mesteri csűr elégett, a házak rozantak, K.-Borosnyon a templom, N.-Borosnyon az iskola.

Tűz-kár ellen nincs biztosítás Szemerján, Eresztevényen, Szacsván; egyébiránt, a biztosítás nagy lendületet vett, mert a múlt évben 12 egyházban nem volt meg, most pedig csak 3 egyházban nincs. A közszellem fel van ébredve mindenütt a biztosítás szükséges voltára. Egyházmegyénkben az egész biztosított összeg 26,145 frt. a múlt évben a brassói biztosításon kívül 13,935 frt. volt.

17) Gyümölcs-fa-iskola kevés van, azonban az erdő-alji községek általában kitűnők a gyümölcs-termelésben.

18) Az oklevelek leltára mindenütt rendben van, Sz.-Királyban és Komollón megújítandó.

19) Szorgalmi jövedelem van Brassóban, Nyénben, Lisznyóban, Aldobolyban, Kálnokon, Málnáson, Besenyőn, Feldobolyban; a szorgalmi tőke egész összege 4302 forint 44 krajcár.

20) Kegyhagyomány nincs Brassóban, Bodolán, Szemerján, Aldobolyban, Arapatakán, Erösdön, Hidvégen, Zalánban és Oltszemen. A kegy-hagyomány egész összege 4381 frt. 18 kr. és 4 véka buza.

Szaporodás: Feldobolyban nyugalm. lelkész Bartha András aa. ajándékozott 116 frtot, hogy évi kamatja fordítassék szegény tanulók számára bevásárlandó tan-könyvekre, és az erről való számadás a kanonika visitáció felül vizsgálata alatt álljon.

Egerpatakra ajándékozott ntiszt. gener. direktor Basa Mihály ur 15 frt. iskolai célra, melyet az egyház 150 forintig növelni határozott. Uzonban Pünkösti Lajos ur elhunyt nője Vajna Bertha emlékére adományozott 200 frtot: nőhai Gidófalvi István ur emlékére a hálás-keblü maradék 100 forintot, egyházi és iskolai célokra.

21) Alap, vagy külön rendeltetésű tőke van Brassóban, Nyénben, Uzonban, Kilyénben, Szemerján, Sz.-Királyban, Arapatakán, Erösdön, Hidvégén, Árkoson, Kálnokon, Zalánban, Oltszemen, Besenyőn, Eresztevényen, Komollón, Magyaróson, K.-Borosnyón, Feldobolyon; az összes alap-tőke 23,913 frt. 72 kr.

22) Iskola-tőke van Bodolán, Bikfalván, Uzonban, Kö-

kösben, Aldobolyban, Sz.-Királyban, Kálnokon, Málnáson, Rodokon, Etfalván, Gidófalván, Mártonoson, Angyaloson, Besenyőn, Komollón, Magyaróson, N.-Borosnyón, Egerpatakon; összes iskola-tőke 7123 frt. $\frac{1}{2}$ kr.

23) Magtár nincs Bikfalván, Szemerján, Sz.-Királyban, Angyaloson; van összesen 3957 véka, 4 kupa rozs; 1987 váka, 13 kupa törökbuza; 1366 véka, 8 kupa zab; 4 véka buza; 79 véka árpa. A magtár a jelen idő szerint képvisel 9330 frt. o. é.

24) A kötlevelek mindenütt rendesen kiállítva találhatók; Kilyénben némely hiányokra nézve, és Magyaróson a magtár némely kötlevelekben hiányzó tanuk és kezesek kiegészítésére nézve rendeletek tétettek.

25) Adósság nincs Brassóban. Uzonban, Kilyénben, Sz.-Királyban, Arapatakán, Hidvégen, Zalánban, Oltszemen, Gidófalván, Besenyőn, Szacsván, K.-Borosnyón. Az összes adósság 9356 frt. 9 kr. Terhes adósság van Bodolán, mely a követelésekben, perkölttség nélkül, teszen 1300 frtot és N.-Borosnyón 2940 frt; de ezen egyházközség talán saját erején letörlesztheti. Vannak még nagy összegek, mint Bikfalván 1570 és Aldobolyban 945 frt. de ezen két egyház adóssága nem kölcsön, hanem ígéret a sz.-györgyi-iskolának, s mind a két egyházban hatályos lépések vannak tőve a befizetés iránt.

26) Per van Gidófalván, az egyháznak egy köből rozs követeléseért és 1876-tól fogva való járuléka iránt. Eresztevényen, Uzonban adósságok felvételéért, Hidvégen perkölttség vissza követelése iránt. A hidvégi per igen sajtásúgos: az egyház helyére egy Zakariás Miklós nevű örmény ültetett volt egy pár fűzfát, s midőn használni akarta, a m. biró megakadályozta a használatban; ezért panaszt tett az egyes, vagy járás-bíróságnál, hol azon ítélet hozatott, hogy a hely az egyházé, a fűzfák pedig a Zakariás Miklósé s az egyház perkölttség hordozására ítéltetett, melyet meg is fizetett s folyamodott utólagosan a visszakaphatásáért. Oltszemen a panaszos per a mester ellen, de egyh.-vizsgáló székünk azon reménnyel hagyta el ezen egyházat, hogy béke lesz, mely reményt az egyház-tagok békülékeny hangulata ezen jó tanító isk. mester iránt, megerősített.

27) A számadások mindenütt rendben és pontosan vevő, találhattak. Tetemes költség nem igen volt, vesztegetés, pazarlás nem történik, most már e tekintetben is felbredet népünkben az örködési szellem, mely nem enged, hogy egyesek hűtlen kezelése által a közvagyont pazaroltassék. Vagyoni tekintetben igen virágzó egyházak a brassói, bikfalvi, lisznyói, uzoni, szemerjai, aldobolyi, sz.-királyi, zalányi, angyalósi, n.-borosnyói egyházak. Vannak jó élhetők; vannak szegény egyházak is m. e. 4—5. A szegény egyházak között dicséretes Szacsva, a hol az egyháznak a magtáron kívül semmije sincs, abból tarja fen magát, abból fedezi kiadásait.

Az összes aktiv-állás: 40,222 frt. 81 kr.

passzív-állás 9,595 frt. 92 kr.

maradék 30,626 frt. 89 kr. melyhez

hozzá adva a kegy-hagyományokat, 4381 frt. 18 kr. és a magtár értékét 9330 frt. lesz egyházmegyénk összes vagyon

értéke 44,338 frt. 7 kr. A kegy-hagyományok az aktiválásba nem tétevéen be, minthogy azoknak csak a kamatja olkölthető.

Mindezeket öszszövévo, a jön ki: hogy megyénkben, ha a kegy-hagyományokat 6 %, egyéb tőkétet 10 %, a magtárt 25 %, kamatra számítjuk, öszszes bevétel 5178 frt., mely kamat bevételt ha az egyházak között felosztjuk, egy egyház egy évi bevétele 143 frtot tesz.

Ezen csekély öszszögből kell fennállani egyházainknak, a mi némely egyházainknál nem virágzást, hanem csak tengést idéz elő; s ha még ezen csekély öszszögből a 30 frt. évi adót leszámitjuk, melyet átlag minden egyházainknak fizetni kell évenként, közszükségekre, javításokra csupán 113 frt. marad.

28) Rendes évi adó 818 frt. 60 kr.; equiv. adó egy évre 264 frt. 82 kr. ide nem számítva Bikfalvát, mely egyházért a község fizette ki az egyenértékű adót s a nyugta nem levón jelen, nem tudhatni a mennyiséget; és Uzont, melyre még nincs kivétel.

Az adó igen terhes jelenleg Bodolán, Erösdön és Eresztevényen, mely egyházban a régi hátrálékkal igen megszaporodott. Málnás is sok hátrálékot gyűjtött volt nyakára, de letörlesztette; ugy Besenyő is, mely egyház erdejéből levágatta a fát, melynek árrából bevett 280 frtot, és fizetett 265 frt. adót.

Panaszok nem merültek fel sehol; az egyháziak és világiak közt atyafi szeretet, egyetértés uralkodik ugy, hogy ezek által, ha bár kevés a jövedelmünk, de a hegyeket is megtudjuk mozdítani, a Jézus szavai szerint; nincs sehol sem elcsüggedés, mert erő és buzgalom van népünkben!

Kisantal Sámuel

KÜLÖNFÉLÉK.

= Ugy véltük, hogy kedves dolgot cselekszünk, midőn lapunk mai számában hr. Vay Miklósnak miskolcon elmondott beszédét egész terjedelmében közöljük. Nem csak az ösz patriárkha iránti öszinte tisztelet kötelezett erre; hanem maga az eszme, a szellem, mely e beszéden végig vonul, szükségessé tette azt. Egy határozott irányu program az, melyet ha megértünk, ha követünk minden igyekezettel: áldásos gyümölcsei nem fognak elmaradni. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

= (Halálozás) Lénárd Sámuel, szent-margitai ref. lelkész és neje Medgyesi Katalin, ugy gyermekeik: Samu, Gyula, Zsuzsa és Albert, méjjen megszomorodott szívvvel jelentik szeretett leányuk, illetőleg testvérük: Lénárd Katalin-nak élte 17-ik évében, april. 30-án történt gyászos kimúltát. Mint dér által forrázott nyiló virág, oly hirtelen hervadt el a legszebben viruló élet, elhunytával a legméjzebb fájdalomat hagyván hátra nem csak a szülői és testvéri kölkökben, hanem az öt forrón szerető jegyese, szavai ev. ref. lelkész Balás József szívében is. Midőn csak pár hét választá el a tisztán szerető szívet boldogsága elérésétől: az ég szolítá magához, hogy menynevei holdogságot adjon a földi helyett. Béke lebegjen porai felett!!

= (Halálozás). Marosvásárhelyi lelkész-társunk Kovács Áron, folyó hó 10-én hirtelen halállal egy jobb házába költözött. Nyugodjék esöndesen!

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdász betűivel Kolozsvárt.

„ARANY-KONYV.”

= Belső-farkas-utcai templomunkban felállítandó új-orgonánk költségeire ujabbán adakoztak Toth Tamás 13 sorszámu gyűjtő ivén. Toth Tamás 2 frt. Vámosi György 20 kr. Bruzer István 1 frt. Gyarmati József 1 frt. Hermán János 10 kr. Butyka Gergely 10 kr. özv. Butyka Ferencné 10 kr. özv. Elekes Lajosné 15 kr. Miller Ferenc 20 kr. Toth Imre 10 kr. egy valaki 20 kr. Deák József 20 kr. Kömőcsi József 20 kr. özv. Kolosvári Sámuelné 1 frt. özv. Kovács Györgyné 10 kr. Bányai József 50 kr. Szilágyi István 1 frt. Szilágyi József 50 kr. Tordai József 40 kr. özv. Csizsár Imréné 20 kr. Szabó Mihály 40 kr. Toth József 10 kr. Sincki Ferenc 1 frt. Hajdu Bálint 2 frt. özv. Jakab Györgyné 20 kr. özv. Moldován Miklósné 15 kr. Horváth József 10 kr. özv. Nagygyörgyné 20 kr. Albert István 20 kr. Szabó István 40 kr. Zágoni István 20 kr. Gáál Mihály 50 kr. Szalma György 30 kr. Hatházi István 50 kr. Rohácki Ignác 1 fr. Hatházi József 10 kr. Udvari István 10 kr. özv. Gál Andrásné 10 kr. Varga Istvánné 10 kr. özv. Berecki Antalné 10 kr. Reich János 10 kr. Székely Károly 20 kr. Fodor István 20 kr. egy polgár 1 frt. Ince Mihály 31 frt. 50 kr. Öszszesen 50 frt. o. é. (Betéteztett a takarékpénztárba.)

KÖRÖZTETNEK.

471—1873.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a sükei harmadosztályu lelkészi állomás. Évi jövedelme: 1) 128 kalangya öszgabona; 2) 100 kalangya zab; 3) 43 szekér fa; 4) 1 hold 798 \square^0 első-, 1 hold 1214 \square^0 harmadosztályu szántó, 1477 \square^0 első-osztályu kaszáló haszon-élvezete. A kaszálóból 1371 \square^0 minden évben használható s megterem 2 szekér szénát és 1 szekér sarjút, 5) egy szép gyümölcsös kert a papi telektől külön, mely rendes gyümölcs-termés idején 30—40 frtot jövedelmez.

Pályázati határnap június vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperesi helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők. Kolozsvártt, május 10, 1873. Nagy Péter,

erdélyi ev. ref. püspök.

475—1873.

N.-Enyedi egyházmegyénkben a sz.-kocsárdi tanitói állomás, melynek jövedelme: a) 300 frt. o. é. évnegyedekint fizetve; b) kényelmes szállás, veteményos kerttel; c) 4 szekér tűzi fa a konyhára, lak-szobája az iskola-szobából fűtetik; d) a rondes bért nem fizető szülők gyermekeitől bejövő tandíj fele része.

Pályázati határnap június 3.

A folyamodványok n.-enyedi esperes és egyházkerületi közügy-igazgató nt. t. Basa Mihály aa.-hoz Harasztosra (u. p. Felvinc) küldendők.

Kolozsvártt, május 10, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

487—1873.

Udvarhelyszéki egyházmegyénkben a matisfalvi kántor-tanitói állomás, melynek évi jövedelme: 1) 66 kalangya öszgabona; 2) 66 kalangya zab; 3) 3 véka buza; 4) 6 véka zab; 5) az egyház-tagoktól 10 szekér fa, az egyház erdejéből 10 szekér fa, melyet maga a tanító szállittat hazá; 6) 1504 \square^0 harmadosztályu szántó; 7) minden tanulótl 20 kr. tandíj, tanulók száma m. e. 40.

Pályázati határnap június vége.

A folyamodványok udvarhelyszéki esperesi helyettes t. t. Solymosi István aa.-hoz Bögözbe (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők. Kolozsvártt, május 12, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felolós szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 22, 1873.

125—21. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

A dislokáció kérdéséhez.

A papok dislokációjának eszméje nem új, nem a mai idő szellemi terméke. Létezett ez már régebben is; nem csak, de szerencsés volt, egykor testtel is birni és uralkodni anyaszentegyházunkban.

Azok, kik ez eszmét megteremtették, s megtestesíteni, jónak látták, azt hiszem, azon nemes intenció által vezéreltetek, hogy ez által az anyaszentegyház egyes egyházközségeiben papok és hallgatók közt itt-ott felmerült, s a vallásos és erkölcsi életre, mint szintén az egyház anyagi jólétére nézve is anynyira káros következményű viszálykodást és torzsalkodást — a háborgó és civodó felek egymástól való elválasztása által — megszüntessék s ekkép a megbomlott rendet és békét az anyaszentegyházban helyre állítsák.

Mint minden új uralkodótól uralma kezdetén: úgy e megvalósított eszmétől is sok jót vártak, reméltek kezdetben. A következés azonban megmutatta, hogy nem mind arany, a mi fénylik; s hogy vannak eszmék, melyek bármily szépeknek, hasznosoknak látszanak is magukban, mint eszmék; de megvalósítva, a gyakorlati életben könnyen veszélyessé válhatnak, mint a kard; s így nem lehet azokat megvalósítani a nélkül, hogy egyszersmind káros következményeket ne hagyjanak hátra maguk után.

Igy történt ez a dislokáció eszméjének megvalósításával is. A szándékolt és várt eredmény nem csak hogy be nem következett; a viszály és keserű surlódás nem csak hogy meg nem szűnt; sőt ellenkezőleg, egyre szaporodott az anyaszentegyházban, s így a beteg egyházközségek számára előirt recept: az egész anyaszentegyház betegségét idézte elő. Ezen azonban legkevésbé sem lehet csodálkozni; sőt csuda valóban a lesz vala, ha ez másképp és nem éppen így történt volna. Magyarázatát találjuk ennek a papság hivatásában egy felől; és az emberi természet gyarlóságaiiban más felől.

Azt hiszem, minden kétségen kívül áll, misze-

szert a keresztyén katedrálk és papság nem azért állítottak fel, hogy azok a nép gyöngeségeinek hizelegjenek; erkölcsi meztelenségét figelevellel takargassák; hanem ellenkezőleg azért, hogy az igazságot nyíltan és bátran hirdessék mindeneknek, hogy az uralkodó bűnököt megtámadják és kiirtsák, ha szintén a szivek vérzésével is; hogy a minden isteni, emberi és erkölcsi törvényeket lábbal tapodó gonoszokat tanítás, intés, vagy hol ezek nem használnának, feddés, dorgálás által is jó utra tereljék; a lágy-melegeket buzgóságra, a kötelesség nem teljesítőket kötelesség teljesítésre hevítsék, sarkalják; az egyház közvagyonára iránt nem sok kiméletet, lelkiismeretességet tanúsító, sőt azt minden kínálkozó alkalommal elharácsolni szerető kapzsiságának ellentétjanak; egy szóval, hogy igazság szerető, munkás, ember-társaik, egyházuk, és hazájuk javát munkáló, minden keresztyéni erényekkel ékeskedő, isten előtt kedves népet formáljanak, képezzenek. Hisz különben, mire való lett volna és mire való lenne ma is a papság?!

Felesleges lenne azért, mondanom — ismerve az emberi természet gyarlóságait — hogy az ily erkölcsi prédikációk, az ily — sokszor éppen nem édeskés és cirogató — eljárások, mint éppen ma, úgy régen sem nagyon tetszettek a nép azon részének, melyhez e beszédek és eljárások méltán illettek; pedig jegyeztük meg, hogy éppen az ilyenek szokták a nagy többséget alkotni; sőt, nem csak, hogy nem tetszettek, hanem méltoztattak meg is haragunni érettök; s haragjukban mindent elkövettek, hogy a keserűt hasonló keserűvel fizessék vissza; hogy a papot, folytonos bosszantás és ingerlés által, kanon ellenes lépésre bírassák; miután tudták, hogy csak is ez uton szabadulhatnak meg tőle. De ha a pap elég mérséklettel birt és elég eszélyes volt a kiterített hálóba bele nem menni: látván, hogy sehogy sem boldogulhatnak s még a mellett a papnak igaza is van, lassankint elcsendesedtek; sőt, miután minden haragnak

civodásnak békeség a vége: utoljára ki is békültek vele s együtt szépen megöregedtek.

Mihelyt azonban a dislokáció életbe lépett, s a nép észre vette, hogy inkább, vagy kevésbé megunt papjától, kinek pedig tán más büne nem volt, mint az, hogy az igazságot Pálnak, vagy Péternek szemébe mondotta, a bűnösben a bünt megrotta, az egyház vagyonát prédára nem engedte sat; egy kis mesterségesen előidézett veszekedés és civodás által könnyű szerrel megszabadulhat: nem késett a casus belit legott megteremteni s a hadjáratot a pap ellen megindítani. S minthogy a törvény neki kedvezett, s különben is — a példa beszéd szerint — sok lud disznót győz: a harc kimenetele természetesen a lett, hogy az anyaszentegyház vitézkedő bajnoka, a pap, hadsereg nélkül maradt s egy szép reggelen arra ébredt fel, hogy az elindulásra minden készen áll, — csak épen az ágyat kell felpakolni.

Ily eljárással szemben, lehet-e aztán csodálkozni, ha az állását és kenyerét féltő papság oda kényszerült, hogy a hallgatás aranyát többre becsülje a beszélés ezüstjénél; megszűnjék az igazság trombitája s a bűn ostora lenni s hagyja a dolgokat szabad folyásukra? Lehet-e csodálkozni, ha az addig egyedül csak az urnak szolgáló s jó illatu lelki áldozattal egyedül csak neki áldozó papság — megszeppenve — ezentul a nép koripheusainak és egyházi előljáróinak is kezdett szolgálni és áldozni; és pedig nem csak papi méltóságát meggyalázó kegyvadászattal és hizelgéssel; hanem testi áldozatokkal is p. o. malaccal, báránnyal, barom-fiakkal, hogy ezek szükség idején mellette tanubizonyságot tegyenek. És lehet-e csodálkozni, ha ezek folytán, a vallásos és erkölcsi élet alásülyedt, a bűn és gonoszság burjána felmagzott az anyaszentegyház kertében; ha visszavonás, rendetlenség, zavar mérge pusztított az anyaszentegyház testében? Pedig ezek — nem mese, nem pusztá állítás — hanem valóságos történelmi tények, miket öregebb lelkészeink, nekünk ifjabbaknak, nem egyszer keserűen panaszoltak el.

Igy folytak a dolgok istennek dicsőségére s az anyaszentegyház épületére; míg végre belátta az anyaszentegyház, hogy ha ez még sokáig így megyen: vége minden vallásos és erkölcsi életnek; s egy szép reggel a dislokáció felett, melytől anynyi jót várt, de a mely anynyi rosztat szült, ki mondá a *requiscat in pace*-t, s azt eltörölte.

Azonban, az irás szava itt is beteljesedett; „a

testet meg lehet ölni, de a lelket, a szellemet, az eszmét nem“ mert ime, a dislokáció eszméje is: nem halt meg, csak elaludt volt, s korunkban kikelvén több évtizedes sirjából, mint prétendens visszakövetelni kezdette elvesztett jogait. Megmondattott ugyan már nem egyszer, hogy uralma örökre lejárt; de ő nem engedé magát elrettenteni, s most, a mint az Erd. prot. közlöny idei 7. számában „Igazgató tanács üléséből“ cím alatt megjelent közlemény 3-ik pontja alatt olvasható: az igazgató-tanácsnál kért kihallgatást s nyert anynyit, hogy az igazgató-tanács bizottságot nevezett ki e tárgyban, az egy.-ker. közgyűlésen előterjesztendő javaslat szerkesztésére, hogy annak alapján, a követelés jogosultsága még egyszer megvitattassék.

Nem tudom — a minthogy nem is tudhatom — minő burokba fogja bujtatni a kiküldött bizottság ez eszmét; azért hát nem is törődöm most a burokkal; hanem csak az eszmével.

Részemről meg vagyok győződve arról; miszerint azok, kik a dislokáció eszméjét ez idő szerint ismét megvalósítani akarják, legtávolabbról sem gondolnak arra, hogy a régi alakjában állíttassék vissza. Legfőlebb, egy expedienst keresnek és remélnek feltalálni abban oly esetekre, midőn a pap és hallgatók közti viszony, a köztük felmerült viszály és keserű surlódások miatt anynyira meglazul és elmérgesedik, miszerint a pap, azon egyházköztségben tovább kellő sikerrel és haszonnal nem munkálkodhatik; hogy így, ha együtt élni nem tudnak, legalább egymást ne gyötörjék. És hiszem, hogy semmi egyéb nem, mint egyedül az anyaszentegyház nyugalmaért és békés fejlődéséért való belső szorongás az, mely őket eszközről gondoskodni készteteli, hogy e nyugalom és békés fejlődés biztosíthatassék. S valóban, ha elgondoljuk, mennyire elsomorító az, midőn a pap egyházközségével, az egyházközség papjával oly keserű meghasonlásba jő, hogy köztük többé vallásos, erkölcsi és anyagi előhaladásról, emelkedésről szó sem lehet, s nem ritkán egy hosszú élet eredménytelenségének tudalmával kell tovább vánszorogniok: csakugyan, be kell vallanunk, hogy e belső szorongás és mentő eszközről való gondoskodás bir jogosultsággal.

Csak az a kérdés: ha vajjon a dislokáció olyan eszköznek mutatkozik-e, melylyel a jelzett bajon segíteni lehetne? S nem inkább attól lehet-e félni — a mult tapasztalatainál fogva — hogy ez által éppen tágas kapu nyitattik a viszálykodásra és zavar-

ra az egész anyaszentegyházban? Nem attól lehet-e félni, hogy gyógyítani akarva, a diszszolúció mérgeét oltjuk be az anyaszentegyház testébe? Vizsgáljuk meg a dolgot azért higgadtan, komolyan, egészen tárgyilagosan. Én részemről elfelejtem e pillanatban, hogy pap vagyok, kit a dislokáció közelről érdekel, s csak úgy gondolkozom és szólok csupán, mint protestáns keresztyén.

Kelemen János.

(Vége következik.)

A sepsi-sz.-györgyi iskoláról.

(Folytatás.)

A) A négy gymn.-osztály évi szükséglete.

Ámbár Háromszék helyzetét és viszonyait tekintve; tekintve azt, hogy itten százezer magyar él tömör egységben, s mint ilyennek rendeltetése, a nyugoti miveltséget keletre tovább adni; hogy Erdély idegen nemzetiségekkel tömött vidékeire a magyarságot fentartó egyes embereket mindig Háromszék szolgáltatta, s kell, hogy szolgáltassa ezután is; hogy Erdélyben a hivatalokat csak úgy tarthatni meg bár aránylagos számmal is a magyarság számára, ha Háromszék fiai miveltségben, képzettségben a más nemzetiségűek felett kitűnnek; s hogy eddig elé a sz.-udvarhelyi és n.-enyedi tanodák népességének akkora részét tették a háromszéki fiak, mely magában is elég egy középtanoda népességéül; s hogy végre, Háromszék igen nagy számú birtokossága bizonyosan ezentúl is gymnázialis nevelést fog keresni; tekintve mindezeket, azt kell mondanunk, hogy Háromszéknek egész, teljes középtanodára van szüksége; Háromszék az meg is illeti. Azonban, anyagi viszonyaink szorító hatalma alatt kénytelenek vagyunk, megelégedni azzal, hogy bár a középtanoda négy alsó-osztályát állítsuk jól be, mivel már ez is a mostani idő kívánataihoz képest a miénknél sokkal nagyobb anyagi erő igényel. Ugyan is:

Egy középtanoda négy alsó-osztályának évi szükséglete a következő:

I. Tanári erő.

5 rendes tanár évenként 1000 frt. fizetéssel, s 100 frt. öt évenkénti emelkedéssel, addig míg 1200 frt. lesz = 5000 frt. Igazgatói teendőikért egyik tanárnak évre 200 frt. Szállásbér az igazgatónak 300 frt.; a más négy tanárnak 200--200 frt. együtt 1100 frt. Két segéd-tanár 600 frt.; évi fizetése 1200 frt. ezek ben laknak a tanodában.

II. Főlszerelés:

Könyvtár, természettani, természetrajzi, vegytani, sat. eszközök évenként 600 frt. Megjegyzendő, hogy erre — ha volna honnan — előre kellene bár 4000 frt. egy összegben, s azon túl is a 600 frt. évi szükséglet.

III. Házi szükségek.

Takarítás, fűtés, tisztaság, rend sat. évenként 600 frt.

IV. Pénz-kezelő személyzet (pénztárnok 400 frt. számvéző 200 frt.) 600 frt.

V. Iskola-gazda 200 frt.

VI. Iskola-szolgá 200 frt.

Ez együtt teszen 9700 frtot az első öt évben, azon túl öt évig lesz 10,200 frt. s azon túl állandóan 10,700 frt.

Ez már akkora összeg, mely a mi iskolánk jóvedelmét jóval túlhaladja. Ezért bizottmányunk legelsőbben azt mondja ki, hogy:

I. A középtanoda négy alsó-osztályának berendezésére törekszik és szoritkozik.

Hogy az erre megkívántató pénzt kiszerezhesse, kénytelen kimondani azt is nyilván, hogy

II. A mostani elemi osztályokat rendre megszünteti, hogy az ezekből megtakarított pénz is a középtanoda jól fentartására fordítható.

A községi s különösen néhány nagyobb községi népiskolának már törvény szerint oly állapotban kell lenni, hogy növendékeiket a gymnáziumra előkészítsék.

Minthogy azonban, a népiskolák még kellőleg rendbe véve, kiegészítve nincsenek, s évtizedek is kelhetnek még arra, hogy azok állapotja a törvénynek megfelelő legyen, ezért ideiglenesen még szükségesnek fog látszani, hogy

III. állítsunk egy előkészítő osztályt egy segéd-tanár vezetése alatt, hol a falukból jövő gyermekek, ha még nem elég képesek, képesíttessenek, előkészíttessenek a középtanoda első osztálya tantárgyainak sikerrel tanulhatására.

Ezen tanár évi fizetése 600 frttal emelvén a szükségletet, itt véglegesen mondhatjuk ki, hogy

IV. Középtanodánknak ilyen rendezéssel, évi szükséglete lenne most először 10,300 frt. tíz év múlva pedig 11,300 forint.

B. A s.-sz.-györgyi tanoda vagyoni állása, s amaz A. alatt kimutatott szükséglet fedezési terve.

A s.-sz.-györgyi középtanoda alap-vagyona a következő címek alatt s kimutatásban tisztán könyvezve, fellelhető.

a) 5%-os alapítvány-tőke 1872. év végén 35,627 frt, 50 kr. Ennek kamatja 1873. évre 1783 frt. 37 kr.

b) 6%-os alap-tőke. 1872. év végén 17,834 frt. 7⁹/₁₀ kr. Ennek kamatja 1873-ra 1070 frt. 5 kr.

c) Törlesztési címen tett s lejárt ajánlat 2056 frt. 49⁵/₁₀ kr.

d) Élet ideig, hivatal folytatásig tett s immár lejárt s követelés alatti ajánlatok 39 frt. 48 kr.

e) Tanári alap-tőke 5%-os 858 frt. 37⁵/₁₀ kr. Ennek kamatja 1873-ra 42 frt. 91⁵/₁₀ kr.

f) Tanári alap-tőke 6%-os 15046 frt. 59¹/₁₀ kr. Ennek kamatja 1873-ra 90 frt. 29⁷/₁₀ kr.

g) Zene, ének alap-tőke 6%-os 882 frt. 4¹/₁₀ kr. Ennek kamatja 52 fr. 92⁵/₁₀ kr.

h) Kamat-hátralékok a lejárt évekről 7386 frt. 11²/₁₀ kr.

i) Tanoda-helyiség vételére tett ajánlatokból még hátra van, 508 frt. 52 kr.

- k) Állam-kölcson 180 frt. Ennek kamatja 9 frt.
 l) Urbéri köt-level 5%-os 200 frt.; kamatja 1873-ra 10 frt.
 m) Bodza-fordulói korcsma-regale bére 1873-ra 600 frt.
 n) Befizetett alaptőke, mely 6%-al kamatoz, most 11758 fr, 75 kr. Ennek kamatja 1873-ra 705 frt. 53 kr.
 o) Tandij s szállás-pénzből évi bevétel 1950 frt. 73⁷/₁₀ kr.
 p) 1873-ban tett alapítványok 760 frt.

Összesen a) alap 79,595 frt. 95 kr,

b) kamat 1873. 6314 frt. 82⁴/₁₀ kr.

Ezek szerint van most a s.-sz.-györgyi tanodának:

1. Folyó bevételi jövedelme 6314 frt. 82⁴/₁₀ kr.
2. Gyümölcsöző tőkéje 68,845 frt. 34³/₁₀ kr.
3. Nem gyümölcsöző pénze 10,750 frt. 60⁷/₁₀ kr.

Ezen számba vétele kapcsolatában s az itt felmerült tényekkel szemben, bizottmányunk szükségesnek tartja, a következő megjegyzéseket s ajánlatokat tenni:

1) Az iskolai alap nyilván-tartása céljából eddig vezetett tőke-könyveket minden tekintetben helyesnek és kielégítőnek találván, a pénzügy-miniszteri szabályok szerinti fölszereléssel szemben, tovább is fentartandó azon módosítással, hogy a) a kamat-láb jelzése számára, b) a késedelmi kamatok számára, c) az alapítványokat a kezelési naplóval összekötő tétel-számok feljegyzése számára, külön-külön új rovatok nyitassanak meg.

2) A kezelési napló bővítették meg a) a befizetett késedelmi kamatok, b) a tőke-könyv tételei számára nyitandó új külön rovatokkal.

3) Az alapítványok tőkéi és befizetett alapítványokból gyűlt s kamatra kiadott tőkék külön tőke-könyvekbe vezetessenek át, s a szerint kezeltessenek.

(Végo következik.)

Az igazgató-tanács üléséből.

Kolozsvártt, május 4-én, 1873.

Elnök gr. Mikó Imre ő exja. Jelenvoltak Nagy Péter püspök, Ince Mihály, Lészai Ferenc br. Bánffy Dezső D. Kolozsvári Sándor, Szabó Ádám és Bodor Antal h.-titkár.

1) Koltó-Katalini egyház kérdést intéz, hogy 500 pfrtos állam-kötvénye helyett miért adatott csak 500 o. é.

frtról szóló; s a kicserelés által szenvedett kárát kéri kipotóltni. Értésítették, hogy az 500 o. é. frtos kicserélt kötvény után 4% adóval kevesebb vétetik és így értékében nem csökkent.

2) Szabó Sámuel tanár jelenti, hogy a mult évi közgyűlés jegyzőkönyvének rendezetlen maradt részét sajtó alá rendezte és a közgyűlési irómányokat a h.-titkárnak kézbesítette. Köszönet nyilvánítás mellett, tudomásul vétetett.

3) Indítványba hozatik, hogy az egyen-értéki adó rendezése végett a társ-egyh.-kerületek a nagy konventen hívassanak fel, hogy egyetértőleg felterjesztés intéztessék. Az indítvány elfogadtatik s a konventen leendő előterjesztéssel főt. Nagy Péter püspök aa. bizatik meg.

4) A mult évi közgyűlésen kiküldött hetes bizottság beadja a papválasztási szabályok módosítása iránti munkálatát. Indokolt véleményezés végett kiküldetik az egyh.-megyéknek; a vélemények beadására folyó évi julius 31-ik napja tűzetik ki.

5) A m. kir. kuria semmitő széke a gr. Vass Györgyné örökösei elleni 15,000 frtos perügyben a semmiségi panaszt elvetette. Utasittatik egyházi ügyvéd, hogy az ítéletben megállapított összeget vegye fel.

6) A hidalmási egyházközség temploma építésére május hóra 1315 frt. o. é. utalványoztatik.

7) A makkfalvi székely nemz. iskola részére b. e. br. Veselényi Miklós által tett alapítványnak 1868-ik évre folyó kamatai befizetésére nézve kérdés intéztetik az iskola gondnokságához.

8) A bácsii egyh.-községben állami iskola felállítása megengedtetik.

9) A pestyéni egyh.-községben közös községi iskola felállítására, magyar tan-nyelv mellett, az intézkedések megtétetnek.

10) A kériői egyházközség értesítettik, hogy egyenértéki adója kifizetésére másfél évi haladék engedélyeztetett.

11) A gezsei egyh.-község 18 hold, 301 □ öl fekvője eladása iránti szerződvény megerősítettik.

12) Az ig.-tanács szolgálja fizetéséhez havonkint 10 frt. drágasági potlék utalványoztatik.

— Ezeken kívül előadatott még 12 ügydarab. —

Bodor Antal.
h.-titkár

TÁRCA.

A zsidó pascha-innep

(Folytatás és vége.)

Délután 2 óra tájban megszólaltak a templom hegyen a kürtök. A családfő, vagy helyettese vállára veté a bárányt — avagy a templom csarnokában vásárolt egyet — gyapjába dugá, vagy szarvaihoz köté a kést, s a tarka szőnyegekkel fölékített templomba vitte. Mikor a templom tágas pítvara egészen megtelt, az ajtókat becsukták, s a papok megvizsgálták a bárányokat. Azután, az esti áldozatot végezve,

3 óra tájban a papok 3-szoros trombita barsogtatás, a leviták pedig karének — az ugy nevezett, alelujah — által adtak jelt a bárányok leölésére; ezt maga a családfő — illetőleg megbizottja — szokta végezni; néha azonban leviták is segédkeztek a leölésnél (II. Kron. 29, 24 s kv. Esdr. 6, 20.) A papok két hoszsu sorban állva, a nagy arany és ezüst edényekbe felfogott vért kézről-kézre adák, mignem az oltár mellett állóhoz ért, ki aztán az oltár lábaihoz önté, honnan csöveken aláfolyt a vér. Az elvérzett bárányt illető tulajdonos egy a falba levő szegre akasztá, s bőrét

lehuzva, gyomrát, farkát, fagyját, veséit és máját a legközelebbi papnak adá, az ismét szomszédjának, mignem ezek is az oltárhoz értek, hol aztán az illető pap által beszózatva, a tűzbe dobottak. Ekkor a tulajdonos a bárányt a lehuzott bőrbe visszatakarva, haza vitte. Ha idegen volt, akkor a bőrt — valamint a lakománál használt edényeket is — szállás-díjban, a házi-gazdának kellett adnia.

Egy e végre készített katlan alakú kemencénél sütötték meg nyárson a bárányt. E nyársat a szivos és kemény voltánál fogva erre különösen alkalmas gránátfából készítették. Vas-nyársat nem volt szabad használni. Kereszt alakba, két darab fát szurtak át a bárányon. Egyiket — a tulajdonképi nyársat — hosszában; a másikat — rövidebbet, első lábainál keresztben. A bárányt eldarabolni, avagy csak egy csontját is eltörni keményen tiltva volt. Egy darabban és jól meg kellett azt sütni. Ki félig sülve ette meg, az megostoroztatott.

Midőn már a csillagok feltűntek — a zsidó számítás szerint 15-ik nisan kezdete — meggyújták a lámpákat, s a templom hegyről jelt adó trombita-szóra lakomához ültek. Született izráelitákon kívül csak körülmetélt, s így a községbe már felavatott idegenek ülhetek e lakomához. A törvény által rendelt tisztaság elengedhetlen kellék volt mindenkéni. 10—20 tagú társaságnak kellett egy bárány mellé ülni. A lakomában nők is vehettek részt, bár ők arra törvény által kötelezve nem voltak.

Eleinte az egyiptomi gyors kivonulás emlékére felövezve, felsaruzva, s kezükben pálcával külték el e lakomát. Későbbi szokás szerint — így Jézus korában is — szőnyegekkel fődött padozatra dültek le a törpe, zámoly szerű asztal mellé, Rendesen 3 tag egy vánkásra (triclinion). Kiki bal-könyökére dült, s így jobbát szabadon használhatta az evésnél; mi közben lábaikat hátra felé nyújtá el. A családfe közepén egy külön vánkásra dült.

Mikor minden készen volt, a családfe egy ezen napra vonatkozó ima után kezébe vette a kelyhet, — melyben $\frac{3}{4}$ rész piros bor és $\frac{1}{4}$ rész tiszta víz volt, — s megáldva azt e szavakkal: „áldott, ki a szőlőtöke gyümölcsét előhozza!” ivott belőle; aztán körül adás végett szomszédjának nyújtá. Ha több pohár volt, akkor egy maga ürité ki a kezében levőt, s utána a társaság többi tagja, kiki a magáét.

Ezen első pohár kiürítése után megmosá kezeit a családfe; azután elmondván a szokásos áldást, hozza láttak a feltálat savanyu zöltségekhez és a fűszeres mártáshoz, és pedig keleti patriárkhális szokás szerint, ujjakkal mártának a tálba. Majd megelegyíték a második pohár bort is, miközben a családfe rendesen fia kérdésére (2 Móz. 12, 26 s kv.) elbeszélé e lakoma történetét és jelentőségét; ezután eléneklé a nagy dicsének első felét (Zsolt. 113—114), mire ismét körül járt a kehely. Most a családfe két kerek kovásztalan kenyéret vett elő; az egyiket széttördelve, darabjait a másikra tevé és „áldott, ki kenyéret hoz elő a földből!” szavakkal megáldá. Azután, a széttört kenyér egy darabját zöltségbe takarva, a tálba mártá, s istent dicsőítve, megevé e falatot. Erre megáldá s aztán megizlelé a bárányt is. Ezzel kezdődött a tulajdonképi lakoma. Most már kiki

evett saját tetszése szerint. Mintán a bárányt elkölték, ismét megmosá kezeit a családfe, s az elköltött vacsoráért hálát adva istennek, megáldá a különösen megszentelt harmadik kelyhet (calix benedictionis) is, ivott belőle, s aztán körül adá azt. Most következett a negyedik pohár megelegyítése, mi közben a dicsének második részét — (Zsolt. 115—118) éneklék; azután, a családfe által megáldva, körül járt e pohár is. Néha még egy ötödik is körül járt, mi mellett a 120—137 zsoltárokat éneklék. A negyedik, illetőleg az ötödik kehely teljesen bezárta a lakomát. *)

Ez alatt eljött az éjféli is, mikor hála-áldozat végett templomba ment a nép; ekkor kezdődött a kovásztalan kenyér innepe (chag Hammatztoth = *חג האמץ*) Minthogy pedig már a pascha-bárányt is kovásztalan kenyérral ették meg, igen könnyen megtörténhetett — a mint hogy meg is történt — hogy ezen eredetileg két külön innep az idők folyamán teljesen egygyé olvadt, úgy hogy gyakran mindkettő csak egyszerűen pascha név alatt fordul elő. E kettős innep nisan 15—21-ig tartott bezárólag, tehát 7 napig. A zsidó történész Josephus egy helyütt 8 napot említ, a tulajdonképi innephez hozzá számítván nisan 14-ét is, mint-hogy ekkor takarítják ki a kovászos anyagokat, s ekkor vágják le a bárányt is.

E hét nap alatt kovásztalan kenyéret ettek a zsidók, s innen van az innep neve is. E kenyéret nyomorúság kenyérének (Lechem oné) is nevezték az Egyiptomban kiállott nyomorra célozva; azonban, maga az innep öröminnep volt. A 7 nap közül különösen szentnek tartott az első és utolsó (15 és 21). E két napon minden munka szünetelt. **)

Az innep többi napjain szabad volt dolgozni, kivéven, ha e napok valamelyike szombat esett, minthogy a szombat már magában véve is egy rangban állott a legfontosb innepekkel. Az innep minden napján áldoztak és pedig a rendes napi és a szokásos étel és ital áldozaton kívül, naponta két bika-borjut, egy kost, 7 bárányt és engesztelő áldozatul egy-egy kecskebakkot (4 Móz. 28, 19—22.) Ehhez járult a sok magán áldozat és önkéntes ajándék; mert senkinek sem volt szabad, üres kézzel jelenni meg Jehovah előtt. (2 Móz. 23, 15.)

*) Hogy Jézus amaz utolsó vacsora alkalmával meynyiben tartá meg a fenn elősoroltakat, azt az új-szövetségi adatok hiányos volta miatt, bizton meghatározni, nem lehet. Valószínű azonban, hogy talán az egy kézmosás mellőztével, ő is a szokott módon ülte meg ama pascha innepet. Legalább az ellenkezőt kimutatni, nem lehet.

**) E törvény (3 Móz. 23, 7. 8) sok viára szolgáltatott későbbi alkalmat; minthogy a synoptikusok tudva lévöleg ép e napok egyikére (Nisan 15) teszik Jézus kivégeztetését a 4-ik evang. tudósításában szemben. Azonban, e látszólagos anakronizmus is könnyen megfejtethető. A zsidók talán soha sem tarták meg pontosan az ilyes szigorú törvényeket. Már a Makkabausok korában is sokszorosan megszegték e törvényt. Később pedig mind általánosb lett köztük azon nézet, hogyha szükség, vagy pedig isten dicsősége igényelné, akkor — mint meggyőződésük szerint Jézus kivégeztetésével is — ép kötelesség, megtörni az innepet és pedig ad majorem domini gloriam. Sőt Hadrian császár korában, a híres Akiba rabbi indítványozá, hogy az ilyen szentségtöröket (?) ép a 3 innep valamelyikén kell Jeruzsálemben kivégezni intő és elrettentő példál az innepi szokás szemei előtt.

Az innep közbeneső napjai közül még nevezetes volt a második nisan 16-ika. Az első nap elteltével, naplemente után ugyanis, innepélyes processióval kimentek egy közeli árpa földre, hol hálaadások közt, egy kévényi árpát learatva, ünnepélyes menetben a templom pitvarába vitték. Itt a papok a tűz melegénél kissé megszáritva, kidörzsölék a zsenge magvakat, azután lisztté örölve, 13-szor megszitálták és az így nyert finom lisztből egy omernyit (101 439.) párizsi kőb hüvelyk) olajjal és tömjénnel vegyítve, kora reggel — nisan 16-án — az oltáron a nép nevében megáldottak. Csak ezen innepélyes szertartás után volt szabad, a zsidóknak aratni és az év terméséből enni.

Valószínű, hogy ezen vallásos szertartás még a Mózes előtti időkben is megvolt, s talán ép azon tavaszi innep lényegéhez tartozott, melynek megülése végett kérte Mózes az egyiptomi pharaótól a zsidók pár napi elbocsátását (2 Móz. 5) Később azonban, a gabona-zsenge bemutatásának innepé az öldöklő angyal által való megkímélésnek (a tulajdonképi pascha) és az Egyiptomból való szabadulásnak (matz-tzóth) innepével teljesen egygyé olvadt, s pascha-innep neve alatt a zsidók egyik legfontosb innepét alkotá.

Benkő Lajos,
lelkész jelölt.

VIDÉKI ÉLETT.

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

M.-valkói, május 9-én, 1873.

M.-Gyerő-Monostori ev. ref. egyházunk néhai boldog emlékü papja Hory Farkas halálával — ki saját házában, a tanító pedig az omló félben levő papi házában lakott — azon kellemetlen helyzetbe jutott, hogy egyszerre kell vala papi, tanítói és iskola-házat építtetnie, s egyszersmind iskola-helyiségül alkalmas telket vásárolnia.

Iskolánkat kiközösítettük volna; úgy de, miután falunk tulnyomó többsége oláh, ez ránk nézve valóságos öngyilkosság lett volna, s kevés idő alatt vallást, nemzetiséget veszve, a tulnyomó tömegbe olvadtunk volna be.

Ily aggasztó körülmények között, felekezeti iskolánk buzgó világi kör-felügyelője t. Kilyén Ferenc ur tanácsára mlts. báró Kemény Ferenc ur excellenciájához folyamodtunk, hogy a fejedelmi nemes családjá ősi helyébe letelepedett református magyarság megmentése céljából, a vallás és haza oltárára tett számos anyagi és szellemi áldozait tetézzé meg azzal, hogy jótéteményeinek bár egy párányi morzsáját egyházunknak is juttatná. Ő excellenciája szorongattatott helyzetünket megértve, a legnagyobb készséggel nyújtá segélyét, s a falu legszebb helyén, közvetlenül a templom szomszédságában, lankás térségen fekvő 2 hold területű belső udvar-telkét iskolai helyiségül egyházunknak ajándékozta; nem csak, de az azon fekvő 2 szoba, konyha, kamara, pince, csür és mellette két pajtából álló épületeit is egyházunk birtokába ereszté.

Fogadja ő excellenciája, ősi származási helye református népének nevelése érdekében hozott e nemes, áldozat-kész tettéért, egész egyházunk legforróbb s hálásabb köszönetét! **Mig** helységünk református magyar lakói közül egyetlen egy is él, ő nagy méltósága áldott neve, emléke is élni fog; s

az utókor is hálával fogja említeni, hogy a legnagyobb részben ő excellenciájának köszönheti, hogy megtarthatta vallását és nemzetiségét.

A m.-gy.-monostori ev. ref. egyház minden tagjai nevében.

Bartha János,
d. kurátor.

Mihály Elek,
m.-valkói ev. ref. pap, mint m.-gy.-monostori adminisztrátor.

Nyílt felelet.

Nagy tiszteletű szerkesztő ur! Az „Erd. Prot. közlöny“ idei 122—18 számában hozzám intézett kérdésre, kérem, közné tenni a következő nyílt feleletemet. A sz. fő-kereszturi egyház iskolájának felépíthetése céljából azon egyház előljáróságának hozzám tett hivatalos jelentése szerint, nem a számoló gondnok, hanem egy Balog András nevű egyén által bizonyos összeg — állítólag 300 frt. — vétetvén fel kölcsön képpen, és e pénz összegből a már említett iskolához faanyagok vásároltatván, nem késtem az önféjűleg tett kölcsönzés felett komoly rozszalásomat nyilvánítani, anynyival is inkább, mivel ha az egyházi előljáróság által többször ismételt szigorú meghagyás folytán, az egyház kikölcsönzött pénzének kamatai illető adósokon maga idejében pontosan felvételnek, az egyházat terhelő kölcsönzés szükség feletti leszz vala. Egyházmegyei közgyűlésünk is az én feljelentésem s az egyház látogató bizottság hivatalos értesítése folytán, tudomására jutván az egyházmegyei előljáróság beleegyezése nélkül történt kölcsönzésnek, m. é. 129 jegyzőkönyvi szám alatt, komoly hibáztatás nyilvánítása mellet, megrendelte a folyó és hátralék kamatoknak felszedését, s miután e megrendelés is kívánt eredmény nélkül maradt, a makacs adósoknak közügy-igazgató aa. által eszközözendő beperesíttetését végzésileg kimondotta. E szerint tehát, nem csak esperesi, de egyházmegyei közgyűlési uton is megtétettek a kellő lépések az egyházat terhelő adósság törlesztésére. E kellemetlen ügy legközelebről tartott egyházmegyei közgyűlésünk előtt is fölmerülvén, a menyinyiben nevezett sz.-főkereszturi egyházunk tagjait sújtó inség miatt az adósság törlesztésére szükségelt összeg felhajtható nem volt, illető járás-biroságot idő-haladék adás iránt megkeresendőnek határozta, mintegy biztosítást vállalván, hogy a kereset tárgyát képező összeg járulékaival együtt ki fog fizettetni.

A felvetett nyílt kérdésre enynyit felelet képen megjegyezve, biztosíthatom tisztelt interpelláló urat, hogy a 60 frt és járuléka iránt támasztott követelés néhány nap alatt kielégítve és sz.-főkereszturi egyházunk a fekvőségek alárverésének esélyétől megóva leend. Bogdánd, máj. 6, 1873.

Dombi Lajos,
sz.-szólnoki esperes.

Nyilatkozat.

Az „Erdélyi Protestáns közlöny“ szerkesztője jónak látta lapjának ez idei 6-ik számában a „különlélek“ rovata alatt az 1873-ik évre kiállított „Név-könyv“ bemutatása alkalmával, következőleg mutatni be a sz.-szólnoki ev. ref. egyházmegyét: „Concordia parvæ res crescunt, discordia ma-

ximæ dilabuntur! Nem a községek java, nem az egyházas élet meggyökereztetése a fő, nem az evangélium, hanem a politika, melyben különben minden falusi notárius excellál; a törekvés, hogy ki a derekabb ember, s ez által megbénítása minden jóra való törekvésnek." Nagy szavakba öntött véghetetlen nagy vád ez, mely ha igaz lenne, az erdélyi ref. szuperintendenciának $\frac{1}{6}$ -od része, mint romlott rész, lemet-szendő volna az ép testről. És miért az ítélet eme szigora? A név-könyv címlapján ez áll. „Ez évi folyamban a szilágy-szólnoki egyházmegye története következett volna, de a kéziratra hiába várva, a nélkül kellet a név-könyvet kiadni." Ezen szavak ötletéből előre bocsátva, hogy a sz.-szólnoki egyh.-megyének 9 éve volt a készülésre és az „egy-megye“ mégis elkésett, a fennebbi szavakban eltöri a pálcát az egyházmegye felett. Nem akarjuk vitatni, a n. t. szerkesztő ur méltányosan és igazságosan járt-e el, a midőn egyes ember hibája, mulasztása, vagy a mi épen ez ügyben is az eset, akadályoztatása miatt, egy nagy erkölcsi protestáns testületet s köztük a dolog természeté szerint nagyobb mérvben a 70 év. ref. papot úgy mutatja be Magyarország olvasó közönségének, mint a kik között a discordia szelleme van s mint a kik előtt „nem a községek java, nem az egyházas élet meggyökereztetése, nem az evangélium a fő“; vagy is más szavakkal, ezek közül egyetlen egy sem méltó még a „haszontalan szolga“ nevezetére is, mert még azt sem teljesíti, a mi kötelessége. Csak is az egyházmegye történetének megírására vonatkozólag kívánjuk megjegyezni, miszerint az egyházmegyének igen esemény gazdag multja s szép története van, s ennek nagy fontosságát átlátván, az egyházmegye közgyűlése 1872-ik év ápril. 7-én következő határozatot hozta.

Jegyzőkönyvi kivonat, 166. szám.

Értekezleti megállapodás folytán, indítványoztatik: miután az évenként kiadni szokott névkönyvben jövő évre egyházmegyének történetének közlése van sorban, a három vizsgálati körbe küldessék ki külön-külön bizottság az egyes egyházakra vonatkozó történelmi adatok összeszedésére s mindenik bizottság egyik tagját bizza meg az összeszedett adatok feldolgozásával, az egyh.-megye általános történetének megírására pedig keressék fel esperes aa.

Egyh.-megyei közgyűlésünk ez indítványt egész terjedelmében elfogadván, a Kr.-Berettyó-menti körbe: Nagy László, Viski Pál, Bakcsi Sándor, és Kis Albert aa. az érmelléki körbe: Költő László, Rózsa Károly, Biró Károly, Surányi Gyula aa. a tövisháti körbe: Szikszai Lajos Fábán Dániel, Szabó Pál, Botka Károly, Molnár Miklós, és Kun Károly aat. küldi ki az egyházakra vonatkozó történelmi adatok összegyűjtésére és az indítvány értelmében leendő feldolgozására.

Egyházmegyének nagy kiterjedését véve tekintetbe annak történetét 3 év alatt határozza közölni egyh.-megye közgyűlésünk; még pedig:

Első évben esperes aa. által megírandó általános történetét az egész egyházmegyének.

Második évben az érmelléki kör részletes; a harmadikban a kr.-berettyómenti és tövisháti kör részletes történetét.

Egyszemmind körlevélileg felhivatni határozza egyh.-megyei közgyűlésünk lelkész aait. hogy az egyházakra vonatkozó adatokat összeszedve, tartsák készen a bizottságok kiszállása idejére.

A sz.-szólnoki ev. ref. egyházmegye Sz.-somlyón 1872 ápril. 7 és következő napjain tartott közgyűlésének jegyzőkönyvéből kiadta, Kémer, febr. 21-én, 1873.

Kis Albert,
aljegyző.

Ezen határozat értelmében, az 1873-ik évi „név-könyv“ számára az egyh.-megye általános történelmének kézírata lesz vala beküldendő és ezen mulasztás igazolására n. t. esperes ur közgyűlésünk által felhivatván, kijelentette, hogy munkálatával legnagyobb részben készen is volt, de azt be nem végezhetette; mely körülmény, ha nem hozza is fel azon tömördek esperesi teendőit, a melyeket ezen 47 ezer lelket számláló s 70 egyházat magában foglaló egyházmegye igazgatása igényel s a mely évenként több mint 1000 számra emelkedő írásos intézkedést kíván, az ötöt, de különösen nejét élet-halállal fenyegető betegségekben, melyek a nyár közepétől fogva a egész ősz folytán megbénították munkásságát: elég mentséget talál. És így csak is azon mulasztás ehetne az esperest is hibáztatni, hogy ezen körülményről nem értesítette a „Név-könyv“ szerkesztőjét.

A fennebbiek alapján az „Erdélyi protestáns közlöny“ szerkesztőjének alaptalan gyanusítását és idokolatlan vádjait az egyházmegyei közgyűlés visszautasítja s elvárja a n. t. szerkesztő ur lovagiasságától, hogy ezen nyilatkozatot becses lapjában felveendi.

V á l a s z.

Megtisztelve érzem magamat, hogy a méjjen tisztelt közgyűlés „lovaggá“ ütött fel, s ily címen várta el, hogy nyilatkozatát „becses“ lapomba fölveszem. Megvallom, annál váratlanabban jött e megtiszteltetés, mentől kevésbé aspiraltam valaha ez állásomnál fogva szokatlan kitüntetésre; s mentől kevesebb szüksége volt a közgyűlésnek erre, miután élő ember még soha sem irt egyetlen sort ellenem, hogy azt saját lapomban magam ellen ki ne adtam volna; s erre kötelezem magamat ez után is. Az ember nem csalhatatlan; én tévedéseimet örömet beismerem; az vessen rám követ, ki soha nem tévedett!

De ez esetben, megenged nekem a t. közgyűlés, hogy kimondjam határozottan, hogy rossz ügyet vett védelmébe s azon kifejezése, hogy e lapok szerkesztőjének „alaptalan gyanusításait és indokolatlan vádjait visszautasítja“ úgy illik méltóságához, mintha Magyarország képviselőháza határozatilag itélné el a „Hont“, vagy az „Ellenőrt“ azért, mert a kormánynak mulasztását megrójjá s figyelmezteti épen a házat, hogy jobban hordja utána a zsendelyt.

A fennebbi nyilatkozatban közölt „nagy szavaim“ így kikapkodva, lehet, hogy nagy vád volnának; de az egész contextust végig olvasva nyugodtan úgy, mint egy közgyűléstől elvárni, jogunk lehetne: isten és ember elébe merem adni, s meg vagyok győződve, hogy benne sértőt nem talál az összesre nézve. Persze, a ki csak a betűt nézi, nem így

vélekedik; és én veghetetlenül sajnálom, hogy a közgyűlés engemet meg nem értett, s igazat adott azoknak, kik az egyh.-megyét kompromittáltak.

Mert mit ért el a közgyűlés e nyilatkozattal? Kitérte-e a név-könyvből ama megalázó sorokat, melyek a püspöki irodából kerültek ki, tehát a legilletékesebb helyről, és a melyet magát is az egyh.-megye hivatalos közgei nem tudósítottak s így kétszeres mulasztást követtek el; megcáfolta-e a lapok cikkecskéjét az, hogy 1872-ben, aprilban határoznak egy oly munka megtétele felől, melyre kilenc évig készülhetett, melyre évek kellene, de a melynek kéziratát már 1872-ben legfőlebb szeptbr. végén fel kellett volna küldeni; s egyáltalában, megvan-e irva a szilágy-szólónoki egyh.-megye története; elég van-e téve a közszínt határozatának? Ez a cardo rei; erre feleljen a közgyűlés — „igen-nel;“ és én elismerem, hogy indokolatlanul vádaskodtam; de addig, hadd legyen nekem igazam.

A mi azt illeti, hogy én 70 sz.-szólónoki pap-társamat elítéltem, hogy még „a haszontalan szolgáló“ névre sem méltó: ezt csak a gyengébbek kedvéért utasítom el magamtól, mint oly argumentumot, mely igen alkalmas lehet arra, hogy az a csekély személyemet befeketitse, de a melyet nem hiszem, hogy értelmes ember rólam még csak föl is tehesen. Gondoljon csak utána komolyan a t. közgyűlés, kinek hasznék vele: a közügynek, magamnak? S egy általában, nagyon méltatlannak találom, hogy egy ily erkölcsi testület mindenütt személyes indokokat keres s indentifikálja magát azokkal, a kik lehetnek hibások; s ha valaki e hibásokat megrójjá általánosságban, azonnal egész testületeket ültett fel ellene s a szenvedélyekre és a megsérthető ámbiciókra apellal.

Pedig, lenni kell ott valakinek, a ki hibás! Lenni kell, a ki gyöngge pedig erősnek kellene lenni lenni; a ki e gyöngeséggel ujjat húz; lenni kell, a ki ily „nyilatkozatok“ által akarja megmutatni, hogy ki a derekabb ember. Én versenyre nem szállok. Mukálkodom a mig lehet; s a mint isten tudnom engedte s akkor leszek boldog, mikor megírhatom, hogy egyik legmagyarabb és legszebb egyh.-megyénk egyszersmind a nemes munkásság és az élet cselkedetei által a legelső is egyházkerületünkben; de a mig olyan megjegyzéseket fog hozni a „névkönyv“ nyilvánosságra, a nyilvánosság iránti tiszteletből, elrettenteni nem fog semmi féle nyilatkozat, hogy kötelességemet ne érezzem, s be ne töltssem.

Szász Gerő.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Épen midőn lapunk megjelenik, május 22-én, ünneplő sz.-udvarhelyi főiskolánk fennállásának kétszázados jubileumát. Rövid idő a végetlenség tengerében; de elég hosszú arra, hogy elmélkedésre nyújtson alkalmat. Embertöltők cserélődtek fel azóta; újabb nemzedék lépett helyébe; az enyészetnek és a pusztulásnak moha vert föl new egy intézményt; de az az intézet, melynek hivatása, meghódítani az emberi szellemet isten országának, a tudománynak, felvilágosodásnak és az erkölcsi világrendnek: áll ma is; és hinti munkásságának és sok aratást adott vetésének nemes magvait. Egész anyaszentegyházunk kegyelettel hajolhat meg az alapítók emléke előtt; mi is tisztelettel teszszük le

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

sirjukra a hála koszoruját anynyival inkább, mentől inkább érezzük, hogy mily végetlen különbség van e tekintetben a ma és a tegnap között. De hiszünk a jövődöbe; hiszszük, hogy udvarhelyi főtanodánk állani fog századokon keresztül el nem muló dicsőségben; s évente gyarapodni fog abban a tiszteletben, melyre méltán tart jogot azon hivatásnál fogva, melyet becsülettel betölt. Adja isten!

= Közelebről azt a hírt hozták a lapok, hogy Révész Imre elhagyja debreceni papi állomását és Derecskére megy. Lehetséges, de mi nem hiszszük; s úgy véljük, hogy e gondolat valami nagyon könnyen repülő fántázia szüleménye, s olyan embertől származott, ki a derék, érdemes Révész helyét szeretné elfoglalni s ezért játszatja el vele a „haragvó Akhilleszt.“ Hanem, Akhillesz még is csak megmaradt annak, a mi volt. (Valóban, maga Révész legközelebb megcáfolta. Szerk.)

= (Halálozások), Néhai közjegyző és küküllői eszperes, Fogarasi Sámuel özvegye Cseh Zsuzsánna, april. 24-én elhunyt Péterlakán, életének 62-ik évében. És elhunyt kolozsvári képezdei tanító, Benedek Sámuel nője, szül. Demeter Kornélia, életének legszebb korában, nagy családot, s véghetetlen fájdalmat hagyva maga után. Fogadják az elhunytak kedvesei egész részvétünket!

= A londoni biblia-terjesztő társulat, mely 1804-ben alakult, a napokban tartotta meg közgyűlését. A jelentésből átveszszük a következő adatokat. A múlt évben eladtak franciaországban 69,000 példányt, 11,000-et pedig ingyen osztottak ki a porosz-francia háboruban elesettek özvegyeinek és árváinak. Hollandban eladtak 62,700 példányt. Németországban nyomattak egy fél millió példányt, melyből eladtak 322,800-at. Ausztriában elkölt 152,250; Dániában 21,700; Norvégiában 25,200; Svédországban 18,000; Oroszországban 231,000; Spanyolországban 58,690; Olaszországban 35,240; Indiában 171,000; Kínában 93,000; sat. rólunk nincs említés ama forrásban, honnan ez adatokat merítjük. A biblia le van fordítva 204 nyelvre. A társaság múlt évi bevétele 1-888,370 frt. Örömmel vette tudomásul a gyűlés, hogy Romában, a Péter templomának árnyékában, felütötte sátorát egy fiokja a társulatnak s ettől reméli, hogy — a mint kifejezi magát — egy lépéssel több van megtéve ismét a sátán védbástyájának szétrobbantására.

„ARANY-KÖNYV.“

Feltorja, máj. 8-án, 1873.

T. t. szerkesztő ur! Sziveskedjék becses lapjába tért engedni az alábbi közleménynek:

Cs. kir kamarás és arany-sarkantyus vitéz, altorjai br. Apor Geyza ő méltósága szerencsétlétvén magos látogatásával a közel múlt nyári év-szakon ref. egyházunkat, megnézte régen épült goth izlésű templomunkat is, s midőn látta annak romjait, s elgondolva, hogy annak sirboltjában nyughatnak elődeinek porai, azon gondolatlalt vett bucsut, hogy midőn valami újítást, építkezést teszen az egyház, segédlemmel lesz az egyház iránt. A tavaszi napokban templomunkat újítva, az abba levő orgonát is kivánta az egyház kijavíttatni; ez értésére jutván a nemes báró urnak, rögtön utalványozott Bécsből 140, száznegyven forintot o. é. mit altorjai gazda tisztje mai napon valósággal ki is fizetett.

A nemes báró ur felül levén emelkedve minden felekezetiességén, ott segített, hol szükséges vala: fogadja ezért a magam és egyházam nevében a legforróbb, hálás köszönetemet.

Zajzon István,
f.-torjai ref. pap.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

III. EVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, MÁJUS 29, 1873.

126—22. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 16 sz. —

A dislokáció kérdéséhez.

(Folytatás és vége.)

Lássuk tehát, mi is csak az a cél, mely a dislokáció által elérteni szándékoltatik?

Felelet: az egymással meghasonlásba jött papnak és hallgatóságnak egymástól való elválasztása; a papnak más egyházközségbe — hol a pap szintén meghasonlott hiveivel — való áthelyezése; ennek pedig, amannak elhagyott egyházába való áttétele (mert hisz a hallgatóival békében élő pap kicseréléséről tán szó sem lehet) s ez által a felzavarodott egyházközségek nyugalmanak, vallásos és erkölcsi felvirágzásának lehetővé tétele.

S miért ne; fogják mondani némelyek; hisz a háborgó házások is, kik együtt istenes életet nem élhetnek, elválaszthatnak egymástól! Igaz! De ne feledjük el, hogy csak ott és akkor, a hol és a mikor a válásra elégséges ok van; mikor az együtt nem élhetés törvényes oka birói meggyőződéssel bebizonyítva van; mert hogy a háborgás még nem elégséges ok a válásra, azt hiszem, mindenki tudhatja.

A dislokációnál ellenben arra, hogy a pap hallgatóitól elválasztassék — illetőleg áthelyeztessék — nem szükségeltetik törvényes ok, kanon ellenes vétés, mert a hol az van, ott a pap nem áthelyeztetik, de végkép kikebeleztetik papi-hivatalából; hanem elégséges ok lenne, ha hallgatóival ellenséges viszonyba, meghasonlásba jött, s így papi-hivatalát kellő haszonnal nem folytathatja. Aztán, még egy más, igen lényeges különbség is van a kettő között t. i. az, hogy míg az elválasztott házások szerencsésebb házasságra szabadittatnak, azaz, sem a férj nyakára egy más nő, sem a nő nyakára egy más férj nem erőszakoltatik: addig a dislokációval éppen ellenkezőleg történnek.

És mik lehetnek azok az okok, melyek a papot hallgatóival meghasonlásba hozhatják, előttük gyűlöltté tehetik?

Vagy az, mert szolgálatának díját, képéjét követeli: a nem fizetőken és fizetni nem akarókon, a törvény által megszabott uton felvételi; a hiányosan — jövedelmét megrövidítőleg — fizetőket megszólítja, tartozásuknak lelkiismeretesebb lerovására figyelmezteti (És ez valóban elég baj, hogy a pap kénytelen saját fizetéseért olykor-olykor felszólalni; de ez idő szerint és ily fizetési rendszer mellett, ha ő nem szól, bizony nyelheti a száraz kortyot másoktól.)

Vagy az, mert a bűnt, a gonoszságot el nem nézi; a rendetleneket rendre, a kötelesség mulasztókat kötelesség-teljesítésre inti, néha meg is rojja. (Nó, már ez elég vakmerőség egy paptól!)

Vagy az, mert helytelen, az igazsággal össze nem férő, egyházi és iskolai törvényekbe ütköző kívánságukat nem teljesíti. (Pedig csekélység az egész, egy kis hamis bizonyítvány; mily könnyen megtehetné tiszteletes uram, csak akarná; nem kerülne egy krajcárjába sem).

Vagy az, mert hallgatóival ellenkező politikai meggyőződést vall. (Persze a papnak nem szabad, hogy meggyőződése legyen; neki azt kell hinni, vallani, a mit a falu.)

Vagy az végre, mert az egyház vagyonát egyesek által elhasználtatni, javait egy kis atyafiságos dorbézolásra — mint e lapok szerkesztője találóan jegyzé meg — elfecséreltetni, nem engedi. (Pedig, ahhoz tiszteletes uramnak semmi köze; az nem a tiszteletes uramé, hanem az okkléziáé.)

Hiszen, ezért a papot megdicsérni, nem pedig elmozdítani kell — mondják talán többen —? Igaz is ez! Pedig, tessék elhinni, hogy ezek s több ezekhez hasonló okok szokták a papot — legtöbb esetben — kellemetlen surlódásba, ellenséges viszonyba hozni hallgatóival.

Nem állítom, hogy más okok is ne lehetnének; például: egy némely papnak nehéz természete, tapintatlansága, kihívó és sértő modora sat. s tán ép-

pen az ily esetekben lenne alkalmazandó a dislokáció. Az valóban elszomorító dolog, ha ily papok is léteznek! De hát, egy néhány korhadt fa miatt, az egész ép erdő derekára fejsze vettessék-e? Egy néhány nehéz természetű pap és egy néhány viszkete ges és szintén nyughatatlan természetű egyházközség miatt — mert ilyenek is léteznek ám — az egész papság és anyaszentegyház békéje és nyugalma kockára tétessék-e?

Mert hiszen, hol van a biztosíték az iránt, hogy a főnebb említett okok miatt meggyűlött pap ellenében a hallgatóság fellázadt és kielégítést szomjazó indulatja nem épen azt fogja állítani és be is bizonyítani, hogy az egy kiállhatatlan természetű goromba, kihívó és sértő modorú ember, csak hogy tőle szabadulhasson?

Az idvezítő példája mutatja, hogy nem mindig a napban, annak goromba természetében, kihívó és sértő modorában gyökerezik az ellene való harag és gyűlölet oka; hanem igen sokszor az emberek megsértett büségében, érdekében, és hogy ha ok nincs is, lehet teremteni s be is bizonyítani; miután ma sem vagyunk szükében a hamis tanuknak, kik a legtisztább ártatlanságra is ráesküszik a bünt. Aztán, nem is éppen szükséges mindig, hogy a pap durva, goromba legyen hallgatói irányában; sokszor egyetlen ember, ki a papra való vagy képzelt sérelem miatt megharagudt, elégséges arra, hogy őt — atyafiságos összeköttetésénél fogva — az egész gyülekezet előtt gyűlölségbe hozza.

Ha Jézus elnézi a papi fejedelmek és irás-tudok garázdálkodásait a helyett, hogy hamis tanaikat megtámadá; hatalmukkal, befolyásukkal való büns viszszaélésüket kárhóztatá; ha elfogadja a sokaság hízegő nyilatkozatait, meghódol a nép felőle táplált reményének és fejére teszi a felajánlott koronát a helyett, hogy annak hitetlenségét, erkölcsi romlottságát ostorozá: mily szeretett, közkedveségű férfi lesz vala, mily más kimenetele lesz sorsának! De, mert egyiket sem tevé — a minthogy isteni hivatásánál fogva nem is teheté — sőt hatalmasokban és népben egyiránt megróttá a bünt; mert amazoknak szemére lobbantá, mily gonosz sáfárságot üznek az ur örökségében; hogy a vallást csak palástul használják a végre, hogy az általuk mesterségesen butaságba és erkölcsi romlottságba sülyesztett gonosz céljaikat, melyeknél fogva lelkiismeretén uralkodni, vagyonán felhízni kívántak, ne láthassa; mert ennek felmutatá

büvös tükrében — isteni beszédében — felhalmozott undok büneinek sokaságát; erkölcsitelenségének szennyét s rámutatott az örvényre, mely felé ezek miatt feltarthatlanul rohan s menthetlenül behull, ha meg nem tér: mily zokon vették ez igaz szavakat; menynyire meggyűltek ezért őt?

Ezen sorsa — igen sokszor — a hivatását fel fogni tudó, a kötelességét átérző és teljesítő papuak is. Ő is szól, mert érzi, hogy neki szólni kell; neki nem szabad elnézni, elhallgatni a bünt, ha csak nem akar haszontalan szolgálja lenni annak, ki őt elbocráttatá s a példát megmutatta; neki, mint lelki orvosnak, ki kell metszeni a fenés részt a testből egész a szívérezéséig. És ha ekkor a nép feljajdul fájalmában: durva, goromba, neveletlen, sőt kegyetlen embernek kiáltja ki a papot, a ki pedig a metszés által okozott fájdalommal életét menté meg; ha kigyót- békát kiál ellene, mert kedvenc büneimben dörzsölni, nem engedí, holott ez által a kárhozat örvényétől rántja vissza; avagy eszközt szolgáltatassunk-e kezébe, hogy elűzhesse magától a papot azért, mert kötelességét teljesíti; mert ő a nép javát munkálja? Hisz, mivé lenne akkor a már is alásülyedt papi-tekintély, ha a pap a nép szeszélyének játék labdájul dobatnék, hogy az őt azonnal eldobhassa magától, mi helyt ráún?! És nem lehetne-e attól tartani, hogy ezen — különben is oly tövises — pályára, melyre most is oly kevesen száják el magukat, ha még a bizonytalanságot is társul adnók: éppen nem akadna vállalkozó?

A dislokációval, meglehet, sikerülne elhalgattatni és szelidebb érzelmekre hangolni hallgatóikkal való bánásukban azon netalán létező egy-két durva, goromba, nyughatatlan természetű papot, kik ugyis csak gyapjáért szeretik a nyáját; de nem lenne-e ez veszélyes és hatalmas fegyver a jobbak, az igazság bátor kimondói elhalgattatására is a nép kezében? Mert hiában, az ember embernek marad mindig, s állását és kenyerét mindenki félti, s mi lenne akkor, ha a jobbak is elhallgatnának — félelmökben — s hagynák felsarjadoszni a bünt; felemelt fővel járni a gonoszságot; terjedni a hitetlenséget, vallástalanságot, erkölcsitelenséget?! Avagy nem nagyobb szerencsétlenség, csapás lenne-e ez az anyaszentegyházon, mint egy-két papjával zavargó egyházközség?

Feltéve azonban, de meg nem engedve, hogy a nép mindig csak ott és csak azon paptól kívánna megmenekülni, a hol és a ki durva, goromba, ki-

állhatlan természeténél fogva lehetlenné vált azon egyházközségben, a vallásos és erkölcsi élet postulatáinak eleget tehetni: ugyan kérдем, az áthelyezés által nyujtanánk-e erkölcsi nyereségre való kilátást a népnek akkor is, mindön megunt papja helyett egy oly másikat tolnánk nyakára — ha csak ugyan elfogadná — kit szintén hasonló kiállhatatlan természetéért egy másik egyházközség magából kilökní ohajt?

Hát akkor mi lenne, ha a háborgó egyházközségek, honnan a papok kicserélendők lennének, történetesen páratlanok találnának lenni? (Mert, hogy a kicserélés kedvéért mindig páros szám álljon elő, azt feltenni nem lehet.) Nemde, várni kellene — legalább egygyel — addig, míg az isten társat rendel neki? Vagy pedig mesterségesen csinálni egyet valahol.

Nem tudom, hány — papjával elégtelen — egyházközség lehet ez idő szerint egyházkerületünkben, honnan a papokat áthelyezni, illetőleg kicserélni szükségeltetnék; de, hogy a dislokáció behozatalával, esztendőre két anynyi bizonyosan lenne — ha több nem — és ez évről-évre szaporodni fogna, azt, ismerve korunk hangulatát a papság felől, minden profétai lélek nélkül meg lehet jósolni.

Azt hiszem, kevés egyházközség van, vagy talán nincs is, hol a haragnak, az elégtelenségnek — egy s más ok miatt — legalább egy kis szikrája ne lappangana hamu alatt a pap ellen; más szóval: valamint nem volt pap, elkezdve a keresztyén világ főpapján, a Krisztuson, ki hallgatóinak általános szeretetével, bizalmával, megelégedésével dicsekedhetett s kinek ellenei ne lettek volna: ugy bizonyára ma sincs. Hagyjuk azért hamu alatt a szikrát, mely utoljára elhamvad, kialszik és ne bolygassuk azt. Ha pedig valahol kigyulad, mint igaz keresztyének siesztünk azt szeretettel, jóakarattal, tanácscsal, rábeszéléssel, kiengeszteléssel kioltani: ez a legbiztosabb szer, legbiztosabb eszköz. Oh, mert a szeretet csodákat tesz! Az akarat hatalma végetlen! Ha pedig nem sikerülne, kioltanunk — mit pedig. én, ha igazán akarunk, nem hiszek — akkor vigyázzunk, hogy tovább ne harapozzék az által, hogy üszköt dobjunk a még épen álló épületbe. Mindenek felett, ovakodjunk, fölkelteni és szárnyaira bocsátani a dislokáció szelét, nehogy az lángba boritson mindent, az egész anyaszentegy házat.

Kelemen János.

A sepsi-sz.-györgyi iskoláról.

(Folytatása és vége)

4) A kikölcsönzött tőkék az 1873. év végére, a kötlevelekben előirt feltételek szerint, pénztárnok aa. által mondassanak fel, és 1874 év kezdetével 10% kamat mellett s a késedelmi kamatok számításával helyeztessenek el az eddigi rendszabályok szerint.

5) Mindazon alapítványozók, kik sem a felajánlott tőkéiket, sem azok kamatait a rendes időre be nem fizették, nem különben mindazon adósok, kik a kölcsön vett tőkék kamataival hátrálékban vannak, pénztárnok aa. által kiiratván, a tanodaüggyvédének adassanak át, ki is utasittassék, hogy április 28-ától számítandó 30 nap alatt ugy a hátrálék kamatok, mint az alapítványi és kikölcsönzött tőkék behajtására a törvényes keresetet indítsa meg s a közösség küldjön ki két bizottmányi tagot, kik ezen határozat vegrehajtására felügyeljenek.

6) Pénztárnok aa. utasittassék arra, hogy az alapítványozók közül azoknak névsorát, kik változott viszonyok folytán képtelenekké lettek alapítványaik fizetésére, ugy az alapítványi összeg, mint a hátrálékban levő kamatok kimutatásával készítse el s terjeszse be, hogy a közösség azok felett véglegesen határozzon.

7) Az alapítványi kamatok s minden nemű jövedelmek beszédésének egyszerűsítése és célszerűbbé tétele szempontjából, minden 200 frtos és ennél kisebb alapítványok, valamint akármí címen, mint törlesztőlag, élet-időig, hivatal-folytatásig, egyszer minden korra, s tanoda-helyiség megvételére sat. tett ajánlatok, melyek a Rikán-belőli négy egyháznegyke kebeléből tétettek: egyházközségenként irassanak ki, s az esperesség útján az illető egyházkebli presbyteriumokhoz tétessenek át, kötelességül szabattván a presbyteriumoknak, azoknak nyilván tartása, évről-évre való pontos behajtása a rendes időre és a tanoda pénztárhoz beszoigáltatása. Ezzel kapcsolatban, a közösség vigye ki, hogy a kanonika visitáció a presbyteriumokat minden évben e tárgyról vonja kérdőre, s annak állását a közösséggel tudassa.

Ilyen szigoruan pontos számbavétel, s minden tekintetben gondosan felügyelt kezelés mellett, számíthat a s.-sz.-györgyi tanoda általánosan évenként a következő bevételre.

a) A megelőzőkben kimutatott évi jövedelemből t. i. 6314 frt $82\frac{4}{10}$ krból leütve 860 frt $24\frac{4}{10}$ krt, mely hiány onnan fog származni, hogy az elemi osztályok megszüntetnek: marad bizonyos évi bevételnek = 5454 forint, 58 krajcár.

b) A most 6%-al kamatozó befizetett tőke 10%-al helyezettvén el, ennek is 10% évi kamata tenne szaporodást 470 frt. 36 kr. Összesen 7000 frt.

Ez lesz rendelkezés alatti fedezet az elől kimutatott 10,100 frt. szükséglettel szemben, mely két összeget összehasonlítván, látni való, hogy világos hiány évenként 3100 frt., vagy a 100 frtot mellékesen fedezni remélve, kerek számban a hiány évenként 3000 frt. öt évig.

S most ennél több hiányt nem is veszünk fel azért, mert míg erről főlebb emelkednék a hiány, addig az iskola felépítése által kedvezőbb viszonyok is állhatnak be.

A 3000 frt. évi hiány fedezésére bizottmányunk a következő módot ajánlja.

a) Iskolai célra adandó bálók, hangversenyek, műkedvellői előadások s esetleg adományok fedeznének ebből 1000 forintot.

b) 2000 for. osztassék fel a háromszéki protestáns egyházközségek között lélek-szám és vagyoni-képesség gondos tekintetbe vételével aránylagosan, s az alapító közgyűlés arra való tagjai által mindent kövessen el arra, hogy az így kimutatandó összegek évi pontos beszolgáltatását az illető egyházak vállalják el, s akár csak mint egyházközségek, akár az ottani polgári községgel egyetértve, kötelezzék magukat annak fizetésére.

A mely egyházközség ezt elvállalni, nem akarja, az annak kebeléből iskolánkba jövő tanuló háromszoros tandíj és ágy-hely-fizetésére szoríttassék; mely terheletés alól csak azon tanulók vétessenek ki, kiknek szülői saját személyökben alapítványozók, vagy törvényesen igazolják, hogy teljesen vagyontalanok.

C) Az iskolai épület az erre begyűlt s még begyűjtendő pénz a teljes befejezésig, s annak fedezési módja.

E célra. 1) Ajándéki ajánlat tétetett összesen 8453 frt. 33 kr.

2) Részvény-kölesöni ajánlat tétetett 8800 frt.

Bejött 1) az ajándéki ajánlatból 5802 frt. 38 kr. Beveendő még 2650 frt. 95 kr. Bejövendő még 4991 frt. 25 kr. Együtt bejött 9642 frt. 93 kr.; bejövendő 7642 frt. 20 kr.

Kiadatott az építésre 1873 április 16-ig 10232 frt. 17⁷/₁₀ kr., mely kiadást a bevétellel hasonlítva: hiány látszik = 589 frt 24⁷/₁₀ kr. Ezen összeggel tartozik az építési pénztár az iskola általános pénzalapjának, honnan a szükségben kölcsön vétetett.

Igy áll az építési pénztár. Hogy az épület maga hogy áll, azt mindenki látja.

Az épület teljes felépítési szükségletét részletesen és szabatosan kimutatni, bizottmányunk nem leheté szerencsés, mivel az épület tervét, s az ahhoz mellékelt költség-számítást nem kapta kezébe.

Azonbau, részint az eddigi építésből következtetve, részint egyes tételekben is után számítva, úgy gondolkozik bizottmányunk, hogy az épület teljes bevégezése, még most meglévő mindennemű készleteink mellett is, 24,000 frtot igényel.

Ezen szükségnek megszerzésére semmi forrásunk sehonnan sem lévén, bizottmány azt ajánlja, hogy a komunitás küldjön fel 3 tagból álló deputációt a n. m. kultusz-miniszter urhoz s kérjen onnan évi 1000 frtos törlesztésre 24,000 frt. kamat nélküli kölcsönt, s azzal az épület haladék nélkül építtessék fel.

A kölcsönzendő összeg biztosítéka kiállítására szollitassék meg S.-Sz.-György város, s még egy pár vagyonos község.

A kölcsön törlesztési, vagy kamat összegeinek évi fedezésére szolgálhat első évben, míg az épület munka alatt van, egy üresen hagyandó tanári szék jövedelme, vagy fizetése. Az épület elkészülése után, annak földszinti része boltoknak kiadatván, az fedezni fogja azon szükségletet.

Mikor így a kölcsön törlesztve lesz: az épület felszabadulandó jövedelme akkor fordíttatik az iskola erősítésére.

Az összeüendő konvent tárgyai.

Azon tárgyakat, melyek a konventen megvitatás, előkészítés alá fognak kerülni, s melyeket a testvér-egyházkerületek is ilyenekül tüztek ki, a tisztán-inneni kerületi közgyűlés a következőleg sorozta: 1. A katonáknál igénybe veendő lelkészi szolgálatok s azok díjazásának módja. 2. Az állam-segély aránylagos felosztása; egyházkerületünk részéről azon utasítással, hogy hangsúlyoztassék, miszerint a jelenlegi, s egyházunk tekintélyével össze nem férő állam-segély csekélyége méltányos menyyniségre emeltessék, s annak elosztásában helyes és igazságos aránykulcs alkalmaztassék. 3. A vallásos sérelmek orvoslása. Erre nézve emeltessék ki, hogy egyházkormányhatóságaink tekintélye a magas miniszterium által legalább annyiban vétetnék figyelembe és tekintetbe, hogy a sérelmek iránt fölterjesztett panaszokra, annyiszor menyyniszor, választ és elégtételt nyerhetnénk, mi eddig oly ritka esetben történt. 4. A tanítók és a képezdei ifjak hadmentessége. 5. A presbyteriumok biráskodása. 6. Az 1848, 20. törvénycikk életbeléptetése a szerint, a mint az már az országgyűlés elé terjesztett petícióknban kifejezve van. 7. Az oláh-moldva missió ügye, hogy az ottani egyházak egy esperesség alatt az erdélyi egyházkerület alá helyeztessenek. 8. A helységinkinti könyöradományok gyűjtése helyett a diakonatusok szervezése, s a létesítendő egyházi domestika általi póltatása. 9. Az öt egyházkerület egyesülése oly módon, hogy a közös ügyekre nézve a szorosabb egyesülés kimondandó; valamint az is, hogy a magyarhoni egyházkerületek közt eddig létezett, s már most remélhetőleg szorosabbra fűződő viszonyba, az erdélyi anyaszentegyház is beöltessék. 10. A kezéptanodák rendezése, mely egyházkerületünk részéről az ez ügyben megbízott választmány véleményezése alapján lesz megállapítandó. 11. Egyházi domestika létrehozása. 12. Az erdélyi kameratikumok visszaállítására vagy pótlására. 13. A Szondy-Kenessey-alapítvány ügye. 14. Templomi és halottas énekes könyveink új modorban készítése. 15. Az egyetemes tanügyi bizottmány alapszabályainak megalapítása a régi alapon, az irányelvek, tanrendszer és közös iskolai eszközök előállítására iránti közmegállapodás, szabad kéz engedtetvén az egyházkerületeknek, hogy a tankönyvek előállítását, a megállapított elvek szerint, mindenik külön-külön saját körében is eszközölhesse. 16. A presbyteriumnak 3, vagy több évre választására nézve szabadság hagyatik fenn. 17. A zsinattartás mulhatlan szükségének kimondása. 18. Stóllák szabályozása azon kötelezettség méltánytalanságának nyílt kimondása mellett, mely szerint az anyakönyvkirovatokat a lelkészek a kormány közegei fölhevására ingyen kiszolgáltatni tar-

toznak. 19. A Molnár Aladár által tervezett, de egyházkerületünk egyes egyházainak hozzájárulása által nem támogatott tanítói nyugdíjintézet minden áron lehető életbe-

léptetése. 20. A rabok körül igényelt lelkészi szolgálatok díjazása. 21. A főiskolai szuplikációk el, vagy el nem törlése.

TÁRCA.

A közoktatás ügye az Egyesült-Államokban.

(Első közlemény.)

Elöttem fekszik azon terjedelmes előterjesztés, melyet Hippéau, párisi tanár s a történelmi munkálatok bizottságának titkára, hivatalos megbízás nyomán, az Egyesült-Államok közoktatási ügyének jelen állapotáról a francia közoktatásügyi miniszterhez intézett 1872-ben. L'instruction publique aux États-Unis. Rapport adressé au ministre de l'instruction, publique par C. Hippéau. Paris. Didier et Cie. 1872. Miért tagadnám: az első benyomás, melyet az előterjesztés rám gyakorolt, lehangelő volt. Alig két rövid század alatt a fejlettség és fölvirágzás mily bámulatos magaslatára emelkedett föl a szabad Amerika, s mily meszsziire hátra maradt a keresztyén civilizáció szülő-anyja, a vén Europa s hát még mi, annak elkésett gyermekei!

Elismerem, hogy ez oriási különbség magyarázatát könnyű megtalálni. Az Egyesült-Államok szerencsés geográfiai helyzete, mely lehetővé tette azt, hogy — elfogadva a Monroe-tant, a non interventio elvét — pezsgő, ifju erejének legnagyobb részét anyagi és szellemi fölvirágzása nemes munkájának szentelhesse; az a szabad alkotmány, mely a valódi demokrácia elveit írva zászlójára, az egyéni és társulási szellem kifejlődésének csaknem korlátlan tért nyitott s felköltötte a nemzet egyetemében szunyadó őszes erőket; míg másfelől a féltékenykedés, az egymás elleni torzsalkodás s gyakran végletekig menő gyűlölség ama meddő harca, melyet Europa népei egymás ellen századok óta vivnak, főlemesztve anyagi s szellemi erejüket oly tusákban, melyekben még a győző is mindig vesztes fél; az érdekeknek és aspirációknak az az ellentétessége, mely még az egyes államokban is a kormányzókat és kormányzottakat egymástól meszsziire elkülöníti s ellenséges táborokká tömöríti, méhében hordva mindig a zsarnokság és a forradalmok anyagát: oly tényezők, melyek az összehasonlításnál kezünkbe adják a kérdés nyitját.

És még is, bár ez összehasonlítás lehangelő eredményekre vezet és fáj, főlemelő azon tudat, hogy létezik legalább egy nemzet, mely a haladást bönítő kötelékekből kibontakozva, képes volt küldetésének magaslatára főlemelkedni s példát adni az egész világnak. Vajha, mindnyájunkban életre kelne az a vágy, hogy parányi erőnket egyesítve, kövessük az adott példát azon meggyőződésben, hogy az előrehaladás egyetlen biztos alapját csupán és kizárólag a közimveltség egyetemes terjedése képezheti, melynek szülő anyja a jó iskola.

Az Egyesült-Államok őszes iskoláinak közösen jellemző vonása az, hogy valamenynyi egy és ugyanazon célra

törekszik: alapos és szabadelvű növelést adni a nemzet egész egyetemének, melynek minden tagja egyformán jogosult és kötelezett arra, hogy önmagát kormányozza és saját sorát intézze. Az a kérdés: ha vajjon, célszerű-e a társadalom alsóbb rétegeinek értelmességét a többiekével egyenlő színvonalra emelni, komoly vitatárgyát nem is képezte soha. A vallás és politika közös jelszava az: hogy a tudomány kegyerét személy-válogatás nélkül osztogatni kell mindenkinek.

Ennek következése, hogy az egyes polgárok nem várva a segílyt senkitől, legelső sorban saját erejökön teremtik elő a közoktatásra szükséges őszeseket, melyek a szükség nevedésével évről-évre bámulatosan gyarapodnak. Semmi féle adót nem fizetnek oly szívesen, mint az iskolait, mert meg vannak győződve arról, hogy ez a kiadás a leggyümölcsözőbb. A közelebbről kitért s öt évig dühöngött háboru folyama alatt megháromszorozták.

Látható ebből, hogy az Egyesült-Államokban, mikint valamenynyi demokratikus intézménynek, ugy a közoktatás rendszerének is alap-elve az önkormányzat. Igen helyesen jegyzi meg Toqueville, hogy „az angló-amerikaiak őszes intézményein a népfenség elve vonul végig. Minden polgár az egésznek egyenlő része s az állam kormányzásában egyformán osztozik. Ebből folyó azon elv, hogy az egyén legjobb bírása saját egyéni érdekének és a társadalomnak csak akkor áll jogában közbe lépni, midőn az egyén cselekvényei által magát sértve érzi, vagy annak segílyére szorul.“ Ez elven alapul ott a közoktatás rendszere is.

Massachusetts állam polgárai voltak e tekintetben a kezdeményezők. 1647-ben egy törvényt állapítottak meg, mely szerint minden egyes községnek, ha van ötven családja, kötelessége, egy tanítót tartani, ki a község minden gyermekét megtanítsa olvasni és írni; ha pedig a község száz családból áll, akkor köteles, oly iskolát tartani fön, mely a növendékeket előkészítse az egyetemi tanulmányokra. E törvény megsértőire büntetéseket szabtak, melyek a népesség gyarapodásával arányban növekedtek. Az adott példát a többi államok is követték kivétel nélkül.

Igy jöttek létre az első köz, vagy szabad iskolák (common, free schools) melyeknek főntartási költségeit egyes, eladás által értékesített területek árából, a polgárok által fizetett iskolai adokból s egyes vagyonos emberek alapítványaiából fedezik. Ez intézetekben, minden tekintet nélkül a nemi különbségre, fiuk és leányok 5-től 18 éves korukig teljesen egyforma oktatást nyernek ingyen. Meg vannak győződve arról, hogy az a szabadság, melyet fiuk és leányok egyiránt s együtt élveznek, közös jelenlétük s részvételük ugyanazon intézetekben és tanfolyamokban ugyanazon tanítók, vagy tanító-nők vezetése alatt: az ifju nemzedék értelmi és erkölcsi fejlődésére s így egész társa-

dalmi jövődjére kimondhatlanul előnyös s eléggé meg nem becsülhető nyereség. Szerintük, minden oly törvény, mely a fiukat és leányokat egymástól az iskolákban, vagy azon kívül megkülönbözteti s elkülönzi, az igazságtalan bizalmatlanság bélyegét hordja magán s úgy az értelmet, mint az erkölcsöket megmételjezi.

A legújabb öszszeszámitás szerint, hétmillió mindkét nemű növények számára nyílik alkalom, hogy elsajátítsa mindazon ismereteket, melyekben Európában csupán a kiváltságos s illetőleg vagyonos osztályok gyermekei részesülhetnek. A nyilvános intézetek alapításának s főtartásának költsége az unió 37 államában évkint meghaladja a 450 millió frankot. Az iskolák száma több, mint 200,000 s e szerint közép-számitással 180 lakásra esik egy iskola. Az Egyesült-Államok népessége ugyan is ma már túlhaladja a 40 milliót, míg 1780-ban alig 3 millió volt; csak az utóbbi 10 év alatt 8 millióval szaporodott. A nyilvános iskolák tanító-személyzete jelenleg kerekszámban 350,000, melynek két harmada nő. A személyzet felett a felügyelői s illetőleg ellenőrzési tisztet a községek által választottak gyakorolják, szám szerint 500,000-en.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy ez a közoktatási szervezet, mely a fokokinti fejlődésnek ma már ily bámulatos magaslatára emelkedett föl, nem oly nemzeteknek alkotása, melyek sokáig öszszegyűlve élnek, mint p. o. Európában, hol alig lehet egyébről szó, mint régóta létezett s kisebb-nagyobb mértékben virágzott rendszerek tovább fejlesztéséről. Az Egyesült-Államok népességének csaknem a hihetlenség-gel határos gyarapodása azt tette szükségessé, hogy a közoktatás kiváló tekintettel legyen főleg azon bevándorlókra, kiket Europa s a többi földrészek ezrenként és ezrenként szolgáltatnak. E bevándorló s többnyire szegény sorsu s mivelletlen családokat átídomitni s azoknak növénydekeit egy köztársaság méltó polgáiraivá növelni: ezt tekinti ott a közoktatás az unió egyik élet-kérdésének. Mert e bevándorlók legnagyobb része oly szellemet visz oda magával, mely könnyen megvesztegetheti a levegőt s veszélyeztetné a köztársasági erkölcsöket. Ez átídomitásnak ennél fogva gyökeresen s még is gyorsan kell végbemenni. A nyilvános iskolák enél fogva, a rendelkezésükre álló hatalmas eszközökkel, mindenek felett erre munkálnak, mint moganynyi gyárak oriás gépei, melyek sebesen működve, sokat termelnek. Megteremtik a jelent, hogy előkészítsék a jövődőt s ámbár még most is, mondhatni, csak az alakulás korát élik, csodálatra indító látványt nyújtanak a megvénhedett Európának, mely lassan mozog, mint az erejéből kifogyott aggastyán.

Szász Domokos.

(Folyt. következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A kézdii egyházmegyéből.

Lécfalva, máj. 8, 1873.

Nagytisztelétű szerkesztő ur! Szoriton, kérem, egy kis helyett ennek a néhány sornak. A mit mondó vagyok, nem sok, de igaz dolog; megérdemli a nyomda-festéket tán inkább, mint sok nagy hangzású szavak.

Tehát, pár nappal ez előtt egy szegény nő lép be hozzám, támogatva egy másik által. Nagyon is halvány arcán, roskadozó test-tartásán azonnal felismerhető vala, hogy nagyon beteg. Miután ülésel kinttam meg s ő azt elfogadta, reszketeg hangon eképp szólalt meg: „Tiszteletes ur! bocsásson meg, hogy ide alkalmatlankodám; oly ügyben jöttem, melyet tovább már nem halaszthattam, s melyet csak a tiszteletes urral végezhetek el. Jönöm kellett, mert érzem, hogy nekem már nincs sok hátra. Tudja jól, a tiszteletes ur, hogy a községben nálam nem volt és nincs senki elhagyatottabb, mostohább állapotban. Nem említve, hogy sanyarú árvaságban növekedtem fel, ifjuságom is oly örömtelen volt, mint életemnek többi része; élet-társ nélkül, rideg magánosságban, kézi-munkával, napszámiban, kerestem élelmemet, tartottam fen magamat. Isten csak a tudója, mennyit nélkülöztem, sanyarogtam és szenvedtem; dolgoztam még akkor is, midőn karjaimban megféltségülve, helyzetemben más alamizsnáért rimázkodott volna. Az ur nem hagyott el; véres-verejtékkel keresett filléreimből megtakarítgatva néhány forintot, félretettem dolog-tehetetlen napjaimra. S minthogy életemnek vége, érzem, hogy nincs meszsze, úgy határoztam, hogy fáradtságos keresményemnek — mely alig tesz kétszáz frtot — egy részét, 100 frtot oszt. értékben, adom a lécfalvi ref. egyháznak, hogy annak évenkinti kamatját fordítsa részint egyházi célokra, részint szegény sorsu tanulók segélyezésére; magamnak csak annyit tartok meg, mennyi még hátra levő kevés napjaimra s eltemtetésemre szükséges leend. Ezen csekély adományról szóló kötlevelet el is hoztam magammal, hogy átadjam a tiszteletes urnak, mert ez megmásíthatlan akaratom, melyet még azon esetben sem vonok vissza, ha isten mostani betegségemből felgyógyítva, bölcs tetszése által még éveket határozott volna számomra. (Nem tudtam megállani, hogy ennek hallására közbe szólva ne kérdezzem: de ez esetben miből fog megélni?) Nélkülözök, túrők, felett ő; s lesznek jó emberek, kik nem hagynak éhen veszni.

Ezért alkalmatlankodtam a tiszteletes urnak; — folytatja tovább — a kötlevel itt van, kérem, vegye át s egyszerűsmondja meg nekem; tehettem volna-e másképen, hogy kimutassam hálámat az iránt a jó isten iránt, ki védője volt az én gyám-nélküli, elhagyatott, nyomoruságos élettemnek.“

Nagytisztelétű szerkesztő ur! Enyinyiből áll, a mit elmondani kívántam; még csak azt adom hozzá, hogy e valóban szegény sorsu, de nagyon is szép és gazdag lelkű nőnek neve: Józsa Terézia.

Zoltáni Elek,
lécfalvi ref pap.

A vajda-hunyad-zarándi egyházmegyéből.

Nagytisztelétű szerkesztő ur! Tisztelettel kérem, a következő soroknak nagyra becsült lapjában egy kevés tért engedni és az abban kifejezett kegyes ohajtás teljesülésének útját, nemes hivatásából kifolyólag, részéről is egyengetni.

Bérces hazánk legdélibb pontján*, az oláh-határszélen, egy téres lapálylá kitégülő völgyben terül el Petroseny

közsege, jelenben végső vas-uti állomás; és közvetlen szomszédságában Deák-gyarmat, Livazeny, Lónyai-gyarmat és Siec nagy kiterjedésű, gazdag község-telepeikkel, melyek művelése magyar hazánk minden tájáról sok népet csődített magához, minden nyelvből és felekezetből. Egy a jelen idő gőzerővel haladó mozgalma által mintegy ide a havasok vadregényes bércei közé varázsolt vár ez, távol a nagy világ lármájától. Az ipar és munkásság jelei mutatkoznak itt mindenfelől. A gépek zöreje és visító füttyölése — a füstölgő kémények nyomasztó gőze — a bányák üregeiben viszhangzó csákányok kongása, mind-mind arról győznek meg, hogy itt egy szép jövőt ígérő fiatal gyár-városban vagyunk. Azonban, ha szép rendben épült, eléggé lakályos házsorain végig tekintünk, sehol sem akad meg szemünk egy-egy kiváló ponton, mely a többi épületeken mintegy uralva, figyelmünket kiválólag magára vonná. Nincsenek még középületei, nincs eddig még egyetlen templom is. S pedig az ember itt is, mint mindenütt a föld hátán, csak ember és pedig erőtlén, gyenge és szívében érzi egy láthatatlan felsőbb hatalomtól való függését, kebelében hordozza a kiolthatatlan vágyat, előtte gyermeki odaadással borulni le és imádni mindenható nagyságát, hálálni atyai kiapadhatatlan jóságát.

A jövő nemzedék, a gyermekek növeléséről és taníttatásáról már inkább gondoskodva van, a menyinyiben egy német és egy magyar — eléggé meglehetősen berendezett — elemi iskola, be vannak állítva. A nép erkölcsi, vallásos élet-szükségei akint elégítettnek ki, hogy a r. katolikusok két ezeret meghaladó gyülekezete rendes isteni tiszteletét az új iskola nagy-termében tartja — mely a végre be van rendezve — papja diszes szállással és rendes fizetéssel a m. kormánytól, az állam-pénztárából el van látva; ugy szintén az uniált görög felekezeté is. Csak mi szegény protestánsok vagyunk — mostoha gyermekeként — magunkra hagyatva. De jó az isten! minket sem enged atyai szeretete elpusztulni, csak hivek, munkások és egybetartók legyünk.

A német ajku ágostai hitfelekezet, mely itt a legkevesebb számot képviseli — a mi kezdeményünk következtében — életének már is szép tanujelét adta; éppen a mai napon tevén le, nagy számu nép jelenlétében, építendő temploma alapkövét. A mi részünkről is történt eddigelő anynyi, hogy az igazgató egyház főtanács kinevezte még a mult év végén beszolgáló lelkésznek alólírtat, s egyszersmind egy folyamodást terjesztett be a m.-kormányhoz, melyben kéri, a beszolgáló lelkész számára szabad vasuti jegyet kieszközölni, az isteni-tisztelet tartására bizonyos helyet jelölni és itteni hitünk sorsait is, mint közvetlenül az állam munkásait, édes atyai gondjába venni; a jó isten tudja minő sikerrel! A kinevezett lelkész már ez év kezdete óta följár a bánya telepekre, itt a hiveket egybegyűjtötte, számba vette és az isteni-tiszteletet most egy, majd más lakatlan pusztá házban, a mint a mostoha körülmények engedik, tartja. Azonban, ezen különböző nyelvű és vallásu elemek közé ékelt 200 lélek-számot túlhaladó, legnagyobb részt szegény bányászokból és iparosokból álló tiszta magyar ajku ev. reform. hitfelekezet sem akar hátra maradni, sőt inkább, teljes erejét megfeszítve, iparkodik azon, hogy itteni lételetét és jövő-

jét biztosítsa; s miután a lutheránus atyafiakkal egy közös templom építésére egyesülnie hoszszas próbák és alkudozások után sem sikerült: eltökélte magában, egy külön templomot építeni magának, mi végre csaknem ereje fölötti mérvben rojja meg magát, havontai befizetéseit takarékpénztárba helyezi, míg isten anynyira segíti, hogy illő készüléttel vethesse kezeit a célba vett szent munkára.

Szeretett hittestvérek, és te dicső magyar és székely nép! Ezen ti csontotokból szakadt, véretekéből eredt, de a sors szeszélye által ezen vadon bércek közé sodort szegény nép, tehetetlen gyengesége érzetében, hozzátok fordul kérelmével: hogy öt szent célja mielőbbi kivihetésében segedelmeitekkel, jó szívből származó adományaitokkal segítségk. Oh, vegyétek füleitekbe szavát, hallgassátok meg méltó kérését, meggondolván, hogy egy test vagyunk mindnyájan az ur Jézus Krisztusban, s ha egy tag szenved, vagy szükségét lát, a többiek is megérzik azt. Ne tagadjátok meg hát filléreitöket ezen még gyenge, fiatal, kezdő egyháztól, hozzátok bár egy-egy fővenyszemet a templomhoz, melyet az ur dicsőségére építeni akar, mert bizony mondom, hogy világító-tornya véd-bástyája lesz az e végvidéken éppen ugy a protestántizmusnak, mint magyar nemzetiségünknek. *)

A petrosenyi ev. ref. egyház megbízásából irta máj. 6-án, 1873-ban.

Fabri József,
öröklésboldogfalvi ev. ref. lelkész.

Aláírási iv, **)

A „magyar protestáns-egylet“ által indítandó vallásstudományi irodalmi vállalatra; három évikötelezettséggel, évi 4 frt. befizetés mellett, 140—150 nagy 8 ivnyi könyv-illetményre.

Aláíró neve, állása, lakhelye és ut. posta.

1. Hegedüs János, theol. prof. N.-Enyed. 1. péld. 2.
- A nagy-enyedi főtanoda könyvtára, N.-Enyed, 1. péld. 4.
- Dr. Kovács Ödön, theol. prof. N.-Enyed, 1. p. 4.
- A n.-enyedi főtanodai ifjúság könyvtára 1. p. 5.
- Sándor János ref. lelkész N.-Enyed 1 p. 6.
- Fülöp Géza ref. lelkész N.-Enyed 1 p. 7.
- Barabás László II. év. theol. N.-E. 1 p. 8.
- Jánosi Gábor II év. theol. N.-E. 1 p. 9.
- Szoboszlai Mór I év. theol. N.-E. 1 p. 10.
- Farkas Károly I év. theol. N.-E. 1 p. 11.
- Tavaszi József III é. theol. N.-E. 1 p. 12.
- Gyárfás Albert III é. theol. N.-E. 1 p. 13.
- Ceglédi János III é. theol. N.-E. 1 p. 14.
- Tőkés József III é. theol. N.-E. 1 p. 15.
- Miklósi József II é. theol. N.-E. 1 p. 16.
- Nemes Gyula III. é. theol. N.-E. 1 p. 17.
- Benedek Dénes III. é. theol. N.-E. 1 p. 18.
- Nagy András III é. theol. N.-E. 1 p. 19.
- Havadtői Gerő II é. theol. N.-E. 1 p. 20.
- Kovács Kálmán I é. theol. N.-E. 1 p. 21.
- Demeter Zsigmond III é. theol. N.-E. 1 p. 22.
- Konc István III é. theol. N.-E. 1 p. 23.
- Máté György III é. theol. N.-E. 1 p. 24.
- Sebestyén Sándor III éves bölcsész N.-E. 1 p. 25.
- Csombor István III é. theol.

*) Tisztelettel kéretnek a „Kelet“, „M.-Polgár“ és „Nemere“ tisztelt szerkesztőségei ezen cikknek becses lapjokban átvételére és közlésére.
F. J.

**) A „prot. egyh. séiskolai lap“ kéri a közleménynek legalább eredményöt, erre nyitott rovatában, megemlíteni K. Ö.

N.-E. 1 p. 26. Páljános Károly III é. theol. N.-E. 1 p. 27. Orbán Mihály III é. theol. N.-E. 1 p. 28. Kolumbán János osztály-tanító N.-E. 1 p. 29. Csiki György II é. theol. N.-E. 1 p. 30. Bertalan József I é. theol. N.-E. 1 p. 31. Kis József III é. bölcsész 1 p. 32. Földes György II é. theol. N.-E. 1 p. 33. Bedő Ferenc papjelölt, osztály-tanító N.-E. 1 p. 34. Cseresznyés Ödön II é. bölcsész N.-E. 1 p. 35. Bari Zsigmond I é. theol. N.-E. 1 p. 36. Horváth József I é. theol. N.-E. 1 p. 37. Kiss Péter II é. theol. N.-E. 1 p. 38. Szabó Géza I é. theol. N.-E. 1 p. 39. Benedek Ferenc I é. theol. N.-E. 1 p. 40. Fogarasi Albert I é. theol. N.-E. 1 p. 41. Király Miklós I é. theol. N.-E. 1 p. 42. Nemes József I é. theol. N.-E. 1 p. 43. Kelemen Győző III éves bölcsész N.-E. 1 p. 44. Bencédi Albert III é. böl. N.-E. 1 p. 45. Szabó Gyula III é. b. N.-E. 1 p. 46. Zágoni Pál III é. b. N.-E. 1 p. 47. Csizsér Pál III é. b. N.-E. 1 p. 48. Bartha Mózes II é. b. N.-E. 1 p. 49. Kővér András oszt.-tanító N.-E. 1 p. 50. Lőrinci Miklós II é. the. N.-E. 1 p. 51. Sándor József. I é. b. N.-E. 1 p. 52. Bitai Kálmán I é. theol. N.-E. 1 p. 53. Molnár Lajos oszt.-tanító N.-E. 1 p. 54. Somogyi Jenő II é. theol. N.-E. 1 p. 55. Vásárhelyi László II é. theol. N.-E. 1 p. 56. Nagy József (abodi) II é. theol. N.-E. 1 p. 57. Juhász György oszt.-tanító N.-E. 1 p. 58. Báthori István II é. theol. N.-E. 1 p. 59. Demeter Kálmán I é. theol. N.-E. 1 p. 60. Konya Dénes osztály-tanító N.-E. 1 p. 61. Benkő Ferenc II é. theol. N.-E. 1 p. 62. Nagy József (enyedi) II é. theol. N.-E. 1 p. 63. Pap Zsigmond II éves theologus N.-E. 1 p. 64. Nagy Károly II éves bölcsész N.-E. 1 p.

Közli, Kovács Ödön,
theol. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Pünkösöd másod-napján, június 2-án, fog megtörténni kolozsvári egyházunkban a negyedik papi-állomás betöltése. Lapunk utján is figyelmeztetni kívánjuk a választásra-jogosítottakat, hogy dél-előtt 11 órakor a főtanoda nagy termében megjelenni sziveskedjenek. Mentől ritkább a papválasztási aktus, annál nagyobb kötelesség, élni ez egyik legszebb joggal.

= Megjelent s beküldetett szerkesztőségünkhez "Ima-könyv, templomi használatra." Irta Albert János, tordai unitárius lelkész és tanár. Ára? Addig is, míg bővebben és részletesebben hozzá szolhatnánk, ajánljuk paptársaink figyelmébe. Egy részök megjelent volt már a „ker-magvetőben“ s már ott figyelmet keltettek egyszerűségök, és közvetlenségök által, melyek egyesítve még bibliai zamatot is, teljesen igazolják e kötet megjelenését, mely újabb adat unitárius aai. munkásságáról, kik nem fecsérlik erejüket meddő huzalkodásban, hanem egymást szeretvén, gyakorolják a szeretet cselekedetét.

= Denique, sorsát senki sem kerülheti ki, és így Frecska ur se tehet róla, hogy neki okvetetlenül nagy embernek kell lenni. A pozsonygyepei bizottsági gyűlésen tárgyalás alá kerültek a jezsuiták kiltását sürgető más megyékből átküldött folyamodások. Frecska ur természetesen pártolta s egyszersmind alkalmat vett magának, hogy méltó vonásokban jellemezze a jezsuitizmust, mint minden bűnök forrásait. Erre egy kath. pap felhívta Frecska urat, hogy a

jezsuiták intézményéből, valamint a történelemből bizonyítsa be, hogy vajjon ártottak-e az erkölcsnek, és a keresztyén vallásnak és fogadást ajánlott. Frecska ur a fogadás anyagi részét visszautasította; de az irodalmi harcot elfogadta. Most már Frecska ur nyolc nap alatt nyilatkozni tartozik, hogy melyik lapban fogja kiadni dolgozatát, melyre ellenfele az „Elle nőrben“ fog felelni. Maga a kérdés ugyan régen szuperált dolog; de elég érdekesnek ígérkezik a szereplő egyénekért s Frecska ur bizonyosan nagy emberre fog nőni, mert elég kicsi arra!

= Többször volt megemlítve lapunkban P. Nagy Sándor francia és angol nyevtana, mely egyike a legjobbaknak. Most jelenthetjük, hogy az angol nyelvtan, mely füzetekben küldetett szét, előttünk fekszik egészen és június 15-ig még előfizetési áron, 8 frtért megrendelhető a szerzőnél, Debrecenben.

= Az olasz hirlap-irodalom. Az Associazione Tipografico-Libraria Italiana az olasz kereskedelmi miniszteriumhoz terjedelmes emlékiratot nyújtott be az olasz hirlap-irodalom és könyv-kereskedés érdekében. Az olasz lapok tudvaleg legrégibbek Európában, számra nézve azonban csak a nemzeti mozgalom óta tekintélyesek. 1836-ban összesen csak 185 lap s folyóirat jelent meg egész Olaszországban, 1845-ben már 220, 1870-ben 723, 1872-ben plane 1126. Legtöbb lap jelenik meg Majlandban, azután jön Róma, Florenc, Turin, Nápoly st. A jelenlegi 1126 lap közül 1097 jelenik meg olasz nyelven, 396 politikai, 100 mező-gazdasági 71 egyházi, (hol áll a mi arányunk?) 58 pädagogiai, 56 irodalmi, 55 színházról s művészetéről szóló. A lapok összesen több mint másfél millió példányban jelennek meg. Hasonló a történelmi fejlődés a könyvekre nézve is. 1836-ban 3314 mű jelent meg s azok nagy része az egyházi államban s Sziciliában, 1872-ben már 15,691 kilogramm könyv vitétt be 670,000 lira értékben, azok közt legtöbb Franciaországból s Angliából. A kivitel is ennek felel meg.

KÖRÖZTETNEK.

526 1873.

Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a magyar-gyerőmonostori kántor-tanítói állomás, mely e lap 122—18-ik számában 173 frt. 93 kr. fizetéssel volt köröztetve; miután azonban az egyháztagok a nevelés-ügy iránti buzgalomtól lelkesülve, felemelték a fizetést 432 frt. 45 kr-ra: ennél fogva a pályázati határnap megnyújtatik augusztus 15-éig.

A folyamodványok kolozs-kalotai esperes t. t. Szakács István aa.-hoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvártt, május 23, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

531—1873.

Szilágy-szólónoki egyházmegyénkben a pééri kántor-tanítói állomás, melynek javadalma: 1) 218 véka buza; 2) 122 veder bor; 3) 8 frt. kész-pénz az egyház pénztárából; 4) Első évben coquia címen 37½ veder bor; 5) Fordulónkint 2—2, összesen 6 hold szántó, mivelletti a kántor, adóját az egyház fizeti; 6) 4 öl tűzifa házhoz szállítva; 7) Tandij: a) 5 kupa bor, vagy ennek ára; b) kész-pénz: 1-ső osztálybeliektől 42 kr. 2-od oszt. 63 kr. 3-ik oszt. 84 kr. 4-ik oszt. 1 frt.; c) 1 nyári csirke, vagy piaci ára, tanulok száma 55—65; 8) Temetés, prédikációs 35 kr; ének-szóval 18 kr., bucsuztatóval 2 frt. o. é.; 9) Egy 900 □ öl területű krumpli-föld.

Pályázati határnap július 15.

A folyamodványok szilágy-szólónoki esperes t. t. Dombi Lajos aa.-hoz Bogdándra (u. p. Hadad) küldendők.

Kolozsvártt, május 23, 1873.

Nagy Péter,
erdélyi ev. ref. püspök.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.